

Ч. 5 (148) Р. XXXIII

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

1909

1959

1979

СТЕПАН БАНДЕРА
ПРОВІДНИК ОУН

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ДВОМІСЯЧНИК, ВИДАЄ
ЦЕНТРАЛЬНА УПРАВА СУМ

VANGUARD - bi-monthly

Official Press Organ of the Ukrainian
Youth Association in Exile

AVANTGARDE - bimestriel

Revue de jeunes éditée par le
Comité Central de l'Union de la
jeunesse ukrainienne en exil

АВАНГАРД 4.5 (148) ВЕРЕСЕНЬ ЖОВТЕНЬ 1979

АДРЕСА АДМІНІСТРАЦІЇ:

«AVANTGARDE»
72 Bld Charlemagne
1040 Bruxelles
tel: 734. 04. 82

КРАЙОВІ ПРЕДСТАВНИЦТВА

Вел. Британія:

KU SUM
«Tarasivka»
Old Cliff House
Weston-on-Trent, Derby's

Австралія

Mr. J. Kutnyj
7 Dale street
Maribyrnong 3032, Vic.

Аргентина

W. Zastavnyj
Soler 5039
Buenos-Aires

Редагує колегія. Головний Редактор — Роман Зварич
Члени: О. Рожка, Б. Потапенко, А. Лозинський, А. Прядка, І. Зварич
Графічне оформлення: Графік Яків Гніздовський
Редакційне листування й матеріали
надсилати на адресу Редакції:

«AVANTGARDE» 136 2nd Ave, New York NY, USA 10003

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1979 РІК

КРАЇНИ	ОДНЕ ЧИСЛО:		РІЧНО:	
ЗСА	дол.	2.50	дол.	14.00
КАНАДА	дол.	2.50	дол.	14.00
ВЕЛ. БРИТАНІЯ	ф.ст.	1.00	ф.ст.	5.50
АВСТРАЛІЯ	австр. дол.	2.25	дол.	12.50
БЕЛЬГІЯ	бфр.	70.00	бфр.	400.00
ФРАНЦІЯ	ффр.	10.00	ффр.	55.00
НІМЕЧЧИНА	н.м.	5.00	н.м.	28.00
АВСТРІЯ	шіл.	30.00	шіл.	165.00
АРГЕНТИНА	пезо	1000.00	пезо	5500.00
БРАЗИЛІЯ	круз.	20.00	круз.	110.00

СТЕПАН БАНДЕРА — МОВЧАЗНИЙ ГРІМ.

*“... буває мовчання голосніше від крику”. — Валентин Мороз,
“Серед Снігів”*

БАНДЕРА — це одно слово для кожного українця під сучасну пору означає щось велике, могутнє, маїже святе. БАНДЕРА — для ворога, для брутального московського наїздника, це одне слово викликає неймовірний страх та підсвідомо психічну тривогу. Як той підлий злодій, що мусить перед Правдою ховатися в темні кути, Москва, з глибоким страхом, безнастанно трясеться коли тільки почує це майже містичне слово. БАНДЕРА — за цим одним словом криються багато сліз, скреготу, ненависти, але й також криються великі надії та незламна віра, бо в цьому одному слові є втілені всі ідейно-духові та довгоочікувані прагнення многих поколінь віками поневоленої Великої Української Нації. Слово БАНДЕРА, під сучасну пору охоплює суть того, про що писав наш могутній Пророк, безсмертний Кобзар українського народу — Тарас Шевченко, в його політичній поемі “Розрита Могила”, де він пише, що “... якби то знайшли те, що там поховали, не плакали б діти, мати не ридала б”. Отже, БАНДЕРА — значить воля; це слово вже стало фактичним синонімом і символом концепцій самостійности, соборности, й державности для української нації.

Довкола цього слова створилася могутня легенда, яка потонула в самих глибинах душі народу, — там де народ твориться. там де його особлива “воля” до життя, “воля” до влади й боротьби постійно кується, там де народ перевищує себе і перетворюється в націю. Первісною суттю в цих невидимих духових гущах — це Віра, а без Віри немає нації. Віра у спільну візію є власне тим важливим предметом в житті кожної нації, що в’яже всі дійсно органічні та історично-генераційні грані національного суспільства в одну, невід’ємну цілість, в нерозчинну і нероздільну, живу субстанцію. Отже, легенда Бандери стала таким предметом Віри для нескореної української нації!

В цьому безмежно родючому джерелі, солодка вода котрого безперервно відживлює та насичує національну свідомість народу, ця легенда віджилася й перетворилася в пречисту народню пісню, якої вже ніяка ворожа чорна чума не заплямить, не знечистить. Вже нові й нескорені Кобзарі “шести — і семи-десятих” літ відважно, навіть “одержимо” оспівують цю пісню-легенду. Звичайне, невироблене вухо є зовсім глухе на її милозвучні тони, бо ця пісня-волі ніжно бринить в найглибших духових гущах народу. Її можна відчуті лише в серці. Натомість, для ворога, для червоної, кров’юоблитої Москви — ця легенда неначе вічний, постійно-зростаючий, невпинний та приголомшуючий грім. Ця легенда, ця благородна пісня волі, — це, очевидно, легенда сл. п. Степана Бандери, великого Провідника Організації Українських Націоналістів — ОУН, а сама ця легенда є лише одним епізодом в далеко-довшій легенді національно-визвольної, революційної боротьби українського народу. Степан Бандера ясно поставив основні пріоритети боротьби та визначив майбутні шляхи якими ця бо-

ротьба мала б розвиватися згідно з конкретною метою цих визвольних процесів і змагань.

Валентин Мороз, один з тих "новітніх Кобзарів", в його "Останньому слові" мужньо задекларував катам українського народу таке, ззовні прозоре, але глибоко-помітне попередження: "буває мовчання голосніше від грому." В такому случаї, легенда Бандери, подібно, майже незамітно, мовчки, бринить в душах кожного національно-свідомого українця. Але, для московсько-большевицької імперії, це "мовчазне бриніння" стає голосніше від громів, бо воно грозить завалити самі колумни, на яких збудована ціла гнила та звиродніла структура історично-анахроністичної імперської машинерії. Це нібито мовчазне, але безнастанне, тривке, й приголомшуюче, неначе грім, бриніння "бандерівської" легенди виходить з самого духового єства української нації як доказ, що її суттєві, первісні життєві рушії ще не згасли, а тільки полум'яно тліють повно-гарячим, ясно-червоним жаром, очікуючи відповідного запального матеріялу. Щоби рішучо вибухнути одною страшною, але торжественною пожежою в формі остаточно вирішального національного зриву.

Ми знаємо, що Степан Бандера вже від 1959-ого року не знаходиться між живими, це через типічно-варварський, підлий смертоносний злочин ворога у жовтні якраз 20 літ тому. Певно, фізично він неживе. Однак, його вічний, геройський дух, чи, якщо бажаєте, його динамічна легенда є повністю живою. Нездоланний дух Великого Провідника тепер перебуває в тих самих невидимих гушах народу, де, зрештою, його дух народився, і де глибоко збережене суттєво-вольове, незнищиме єство української нації, та звідки виходить те саме "мовчазне бриніння" пісні-легенди Бандери.

Так як ще за його життя, Незабутній Провідник під кожним оглядом та на кожному кроці обережно охороняв принципово-моральну чистоту визвольно-революційних змагань своєю суворо непримиренною і безпощадною безкомпромісовістю, так і нині, його нездоланий дух хоронить волеву напруженість національного генія українського народу; його дух хоронить чистоту того запального жару-Віри, без якого перемога була б просто неможлива. Ця Віра постійно горить у волево-динамічному, духово-родючому лоні живого народу — там де кожна нація твориться та само-довершується процесом повноцінної, всецілої тотальної боротьби за саме її єство, чи коротко — процесом революції. Властиво, Степана Бандеру мабуть найкраще можна окреслити як конкретне і живе уособлення цієї ж національної Віри, чи духа нації, і тому він був революціонером. Революція була необхідною причиною для життя. Іван Франко, в його революційному гимні, написав такі слова, що в короткому поетичному конспекті пояснюють суть того, чим був Степан Бандера:

*"Вічний революціонер —
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастя й волю,
Він живе, він ще не вмер...
Ні тюремні царські мури,*

*Ані війська муштровані,
Ні гармати лаптовані,
Ні шпiонське ремесло
В грiб його ще не зведо.
Хоч вiд тисяч лiт родився,
Та аж вчора розповився —
I о власнiй силi йде.
I простується, мiцнiє,
I спiшить туди де онiє:
Словом сильним, мов трубою,
Мiльйони зве з собою
Мiльйони радо йдуть,
Бо се голос духа чуть.“*

Пiд сучасну пору Москва думає, що терором зумiє знищити цей рух, i страхом примусити тих “новiтнiх Кобзарiв”, “аристократiв духа” /Мороз/, чи тих за окресленням самого ворога, “небезпечних бандерiвцiв” дiйсно мовчати у холодних пустинях того “морозового пекла”, що звуть Сибiром; Кремль видно певний того, що йому вдасться проллятою кров'ю цих мученикiв-апостолiв Великої Идеї заглущити тi невидимi й тривкi дзвони, що “мовчазним громом” голосять цю легенду — Бандери народовi, або щонайменше, приглушити її милозвучну мелодiю, глибоко замурувавши її в рiзних тюрмах, кацетах, чи психiвках суворо репресивного, шовiнiстичного режиму московської iмперiялiстичної системи. Однак, лютий ворог стрiнувся iз дивним феноменом: замість поступитися i замовкнути перед жорстоким наступом з таким широким народобiвчим, людиноненависним, варварським арсеналом, цей “мовчазний грiм” легенди Бандери ставав щораз сильнiшим, голоснiшим, навiть агресивним, i тим самим, далеко-бiльш загрожуєчим. Росiйський шовiнiзм видно нiяк не спроможний зрозумiти того, що тут має до дiла з невмирущою силою, з вiчною легендою, з нездоланим духом, з безкомпромiсовою Вiрою, з перманентним громом, — бо це революцiя.

Идея Української Національної Революції мала загинути разом з Степаном Бандерою, який був мабуть найголовнiший її спiвтворець разом з усіма iншими партизанами-революцiонерами ОУН-УПА; однак, наскрiзь супроти цьому, революцiя таки живе i вже нiяка людська сила не знищить її. Мабуть найкращий доказ цього є те, що Св. Караванський, Юрко Шухевич, Левко Лук'яненко, Олесь Бердник, Вячеслав Чорновiл, i сотнi iнших тепер сидять за ґратами за нiякий iнший злочин тiльки за те, що вони, мовляв, “бандерiвцi” так як сам ворог охрестив їх, бо бiються їх, бiються того, що вони представляють, так само як боявся Великого Провiдника. Максимальну пошану, що можна в будь-якого ворога викликати — це, правдоподiбно, його страх. Назва “бандерiвець” пiд сучасну пору, має таку саму вартiсть: ця майже мiстична назва символiзує неймовiрний страх ворога та, тим самим, його глибокозакорiнену пошану до українського національно-визвольного руху. Москва мусить бути свiдома того, що якщо вона щонайменше не знеутралiзує сучаснi революцiйнo-самостiйницькi

процеси на Україні, тоді ніяк їй запобігти власної смерті, а саме, остаточний розвал російсько-большевицької імперії.

Деякі з тих нескорених борців нинішнього дня можливо навіть себе не визнають "бандерівцями", однак, виходить, що большевицькі лакузи в Україні та їхні скриті жандарми в КГБ чулися змушені їх так окреслити самі, щоби усамітнити їх, відірвати їх від народу, як відстрашуючий показ, що може статися іншим, які підуть слідами цих непохитних апостолів. Але, суть не в тому, чим себе хто визнає. Власне, суть в тому, що Москва ясно бачить духа Бандери в кожному українцеві, який навіть в найменший спосіб виступає проти режиму та його супровідної репресивної системи-імперії, і тому, мусить з них робити прилюдних мучеників, показові жертви, або, коротко, з них робить "бандерівців". Ворог чувся змушений знищити Степана Бандеру, тому, що ідеї, за якими стояв наш Провідник були смертельною загрозою для московської імперії. Однак, поминаючи те, що під сучасну пору можливо форма вислову цих ідей є інакшою, через змінені обставини їх суть точно та сама: визволення України, або, більш конкретно Українська Самостійна Соборна Держава, і це ворог мабуть найкраще розуміє. Тому, Москва терором намагається за всяку ціну знищити ці ідеї.

Однак, терор має свої межі. Одне, що провідна большевицька шайка не спроможна ніяк зрозуміти є факт, що кожний усамітнений мученик з часом перетворюється у національного героя, і тим самим його сила та потужність росте та міцніє в очах народу. Його принципово-безкомпромісова поведінка стає етично-моральною нормою поведінки для цілого поневоленого народу; його ідеї стають ідеями цілої Воюючої Нації, бо яскраво віддзеркалюють її віками розроблені прагнення. Отже, національний герой у своїй особі представляє змістовний конспект цілої нації. Кожна, навіть найдрібніша зморщина на його лиці — це мов один епізод, одна історична хвилина смутку, що та нація в минулому колись пережила. Такою вічною, незнищимою національною істотою в історії Великої Української Нації — це сл. п. Степан Бандера і в цьому полягає глибоке значення Безсмертного Провідника. Його особа це був динамічний мікро-космос цілої Воюючої України; а в його глибоких очах горів негасимий вогонь — це був вогонь Революції. Фізично знищивши Бандеру, лютий ворог думав, що знищив Україну. Яка ж дитяча наївність! Вбивши провідника, Москва тільки з нього зробила символічного апогея революційно-визвольної боротьби української нації. Україна живе! Революція живе! І знову іронія в тому, що сама Москва це доказує, коли називає таких як Мороз, Шухевич, Лук'яненко, та інших — "бандерівцями".

Видно, що Бандера таки далі живе! Його героїчний дух є незнищимий! Його емоційно-динамічне серце дальше б'ється в грудях Валентина Мороза; його глибоко-пронизливий ум далі розробляє конкретно стратегічні принципи боротьби у мозку Левка Лук'яненка; його волево-кипуча кров повним запалом пливе в жилах Юрка Шухевича; його глибока, безсумнівна націоналістична свідомість тепер представляється у всеохоплюючому "космосі" Олеся Бердника, де Україна є центром всього Божого сотворіння; його морально безкомпромісова, непримирна й безпощадна пос-

тава — це незламний хребет Вячеслава Чорновола; а його дух, його нездоланний, революційно-апостольський дух — це дух Воюючо-Нескореної України, що вже проник усі живі й духові грані визвольних процесів.

Будучи строго принциповим українським націоналістом, Степана Бандера до самої смерті остався революціонером, бо так вимагала його самотньо реальна концепція визвольного націоналізму, що, зрештою, не раз виказала себе правильною. В його глибокій та розважливій думці, щоб бути націоналістом в умовах коли рідна нація знаходиться в пригноблюючому, накиненому ярмі, треба було стати революціонером. В тотальній боротьбі за саме єство нації, обидві категорії зливаються в одну. Степан Бандера навіть по-героїчному загинув смертю революціонера. Він став незнищимим апостолом поневоленої української нації, бо мав непоборну й незламну віру — віру у власні сили, віру у власну правду, віру у незнищимість його нації. Степан Бандера подав Україні блискучу візію, до якої цілий нарід прямував з повним завзяттям та запальною здетермінованістю. Довкола цієї візії розбудовувалась незнищима непереможна сила. Цю силу вирощувала та випещувала Українська нація протягом століття, приготавляючи її до "великого моменту" /Франко/ коли ця сила мала б вийти на верх на історично вирішальній грані тотальної боротьби, тим самим забезпечуючи вічність Великої Української Нації. Ця сила, — це ненавчаче пориваючий збройний національний континент "живих, мертвих, і ненароджених", що під кожним оглядом перевищує минулі історичні періоди, перевищує навіть сам час, та сполучує в собі всі генерації української нації, бо походить з іншої поза історичної, поза-наочно-часової дійсності, там де творяться ідеї, там де кожна людська вартість стає абсолютною й безперечною, там де Віра має свої властиві духові коріння, там де народ перетворюється в націю. Ця відвічна сила — це була і далі є ОУН, Організація Українських Націоналістів, а сл. п. Степан Бандера був покликаний Вітчизною до надзвичайної місії: — бути провідником ОУН.

Очевидно, Степан Бандера не був самотній, що мав таку глибоку візію; але, можна совісно ствердити, що він її найкраще висловив та дав найбільший вклад у довершенні цієї візії, чи то на політично-ідеологічному тлі, чи на дійсному полі бою, тому, Степан Бандера, принайменше в його добі, був /по-латинському/ "прімус інтер парес," що значить — перший між рівними.

Візія Бандери, візія революційного українського націоналізму, не визнавала боротьби, що опиралася на невідомій допомозі чужих сил, які, зрештою, вели б цією боротьбою тільки так як їм було вигідно і напевно не на нашу безпосередню користь. Ця візія тому виказалася цілком правильною, бо її головним підметом, її так би мовити "резон д'етре", були виключно власні сили українського народу. За кличем Лесі Українки — "хто сам визволиться, той вільний буде, хто визволить, той в неволю візьме!"

Кожний революціонер-апостол, зокрема революціонер націоналістичної категорії, апостол поневоленої нації, розглядає перспективних аліантів за наступним загально-керуючим постулатом — "якщо ви не з нами, тоді ви проти нас." В такому змислі, Степан Бандера не визнавав можли-

вості неутральної пасивности, відносно справи визволення України. Через цю причину, Провідник задекларував війну проти двох найбільших шовіністичних наїзників та окупантів українських земель підчас II-ої Світової Війни. За це, деякі самовизначені "вожді" українського національного руху, політичні противники Бандери серед української спільноти назвали його "дитячим романтиком", "лицарем абсурду", що йшов, мовляв, "з мотикою на сонце" в боротьбі проти ворога, а самі простягали руки німецьким, нацистським "визволителям". Ми всі знаємо на чому це фальшиве визволення закінчилося.

Вже повинно бути ясно, що наше визволення, в дійсно-конкретній площині прийде тільки тоді, коли ідеї Степана Бандери, ідеї революції ОУН, будуть зреалізовані в житті, і тільки тими революційними шляхами визначені. Але, це ще не досить. Ніколи не забудьмо того, що Москва підло вбила Бандеру, що нахабний російський шовінізм навіки відібрав від нас нашого Провідника. За цей brutальний злочин проти цілої української нації належиться їм відповідна відплата, бо перемога, без цієї помсти була б порожною. Така помста прийде лише тоді, коли загинуть всі залишки brutального російського шовінізму, коли кожна російська матір буде в будучому страшити своїх дітей до послуху, викликаючи слово — "Бандера, Бандера!" Нехай цей страх залишить свою нестерпну пляму на психіці цих москвинів, як постійна пригадка їм, що Українська Нація вже ніколи не буде толерувати будь-якої форми панування над нею.

Вже перші кроки в цьому напрямі були зроблені. Саме слово БАНДЕРА — це неначе дзвін волі, який голосно сповіщує самостійність і державність Україні. А для червоної, кровюоблитої Москви, слово БАНДЕРА збуджує найглибший страх, який доторкає кожну, навіть найдрібнішу смужку її гнилого життя, тому, що це могутнє слово означає неповоротне анулювання російської імперії, отже, тої ж найбільшої "тюрми народів" в історії всього людства — ССРСР. Терором Москва фізично знищила Великого Провідника, невинного й безкомпромісного борця і найкращого Сина України. Але, тим самим терором вона засудила себе на певну смерть.

Будьмо гордими, що ми "бандерівці", спадкоємці могутньої візії, яку залишив нам Великий Провідник, сл.п. Степан Бандера. Але, з другої сторони, пам'ятаймо, що слово "бандерівець" — це не тільки порожня назва — а власне, це революційна "місія" на яку лише можна заслужити. Гідно носім цю революційну печать, щоби не засоромити ім'я, яке є увічнене в цій назві та взагалі в самій революційній концепції Української Самостійної Соборної Держави, за яку Степан Бандера віддав своє життя в боротьбі. Коротко — не вистачає по-опортуністичному лише себе називати "бандерівцем", покликаючись на минулі заслуги. Революційна заслуженість виявляється лише на тлі нинішнього дня, теперішнього діла. Тому, треба щодня і знову заслуговувати на таке, за революційними категоріями, найвище визначення, відзнака героїчної боєвої ранги — а це назва **"БАНДЕРІВЕЦЬ"**!

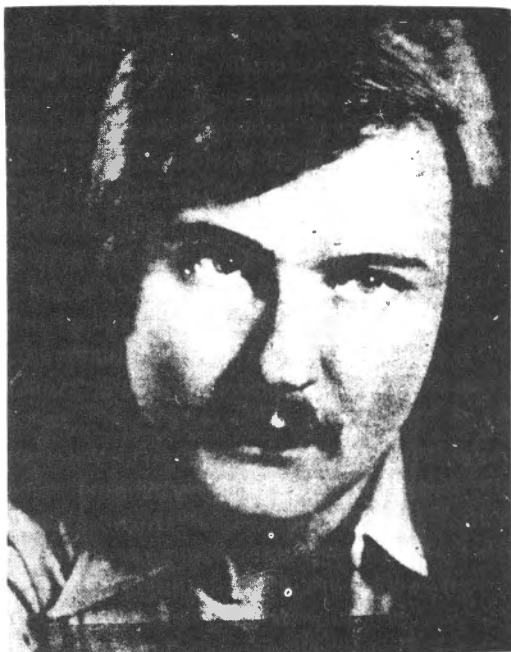
Роман Зварич

ПРОЩАЙ ЛИЦАРЮ! ВЖЕ НІХТО НЕ ЗАГЛУШИТЬ ПІСНІ ТВОЄЇ!

Спить Володя у могилі,
Наче квітка мила.
Плаче батько, плаче мати
І вся Україна.

Ти народився нам на славу,
А вбивцям на муку.
Ми завжди співати будемо
Про Твою «Червону Руту».
Спочиваєш тепер, Брате,
Тихо в домовині,
Буде жити Твоя пісня
Вічно на Вкраїні.

**Володимир Івасюк український
композитор вбитий КГБ в лісах
біля Львова 18.5.1979 р.**

СЛ. ПАМ. ВОЛОДИМИРОВІ ІВАСЮКОВІ

Тебе поруч завели до могили
За міцну і палку до Вкраїни любов.
В твоє серце втруєний ніжик встромили.
Чому нас ти, коханий, в цей час не найшов?
Чому не відкрив нам свої печалі?
Чому не сказав, що мордують тебе?
А ми далі будемо жити і підемо далі.
Спи спокійно, наш час неодмінно прийде.
Сходяться люди до твоєї могили.
Ти не будеш забутий народом своїм.
Дуже мало з тобою, ми друже, прожили.
Будемо вічно гордитися ім'ям твоїм.
Повстане Вкраїна, козацька слава!
Розкується воля, завітне земля.
Спи спокійно, а нова Українська держава
Не забуде твої геніяльні слова.

Спасибі брате, за любов жагучу
До рідної Української землі.
Повік твою "Червону руту"
Співати будуть солов'ї.

Марен ічі

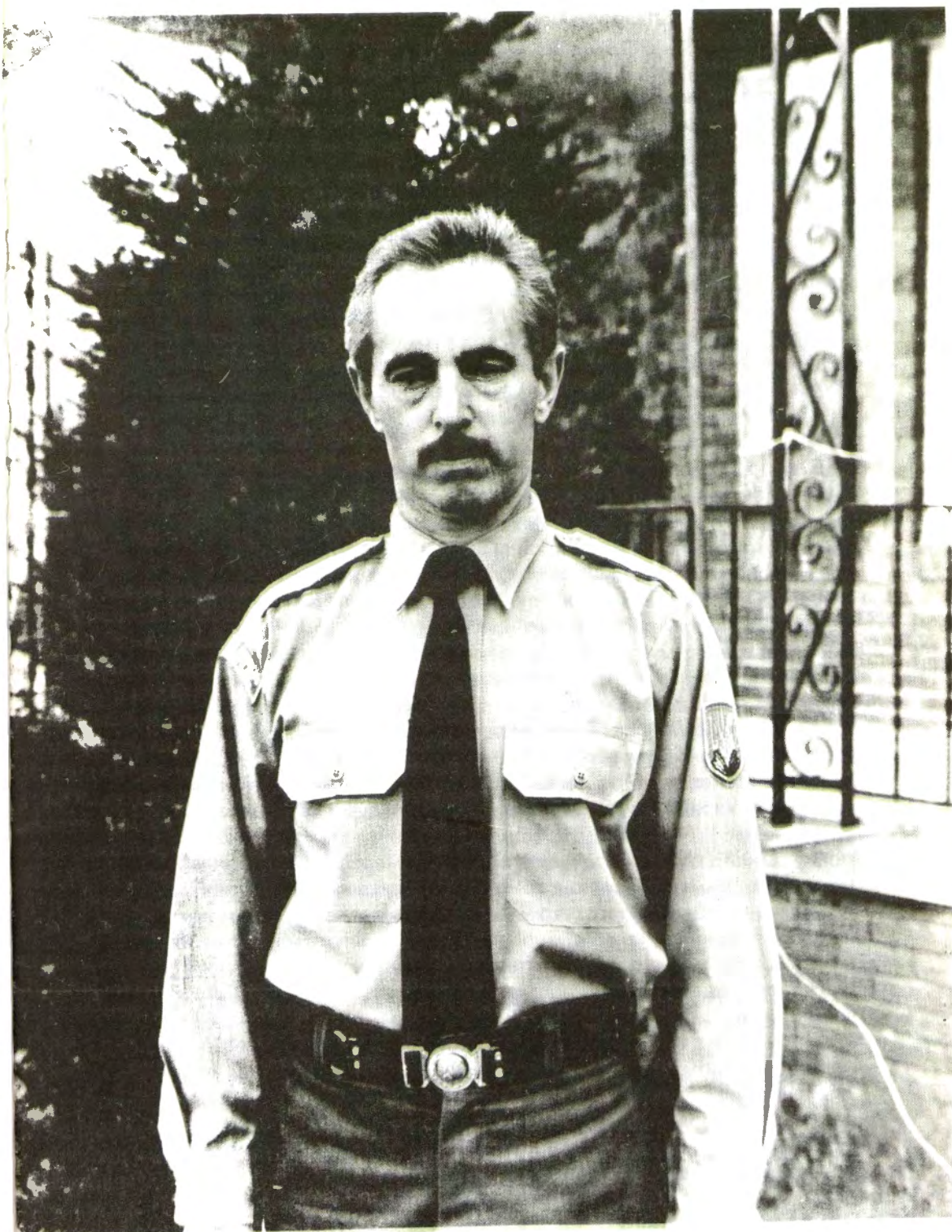
(продовження з "А" ч. 4/147)

«Аванґард» — Серед націоналістичної нашої молоді виринуло питання про те, чи дійсно немає ані »правої«, ані »лівої«, а є тільки молодь, яку треба щойно формувати, коли ми уважаємо себе вже остаточно сформованими членами націоналістичного революційного руху і не поділяємо позицій тієї частини молоді, яка є анти-націоналістичною і в полоні марксизму. Яке є Ваше, Друже Валентине, розуміння цієї справи?

В. Мороз — Слова про те, що немає правої чи лівої молоді, є українська молодь, не треба розуміти буквально. Звичайно, є і права і ліва молодь, але я хотів тим підкреслити, що в першу чергу ми повинні висувати на перший план питання спадковості, довіряти своїй крові. Я вірю українцеві, який зараз є в Україні і комуністом. Але я вірю, що може буде можливість, що він пробудиться, що національна душа в ньому збудиться. Таке було в Чехословаччині в 68-ому році. І я не вірю москалеві, які б демократичні фрази він не говорив, і яким би українофілом він себе не проголошував. Я вірю крові, а не теоріям. В цьому розумінні я говорив, що вся українська молодь це все ж таки українська молодь. Але цим я не заперечував, звичайно, боротьбу за те, щоби українська молодь мала національний світогляд і послідовно стояла на національних позиціях. Я лиш хотів підкреслити те, що молодь — це якраз той світ, який ще треба збудувати. Ну, а звичайно, я не заперечую факту існування в українському суспільстві молоді, яка вже має тверді, сформовані націоналістичні позиції. В таких випадках, звичайно, треба розуміти, що такі фрази є більше, як кажуть такими крилатими висловами, а не якимись конкретними, зобов'язуючими, логічними формулами. Це не підручник. Це виступ перед молоддю.

«Аванґард»: — Одна з лівих українських газет висунула свою інтерпретацію цієї формуловки про "ліву і праву" молодь, а ми уважаємо згідною з нашим розумінням Вашу тезу у Вашому інтерв'ю з українською пресою, що Україна є антисоціалістична, антиколгоспна, а молодь в переважній більшості національна. а навіть націоналістична.

В. Мороз: — Так, я не раз підкреслив і буду підкреслювати про те, що молода Україна не є соціалістичною, як дехто хотів би це бачити, з тих, хто не знайшов місця в українській громаді у вільному світі і тому тепер хоче спекулювати на тому, що, мовляв ця громада відстала, застаріла, треба бути реалітетниками і бачити, що там все соціалістичне. Я б спитав таких людей, скільки вони знайшли в Польщі соціалістичного, коли туди поїхав Папа. Мабуть, дехто з поляків теж казав з польських лівих, що в Польщі вже все соціалістичне. Скільки людей було соціалістичних поляків, коли виступав там Папа? Скільки людей було на боці Папи, і скільки людей було на боці комуністичного режиму? Мабуть, ті всі дивізії польські, вдягнуті в комуністичний однострій, якби дійшло там до сутички на дев'янос-

то-дев'ять відсотків були б на боці Папи, були б на боці національних сил. Я певний, що завтра життя висуне таке саме випробування, якою є сучасна Україна і відповідь буде така сама, як під час подорожі Папи до Польщі. Так, я приїхав недавно з України, з табору, де є молоді українці і я можу ствердити, що молода Україна збудилась в національному ключі і молода Україна є національна, а не соціалістична.

“Аванґард”: — Ви згадали в своїй промові до молоді про її місію з чужини виповнити “Дике Поле” України. Нам дуже цікаве Ваше розуміння цієї тези, бо нам здається, що підпільна Україна тепер є промінюючим чинником ідейно-духового оновлення героїки націоналізму, героїчного християнства у вільний світ. Коли Україна видала такої якості культурних творців як Ви, Друзе Валентине, як Євген Сверстюк, Калинці, Стус, Світличний, Осадчий, Симоненко, Лук'яненко, Руденко, Караванський, Браїчевський і сотні інших, має катакомбну Церкву, має Нескорених, має ОУН в підпіллі, то чи Вашу формулу не можна б трактувати як лише образкову формулу для місійної ролі молоді з чужини? А може Вас ми зле зрозуміли?

В. Мороз: — Ваша точка зору не заперечує моєї. Я повторював уже кілька разів, що має відбутись в Україні може відбутись тільки в Україні. Всі процеси відродження, вибуху і звільнення України можуть дозріти і вийти на поверхню тільки з українського матеріалу. Це самособою зрозуміло. Але — тут є велике але — коли я кажу про духовну пустиню і про “лицарів Святослава”, які повинні її заповнити, то я завжди наводжу приклад, що Центральна Рада, коли почала існувати, національний український зрив 17-го року теж міг похвалитись великими іменами, такими як Винниченко, такими як історик Грушевський; але ж що сталося? З мільйонною армією в 17-ому році залишилось 10 тисяч під час Зимового Походу в 20-му році. І з них половина відокремилась і пішли до Щорса, до червоних. І вже командували ними не генерали, але отамани. Оце була духовна пустиня, яку Москва витворила в Україні за 200 літ. І я маю на увазі, що в Україні при багатстві талантів, при дуже великій силі вибухового потенціалу, всеж не має того, що є на Заході де молодий українець має можливість з дитинства тренувати себе в громадській і політичній роботі, має право тренувати свою громадську й організаційну активність. В Україні, в умовах комуністичної диктатури, цього немає. І там при дуже багатому потенціалі, при вибухові, не буде якоїсь готової, організованої сили, яка буде мати досвід й навіть з організаційної і громадської роботи. Від того буде великий хаос, такий як зараз в Ірані. В цьому можна переконатись. І от тоді якраз українець з Заходу може виконати і мусить виконати дуже важливу місійну роль — бути організуючим, цементуючим фактором у цьому хаосі, не висуваючись на перший план і не претендуючи в керівну роль, виконувати тиху, скромну, але надзвичайно потрібну організаційну, практичну роботу. Таку як виконали Січові Стрільці в Україні в 18-ому і 19-ому роках, які походили з Галичини, з іншого практичного життя, з іншої держави, але були єдиною надійною силою під час антиросійського, антигетьманського перевороту. В цьому я вбачаю велику місію українців з вільного світу, в цьому я вбачаю їхню місію як “лицарів Святослава”.

“Аванґард”: — Які в'язні сиділи з Вами за приналежність до ОУН і які присуди мали вони? Чи за приналежність до ОУН не отримують борці найважчі присуди з карою смерти включно? Що могли б Ви сказати про постанову в'язнів-членів ОУН в тюрмах і концтаборах?

В. Мороз: — Я зустрічав багатьох членів ОУН в таборах і тюрмах. Тоді, коли я прийшов перший раз до табору, члени ОУН і взагалі ті люди, які не були членами ОУН формально, але фактично сформувалися в русі ОУН-УПА і фактично були ОУН-івцями ціле життя, ці люди тоді ще становили більшість серед українських політичних в'язнів. Тепер їх меншає. Це вже старі люди, які вмирають, або виходять на волю, хоч багато з них пізніше знову за національну активність в тій чи іншій формі потрапляють до таборів. Можна як приклад навести Симчича, Дикого. Можу сказати, що найбільше враження на мене справив Михайло Сорока. Про це найкраще сказано в поезії-прозі — “Тверді мелодії”. Це людина, яка сформувала мене остаточно, довершила моє духовне формування. Можу сказати також про Євгена Пришляка, який був взірцевої поведінки в таборі. Можу назвати Польового. Треба сказати, що дійсно комуністична влада найбільш люто і жорстоко розправлялася з учасниками руху ОУН. Для цієї категорії в'язнів найчастіше уживався засуд смертної кари. І взагалі для українців, які свідомо ставили питання самостійності України, незалежно до приналежності ОУН, дуже часто застосовувалась ця кара. Наприклад, група Левка Лук'яненка в 60-ому році себе трактувала як марксистки, але виступала за відокремлення України згідно з конституцією СРСР. За це Левко Лук'яненко дістав смертний присуд, який пізніше був змінений на 15 років ув'язнення. Треба сказати, що не тільки серед українських в'язнів, але взагалі серед усіх радянських в'язнів ОУН-івці завжди були найтвердішими і були взірцем в організації в таборах. Це визнавала сама адміністрація, це визнають ті радянські пропагандисти, які писали про ОУН в таборах, що якраз учасники руху ОУН були тим організуючим фактором, який поламав у таборах терор адміністрації і також зумів полати засилля кримінального елемента, який адміністрація спеціально вживала для тероризування політичних. Дійсно ОУН взяла в свої руки керівництво в таборах в 40-их, і особливо в 50-их роках. Я ще застав ту ситуацію, коли той кримінальний і на-пів кримінальний елемент боявся і далеко обходив тих, яких він називав “бандерівцями”

“Аванґард” — В Енциклопедії Українознавства, що її видає Наукове Товариство ім. Шевченка /НТШ — за редакцією проф. Кубійовича/ є виявлений сумнів відносно існування і діяльності Спілки Визволення України /СВУ/ і Спілки Української Молоді /СУМ/ в Україні в 20-их роках і про т.зв. Харківський процес СВУ-СУМ в 1930-ому році. В згаданій Енциклопедії є таке твердження, що СВУ-СУМ — це все провокація ГПУ, на те, щоби мати претекст ліквідувати частину національно-свідомої української інтелігенції. Чи Ви, Друже Валентине, познайомлені з цією болючою для нас справою і чи можете більше про це нам розказати?

В. Мороз: Дуже прикро, коли люди з вузькопартійних міркувань стараються щось закреслити і не бачать, що закреслюють не партійні а національні досягнення. В даному випадку переплутали два фактори, дві справи. Так, з одного боку я мушу сказати, що комуністична влада в період найбільшого розгулу сталінщини видумувала організації для того, щоб засудити якнайбільшу кількість людей і виправдати репресії. Це одна справа. Але ж інша справа, що така організація як Спілка Визволення України реально існувала. Інша справа що в ході слідства комуністичні слідчі могли приписувати якісь неіснуючі факти. Але це не заперечує, звичайно факту існування Спілки Визволення України чи Спілки Української Молоді. Так що тут люди, які себе вважають істориками не вміли розібратися в елементарній провокації. Це на користь КГБ свідчити, що нічого в нас не було, ніякого національного руху, що все це видумало КГБ. Цим ми нищимо власну історію. Всякий акт спротиву в нашій історії — це золотий матеріал, це динаміт, який розірве в майбутньому імперію. Це той фонд, на якому ми будемо виховувати майбутні покоління. Найстрашніше для нації це тоді, коли в історії в неї нічого не було, коли нація не може нічим похвалитись. Я гадаю, що розумний білорус дуже мусить тужити, що в його історії не було Запоріжжя на якому він не може виховувати своїх дітей, так як на Запорізькій спадщині виховуємо дітей ми українці. Уявімо собі якби хтось сказав, що ніякого Запоріжжя не було, що це була тільки купа розбишак і більше нічого. Так, російські історики дуже старалися саме так поставити історію Запоріжжя. І Гоголь, який мав великий талент, а не великий розум, на жаль пішов за ними в зображенні Запорізької Січі, хоч не зовсім, але в значній мірі. Я гадаю, що українські історики не повинні повторювати помилку Гоголя і не повинні йти за російськими істориками, які дійсно хотіли зобразити, що ніякого національного руху не було, що все це видумало КГБ. Історія Спілки Визволення України і Спілки Української Молоді — це славна сторінка в українській історії і жде свого майбутнього дослідника. Справді, цей спір розв'яже історія. І коли ми дістанемо доступ до архівів КГБ в Києві то ми тоді зможемо з фактами, з документами в руках відповісти тим наївним людям, які в слід за Москвою повторюють нісенітницю про нібито неіснування СВУ і Спілки Української Молоді — СУМ.

“А”: — Дуже дякуємо за такий цінний і надзвичайно цікавий інтерв'ю.

В. Мороз: — Дякую за увагу.

“ПРАВО ЖИТИ”

Юрій Бадзьо

Шляхами українського самвидаву дістався новий документ про національне питання в Україні. Автором його відомий український філолог Юрій Бадзьо, який ще в 1977 році звернувся відкритим листом в справі надужити і національної дискримінації до Верховної Ради СРСР, закордонних комуністичних партій і демократичної громадськості.

Юрій Бадзьо був заарештований 23-го квітня 1979 року в Києві і перебував під слідством, яке вже закінчено, а дружині КГБ сказало шукати адвоката.

Нижче з деяким скороченням, друкуємо його Відкритий Лист.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ Президії Верховної Ради СРСР.

Зарубіжним компартіям, світовій демократичній громадськості.

Звертання до такого широкого адресата люди сприймають чомусь скептично і мені дуже не хотілося адресувати листа саме так. Але ситуація вибору не залишає.

Позаду — шість років напруженої праці, і як наслідок — понад 1400 (тисяча чотириста) сторінок густого рукописного тексту. І раптом — катастрофа. Для мене страшна трагедія. Рукопис пропав. Можливо, у моєму розпорядженні — одна ніч волі. Щоб сказати людям те, про що я говорив із ними протягом шести років. Моя робота має строго науковий характер, але в ній ставляться питання загально-суспільного характеру, і не тільки в масштабі національного становища України.

Політичні арешти української інтелігенції 1972 р. мали характер загально-національного удару по Україні. Своє ставлення до них я мав намір висловити у відкритому листі до ЦК КПРС і Президії Верховної Ради СРСР. Хотілося повести предметну розмову про національне становище

України в системі Федерації Радянських Республік. Отак первісно задуманий лист переріс у наукове дослідження різних сторін національного життя України. Заголовна назва — "Право жити" відповідно до мого висновку про те, що великодержавницька, шовіністична політика КПРС забрала від українського народу право на життя.

1. МАЙБУТНЄ, АБО ТЕРОР КОНЦЕПЦІЄЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ СМЕРТІ.

Офіційна, партійна ідеологія в галузі національних відносин позбавляє мій народ, як і всі неросійські народи СРСР, права на майбутнє. Використовуючи для теоретичного виправдання своєї великодержавницької політики марксистську тезу про злиття націй за комунізму, верховне партійне керівництво Радянського Союзу, яке по суті є політичним представником Росії і здійснює російську націоналістичну політику, веде систематичний наступ на національні інтереси неросійських народів, готуючи теоретичну базу для ліквідації формально державного суверенітету неросійських народів СРСР. Ідея зближення націй, на основі якої ведеться широка пропагандивна війна проти національного патріотизму неросійських народів і здійснюється практичний наступ на їхню етнічну самобутність і політичну автономію, трактується як об'єкт закономірності історичного розвитку, як науково обгрунтована політика. Проте її можна розглядати лише як гіпотезу — як таку гіпотезу, яку минула й сучасна історія спростовує. Дійсність не знає добровільного відмовлення націй від своєї самобутності й політичної незалежності. Навпаки, нині дух національного відродження, й визволення охопив увесь світ. Ідея злиття націй — антинаукова, антижиттєва і реакційна ідея, вона є ідеологічним знаряддям у руках шовіністів російського комуністичного радянського суспільства, а саме її політичне побудування можливе тільки завдяки антидемократичним суспільним умовам. Сьогодні стан т.зв. інтернаціоналізації радянського громадянства — наслідок не вільного розвитку народів колишньої царської Росії, а глибокої деформації національних відносин народів СРСР у бік російського великодержавства в епоху сталінського деспотизму. Ленінська суспільно-політична й національна ідеологія не сприяла матеріалізації та закріпленню національного визволення народів Росії. Так більшовики — лєнінці проголошували гасло про право націй на самовизначення аж до відокремлення та утворення самостійних держав. Але з самого початку Ленін, суперечачи власній пропаганді, рішуче відокремлював питання про право націй на самовизначення, на утворення самостійних держав від питання про доцільність державного відокремлення. Ясно, право вирішувати, доцільно чи не доцільно відокремлюватися від Росії залишали за собою центральні власті, а на практиці — централістські, великодержавні російські сили...

... Над теорією і практикою у большевиків постійно тяжив дух безнаціонального Ленінського комунізму. Він психологічно і політично неутралізував концепцію вільного, національного розвитку радянських народів. І ще важливіше: ідея злиття націй падала на родючий ґрунт великодержавних традицій Росії і націоналістичної психології широких верств російського громадянства...

... 20 і 23 з'їзди КПРС не поставили національного питання на належну висоту, не оцінили правдиво характеру радянських національних відносин, що склалися в епоху Сталіна, а після усунення від влади, по суті через урядовий переворот Никіти Хрущова, політика КПРС пішла ще далі шляхом велико-державницького, російського наступу на неросійські народи. Було висунуто фальшиву, реакційну концепцію про єдиний радянський народ як нову історичну суспільність людей — концепцію, яка покликана підготувати ґрунт для ліквідації національної державності неросійських народів. Характерно, що такі пропозиції надійшли під час обговорювання проекту Конституції. Характерно також, що про них згадав Генеральний Секретар ЦК КПРС, а ще показовіша його відповідь: не треба поспішати; тобто до цього йдеться, але не варто прискорювати "об'єктивний процес". Насправді його всіляко прискорюють. Черговим виявом цього є теза про єдину союзнą державу, яка знайшла своє відображення в останній радянській конституції, яка суперечить елементарній логіці: якщо СРСР федерація, а не уніфікована держава, то він не може бути "єдиною союзнą державою". Якщо держава союзна, то вже не єдина. Концепції "єдиної союзнą держави", "єдиного радянського народу" виступають як політична конкретизація ідеї зближення і злиття націй, яка позбавляє неросійські народи СРСР майбутнього, гнітить їхню свідомість примарою національної смерті. Щоб забезпечити радянським народам рівноправність, умови вільного розвитку націй, КПРС мусить відмовитися від лєнінської гіпотези злиття націй, єдиного радянського народу тощо і повернутися до національної програми, що будується на ідеї права націй на самовизначення. До речі, теорія "єдиного радянського народу" звучить безглуздо на тлі конституційного права союзних Республік на вихід з федерації.

2. НАУКОВА НЕСПРОМОЖНІСТЬ КОНЦЕПЦІЇ "ЄДИНОЇ ДАВНЬОРУСЬКОЇ НАРОДНОСТІ"

Специфіка національного становища України така, що примара національного небуття бовваніє над нею не тільки в майбутньому, а й у минулому, бо офіційна історіографічна концепція історії України фактично ставить під сумнів історичну вірогідність українського народу. Антинаукова, шита політичними нитками теорія "єдиної давноруської народності" створює кричущу нерівноправність російського та українського народів. Здавалось би, згадана концепція справедлива: до 14 ст. — "єдина давноруська народність, з якої утворились три східнослов'янські народи". Насправді ситуація нерівноправна, а концепція грубо шовіністична. 1) Російська наука і пропаганда спекулюють поняттям "Русь" "руський" — давнім українським етнонімом, який згодом став національною самозовою росіян. Щодо України не дозволяється вживати поняття "українська" на позначення епохи до 14 ст., тоді як росіяни спокійнісінько говорять "Русская История", "русский народ", "русская культура" стосовно епохи починаючи з 9-го і навіть 6-го століття. 2) Справа не в термінологічній двозначності: концепційно російські історики не ділять історію Росії на "давноруську" тобто ще не російську історію, і на власне російську, яка почалася з 14 ст. Вони розглядають історію Росії як безперервний один історичний процес, починаючи не тільки з епохи Київської Русі, а й з часу виходу на іс-

торичну арену східних слов'ян. Ясна річ, до російської історії вони зараховують усю історію східних слов'ян до 14 ст. Українське суспільство виховується в свідомості, що до 14 ст. українців не існувало і що вони виникли фактично в наслідок нападу на Східну Європу татаро-монголів і роз'яднання "руських земель". Після 14 ст. виявляється український народ боровся не за національну незалежність, а за "воз'єднання" з Росією...

... Ідея "воз'єднання" щодо епохи, починаючи з 19 ст., доповнюється ідеєю боротьби з т.зв. українським буржуазним націоналізмом. Брак історизму та політична тенденційність тут неймовірні. У всіх народів за буржуазією визнається історичне право на керівництво національним визвольним рухом, але українській буржуазії історіографія в такому праві відмовляє. Український національно — визвольний рух змальовує як націоналістичний (у негативному значенні слова), а його представники та учасники — як вороги та зрадники українського народу. Фразеологія при цьому виключно лайлива, а міра фальсифікації історичної правди сягає крайніх меж. "Українським буржуазним націоналістам" вульгарно протиставляються "революційні демократи", які нібито боролися проти "націоналістів" і за "воз'єднання" з Росією.

3. МИНУЛЕ ПРОТИ СУЧАСНОГО, АБО МІФ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ БУРЖУАЗНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ ЯК МАСКУВАЛЬНИЙ ХАЛАТ РОСІЙСЬКОГО ШОВІНІЗМУ.

(У цьому розділі) я розглядаю теоретичні проблеми націоналізму і на основі аналізу творчої спадщини Т. Шевченка і Л. Українки, а також інших документів, доказую, що сучасні "інтернаціоналісти" борці з "українським буржуазним націоналізмом", перебувають в одному таборі з дореволюційними російськими чорносотенцями, а Т. Шевченко, І. Франко, П. Грабовський, Л. Українка за критеріями сучасної партійної пропаганди постають справжніми "українськими буржуазними націоналістами". Вони, зокрема, аж ніяк не воювали проти ідеї самостійності України. Навпаки, І. Франко виразно проголосив її як програму українського, національно-визвольного руху. До речі, ідейна та моральна дискредитація ідеї самостійності Української Держави партійною пропагандою та історіографією має антиконституційний характер, адже право України на утворення окремої незалежної держави записане в Конституції СРСР...

... Безперервна, офіційна пропаганда проти т.зв. українського буржуазного націоналізму давно вже перетворилася на справжню психологічну війну проти національної свідомості українства, проти всього українського народу. Вона є могутнім ідеологічним засобом русифікації українців.

4. СУЧАСНЕ, АБО ПРАВО НА ЗБЛИЖЕННЯ ЗІ СМЕРТЮ

Сторонній людині, мабуть, важко уявити собі справжнє становище сучасної України, 50 мільйонного українського народу, що живе в центрі Європи. Пропаганда скаже, що українці мають свою державність, є українські школи, газети, радіо й телепередачі, мільйонними тиражами видаються українські книжки. По-перше, дещо є, але це не заслуга російських інтернаціоналістів, а здобутки української боротьби за свою націю-

нальну свободу. По-друге, не відразу все можна "зблизити". По-третє наші наявні умови дуже далекі від елементарно задовільних. Насамперед між офіційним "минулим" і "майбутнім" що їх шовіністично волею КПРС перетворено в українській дійсності на мертві зони, повноцінне історичне життя народу неможливе...

... У нас по суті (так склалася наша історія) ще не закінчився процес етнічної консолідації народу. Протистояння Західної і Східної України ще відчутне, а партійна ідеологія та пропаганда законсервовує таке становище. У спадщину від російської імперії ми отримали розхитаний національний організм. Наше національне відродження не встигло закріпитися. Нинішнє культурне становище України настільки важке, що вироблений нашою невольницькою історією в українців комплекс неповноцінності є серйозним анти-українським історичним чинником. Престиж української культури дуже низький. І не випадково, бо вона розвивається однобічно й неповнокровно. Наукова література виходить переважно російською мовою. Українських шкіл у східно-українських містах дуже мало. За змістом вони насправді антиукраїнські, бо виховують українців в дусі "воз'єднання" і "єдиних народів" — спочатку "давньоруського" а потім "радянського". Кіно йде російською мовою, лише деяка частина тиражу дублюється українською мовою для сіл. Телебачення і радіо — теж переважно російською мовою. А основне — якість. Українська культура зведена до рівня пропагандивного припадку до російської культури. На додачу — тотальне переслідування національно свідомих українців, особливо, тих, хто хоч півголосом висловлює претенсії до національного становища своєї Батьківщини. Людина, що бачить лише парадний фасад "суверенної" України, ужахнулася б від масштабів і міри національного переслідування українців у Радянському Союзі.

5. ПЕРСПЕКТИВИ, АБО СЛОВО ПРО ЄДНІСТЬ ЛЮДСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.

Але цю хаотичну і бліду розповідь про сучасну ситуацію в Україні мушу закінчити, бо невдовзі ранок, а ще треба коротко викласти зміст останнього, найважливішого з деяких поглядів розділу (V-го). Я закінчив його і встиг майже повністю відредагувати. Обсяг — 366 сторінок густого тексту, в основному філософічний, суспільно-політичний і соціологічний аналіз політичної ідеології сучасної КПРС і марксистської теорії комунізму. Висновок мій — оптимістичний погляд на перспективи історичного розвитку радянських націй, у тім числі й української. Основний аргумент — у сфері соціологічної теорії. Радянське суспільство — клясово — антагоністичне. КПРС насправді є не партією, а окремим клясом, панівним клясом, який перебуває в антагоністичних відносинах з іншими клясами соціалістичного суспільства. Політична влада в СРСР — у руках партії, а не виборних Рад депутатів трудящих...

... Економічне і духовне становище радянського суспільства вимагає докорінної демократизації країни, а така демократизація неможлива без політичної свободи, яка мені уявляється в умовах Радянського Союзу у

вигляді ідеологічної платформи єврокомунізму: багатопартійність, ідейний та культурний плюралізм, неідеологічний характер держави.

Свою соціальну й суспільно-політичну позицію я кваліфікую як демократичний соціалізм — соціалістична соціально-економічна система (загально-суспільна й кооперативна власність на засоби виробництва) плюс демократична політична структура, яка забезпечує свободу політичної опозиції, вільну критику урядової політики тощо. Вважаю, що демократичний соціалізм є альтернативою як антагоністичним буржуазним суспільствам, так і партійному, антидемократичному радянському соціалізмові. Демократизація СРСР, усунення диктатури КПРС створять умови для національного відродження України, яка нині теж живе і бореться. Без демократизації СРСР неможлива демократизація міжнародних відносин, а до світової демократії спонукують такі поважні фактори сучасної цивілізації, як необхідність відвернення світової війни і збереження життєздатним природного становища.

Принципово важливим вважаю теоретичний аналіз соціального характеру радянського суспільства і Марксової теорії капіталізму. Антагоністичний характер радянського суспільства, статус КПРС як панівного, експлуататорського класу обґрунтовую за допомогою Марксової категорії приватної власності — в її широкому розумінні — як поділеної, відчуженої праці. Річ у тім, що політичне керівництво суспільством є для КПРС окремим видом праці, отже її приватною власністю, а значить завдяки цьому КПРС конституювалася, як панівний клас суспільства, при чому такий, що ні з ким не ділить політичної влади. До капіталістичної приватної власності має формально доступ кожна людина незалежно від політичних релігійних, філософських, та інших поглядів. КПРС відбирає своїх членів залежно від політичної позиції. Тому політична демократія радянського партійного соціалізму не тільки не переросла буржуазну демократію, а й не доросла ще до неї...

... До 7 год. ранку лишилося 40 хв. Мушу закінчувати. Почуваюся трагічно від того, що не дано мені можливості переконливіше розповісти людям про катастрофічне становище моєї Батьківщини-України. Людей доброї волі прошу повірити на слово: українці в СРСР живуть в умовах тотального національного гноблення, зазнають постійного переслідування і репресій з боку російських великодержавних шовіністичних сил. Закликаю світову демократичну громадськість звернути увагу на сьогоднішнє національно-політичне й культурне становище українського народу. А Президію ВР СРСР прошу зробити відповідні висновки про суспільно-політичну й національну ситуацію в Рад. Союзі.

Юрій В. Бадзьо

НАЙВИЩЕ ЩАСТЯ — БУТИ УКРАЇНКОЮ

Нижче містимо широкі витяги з самвидавного твору-есею з України, в якому насвітлені деякі важливі питання (роля жінки-матері, релігія й Церква, мова, духовна культура), в дуже оригінальному і цікавому світі.

Пропонуємо увазі наших читачів істотні місця цього есею, який кидає світло на світ ідей, в якому живе сучасна поневолена Україна. Тому що в ньому трапляються мало вживані в щоденній мові чужомовні слова, попереджуємо текст коротеньким словничком термінів.

Арійці або **арії** — термін, який в науці застосовують до племен і народів (іранців, індійців), які говорять іранськими мовами. В давні часи індоіранські народи називали себе арійцями (букв. повнокровні) на відміну від сусідніх народів, зокрема поневолених.

Алопатія (гр. аллос-інший + гр. патос-страждання, хвороба) — в мед. метода лікування протилежного протилежним.

Біо... (гр. біос-життя) — у складних словах вказує на відношення даних слів до життя, життєвих процесів біології, напр. біографія, біохемія, біоценоз тощо.

Біоценоз (біо ... + гр. коінос-загальний) історично складена сукупність рослин і тварин, що заселяють певну однорідну ділянку поверхні землі з більш-менш однотипними умовами існування (біотоп), напр. органічний світ того чи іншого озера, луки, берегової смуги і т.д.

Біогеоценоз (біо... + гр. гео-земля + гр. коінос-спільний) — природний комплекс: біоценоз разом з відповідною ділянкою земної поверхні з її географічними умовами (характером мікроклімату, рельєфу, геол. будови, ґрунту, водного режиму).

Біосвіт — світ-сфера поширення життя на земній кулі.

Веди (санскр. веда-знання) — найдавніші священні книги індусів (між 25 і 6 ст. до Хр.), написані санскритом — літературною мовою стародавньої і середньовічної Індії; ці книги, що складаються з 4 зб., містять релігійні гімни, заклинання, обрядові приписи, описи сіянь богів та ін.

Ведизм, ведична релігія — полягає в обожненні сил природи, згодом — і суспільних сил; важливе місце в ведизмі посідає культ предків.

Гегелівське «заперечення заперечень» один із трьох основних законів діалектики, сформульованих в історії філософії нім. філософом Гегелем: перший закон — це закон переходу кількісних змін в якісні другий — це закон взаємопроникнення протилежностей, третій — згаданий напочатку.

Деміюрг (гр. деміюргос-творець, майстер, ремісник) — 1) в філософії Платона — бог-творець світу, 2) переносно: творча сила, творець, 3) вища урядова особа в дорійських греків, напр. в Ахейському союзі.

Екологія гр. оїкос-дім, житло, батьківщина + гр. логос-поняття, вчення) — наука, одна з біологічних дисциплін, що вивчає взаємовідносини ор-

ганізмів і навколишнього середовища. Тут «морально-екологічна криза» — це криза в ставленні людини до природи.

Еманація (лат. еманацио-витікання) — релігійно-філософський термін що визначає витікання, випромінювання з божественного начала (прояв божественної енергії божества) всієї різноманітності світу. Тут в переносному значенні «виховна еманація жінки».

Ізоглоси (гр. ізос-рівний, однаковий, подібний + гр. ґлосса-мова) — лінії на географічній карті, які позначають межі поширення якогось мовного явища, — вони з'єднують місця з однаковими мовними особливостями населення.

Матріархат (лат. матер-мати + архи-влада) — стадія в розвитку суспільного ладу, яка характеризується материнським родом, тобто таким, в якому спорідненість встановлювалася по лінії матері і жінка відігравала керівну роль в господарському і громадському житті.

Озіріс — в староегипетській мітології — бог родючости, бог сонця.

Популяція (франц. популясіон-населення) — зібрання або суміш споріднених особин рослинного або тваринного світу певного ареалу — області природного поширення, незалежно від сприяння людини.

Преваляція (лат. превалере) — перевага, перевищувати.

Фіто... (гр. фітос-рослина) — у складних словах вказує на відношення даних слів до рослини, напр. фітогеографія.

Фітоценоз (фіто... + гр. коінос-спільний) — природне групування рослин у природі, що характеризується певним складом, структурою і т.п., напр. ліс, степ і т.п. та більш дрібні підрозділи їх (ялиновий ліс, сосновий тощо).

*

Ваше сум'яття запевне йде більше від мене, аніж від реальності. Бо реальність вимагає гостріших слів. Тільки я її не приймаю за істинну то зовнішнє павутиння, істинне — внутрі. З глибини тисячоліть тягнеться тоненька, ледь видна ниточка, але яка дає силу вірити і захоплюватися. Тому мій Львів — з вічності, з глибини свого духа. А наяву? Та всякий...

Проблема церковна мене не здивувала — в вік морально-екологічної кризи так мусить бути... Релігія втрачає свої шанси, віра в Деміюрга стає недостатньою навіть для малодумаючих. Бог, на якого можна звалити всі гріхи і торгуватись з покаяння, не оправдує надій. Моральна криза дорівнює духовному падінню, характерному для людства в цілому, а наука привела людину в сферу бездушних понять. Значить — зріє новий якісний ривок угору — в нове духовне відродження. Бо чим нижче падіння, тим вищий злет.

Середньовіччя — «тьма» схоластики і фанатизму — було, фактично, трамполін у епоху Відродження, в епоху порівняно коротку, як коротка плодоносна осінь, — але здобутками її, від мистецтва до філософії, людство живе до нині. І справа не в Гегелівськ. «запереченні заперечень» — матеріяльний світ, як світ індивідуумів, є конечний, звідси кожен здобуток набирає конечної форми, перетворюючись у догму, вирвати з якої може лише якісний ривок безконечної свідомости, залишаючи чисту суть здобутого. Тобто, кожна епоха несе певне одкровення, як безперерв-

ність людської думки.

Епоха Відродження не заперечує моральних цінностей, а лише аморальність. Так само новий духовний злет, який назріває, не заперечить здобутків науки, а лише надасть їм духовної якості. (Напр. проблема ту - більних цивілізацій Америки чи Австралії донедавна належала тільки науці — збереження етносів, мов тощо, розумілось як береження об'єктів пізнання. Нині вже говориться про збереження духовних культур, а це співпадає взагалі з проблемою оцінки кожної, власне й високоцивілізованої, духовної культури будьякого народу. Точка зору вчених-етнографів, які турбувались про збереження етносів, дорівнює моральному прозрінню). Але духовний злет — це всеоб'ємлююче моральне прозріння, яке **мусить бути...**

Ось міркування про жінок. Нині — це загальне явище, жінки активніші всюди. Але, одночасно, це явище тимчасове. Нині жінки загрожені в своїй основній духовній функції — як матері. Якби їхня роля зводилась тільки до продовження роду, то в примарності демографічного зриву такого явища б не було — кількість народжуваних падала б в залежності від рівня цивілізації, як це маємо тепер у ряді країн. Справа власне в морально-екологічній кризі, яка не є співвідносна з демографічними проблемами — зменшення народжень не суперечить моралі, а є свідомим підтриманням рівноваги на планеті, так само, як зменшення популяцій у тварин перед роками неврожай.

Суть у виховній еманациї жінки — виховання дітей (матерями, вчительками і т.п.) мусить опиратись на духовні цінності. Сьогодні жінка може не мати дітей в силу обставин, але не **мати** природнього чуття вихователки **не може**. Поетеса чи вчителька, лікарка чи художниця в вік морально-екологічної кризи чують загрозу власне своїй духовній еманациї — жодна «мати», як вихователка, не може виховувати (чи лікувати зле) дітей (своїх чи чужих) злодіями, лицемірами, хитрунами, руйнаторами.

А погодити внутрішню мораль з світом конкуренції — неможливо. «Матерям» лишається або **повне отупіння**, або бунт. В тваринному світі, де найвища загроза є загрозою **потомству**, тобто біологічному проявові життя, найжорстокіше захищає гніздо самка. В людському світі, де найвища загроза — духовна смерть потомства, «відгризатись» починає жінка. Далєбі, це не заপুরка «матріярхату», якого ніколи не було. Ті хто, **дає** потомство — духовне чи біологічне, — завше під захистом сили, тобто чоловіків. Загроженість тепер, і вона мусить минути.

Жінки завше «збирачі» — зерен, плодів, в епоху неоліту, напередодні духовно-морального злету в прозріння людини творчої, чи тепер — моралі, істини — напередодні морального злету народів. Землеробами-творцями стали чоловіки, а передумова землеробства не в соціальних умовах, а в **моральних** — колишній мисливець з полювальника на стадо дозрів до охоронця його, як і охоронця, ниви, саду, виноградника.

Появу зернових і плодових він збагнув як жертвоприношення Духа, тому збіжжя, з Бога (порівняй культ Озіріса в древньому Єгипті), жити означало **творити**, бути послідовником Змієборця (Ра, Юр, Георгій),

який дав життя планеті, який творить біосвіт за законами **творчості** тобто гармонії і смислу. (Тому **арії** не окреме плем'я, не супер-раса, а перші землеробські племена планети, які усвідомили себе духовними послідовниками Змієборця. Пор. Юр, ар, ер; **оратай**, **орач**, латин. аратор др. гр. Георгій дослівно «Землероб», а умови для землероба — екологічні: міжріччя Тигру і Єфрату, Дністра — Дону, Кури — Арату, Інду — Гангу тощо.

Якби не це усвідомлення своєї творчої ролі: перетворити пушу — в поле і ниву, хащі (хаос) — в сад, охоронити траводних від хижаків тощо, — екологічна криза завершилась би ще тисячі літ тому, і могутні буй-тури і коні давно перелетіли б у пажерливому шлунку як нині бізони. Морально екологічну кризу супроводжує повільне усвідомлення як обов'язків перед природою, так і духовної (моральної) оцінки цілих народів, тобто — історії.

Базою моральн. усвідомлення є закон життя, або моральний закон. єдиний для **всього** буття. Розмаїття світу і гармонія диктуються ним. Біо-геоценоз, як кібернетична система, що виникла в процесі еволюції — це взаємодопомога і взаємоіснування. Все єгоїстичне, все що прагне одноманітності — приречене, точніше — самоприречене, як єгоїстичні папоротникові ліси, як полчища сарани. Пожерши все, біовид стає перед неминучістю самознищення — така кара за єгоїзм, що є антиподом жертвовності. І дія цього закону однакова в усіх проявах життя — від біосвіту до духовних культур людства. **Змізернілі** в кущі папоротники і змізернілі паразити-комахи — результат його дії.

Шукаємо сотні причин падіння колись могутніх імперій, змізернілих нині до невпізнання. Померкли Асирія, Вавилон, Рим... Попіл віків і попіл пам'яті ... Може всі вони прагнули одноманітності — від ідеології — до побуту, тому причини падіння не соціальні, а моральні...

В хиткому світі смерку і тривоги знайшла я найвище щастя — бути українкою. Можу нині похвалитись найвищим з духовних досягнень: за всі тисячоліття цей народ не звоював ні клаптика чужої землі — свою віддавав: уграм і молдаванам, румунам і басарабам... Живіте! Не збудував ні імперії, ні царства, не шукав богів серед людей в коронах з золота. Він сів, орав, святкував дар хліба насущного...

Немає інших критеріїв моралі — ті які відносяться до людини, мають ту ж силу і до нації. Ми убогі на блиск корон і славу, бо жертвовність — як бич, бо майбутнє — в плоді, а не зав'язі. Але Даниїл у ямі левів — що то є в порівнанні з аристократом духа, що в царстві канібалів духа. І це — люди! Підкорити їх — насильство, самовивищення — моральний гріх гордині. Та й що з тих, які підкорювали — що з Османії чи Персії...

Упасти у рабство духовне, переродитись у чужий світ — це самознищення, це гріх духовного самогубства. От і сталось — маска пристосуванства на впертість, волелюбство, непокору... Тільки десь та маска відставала — і бухало Шевченковим громом, піснею проростало, вишивкою, всім! Живе! Тут мусила вести інтуїтивна свята віра в абсолютне Добро — велична віра, бо не лише в себе, а й в тих, які довкола — що дозріють, прозріють!

далі буде

ПОЛІТВ'ЯЗНІ ССРСР ПРОГОЛОСИЛИ “ДЕКАДУ” СОЛІДАРНОСТІ НАРОДІВ У БОРотьБИ ПРОТИ РОСІЙСЬКО-СОВЕТСЬКОГО КОЛОНІАЛІЗМУ

Нью Йорк (Пресо́ва служба ЗП УГВР). — На Захід надійшов самвидавний документ звернення політичних в'язнів Пермського табору до членів Об'єднаних Націй. Це один з важливіших політичних документів, що в останніх роках вийшли від інакодумців в ССРСР. Подаємо його в цілості в перекладі з російської мови.

“Ми політв'язні різних національностей радянського концтабору ч.36 відчуваємо на собі долю наших народів, залишаючись вірними ідеалам свободи, віддзеркалюємо прагнення наших народів до незалежності, згідно з положеннями Статуту ООН, прийнятого міжнародним порядком, про право націй на своє самовизнання і невід'ємне право на суверенітет. Базуючись на принципах Кінцевого акту нарад про безпеку і співпрацю в Європі, просимо зареєструвати це звернення як офіційний документ ООН, довести його до відома всіх країн-членів Організації, країн-учасниць майбутньої Мадридської зустрічі, та до відома світової громадськості.

В умовах лютого терору і зростаючого утиску, що здібні викликати відчай, дух наших народів не зламаний. Їх спротив зростає, боротьба проти колоніального ярма, накинутаго збройною силою нашим народам тоталітарним режимом радянської Росії, проти створення для прикриття розбишацтва фіктивних національно — державних формацій — т.зв. союзні й автономні області і національні округи — продовжується.

Політика русифікації неросійських народів і підкопування етнічного коріння всіх народів СРСР, у тому числі і російського, що її здійснює кремлівський уряд під покришкою тези про виникнення “нової історичної спільноти людей — радянського народу”, зустрічає більш і більш опішучу відсіч.

І ми, в'язні, продовжуючи цю боротьбу і поділяючи цілковито її ідеали, беремо участь у Декаді солідарності народів у боротьбі проти російсько-советського колоніалізму й імперіялізму, що її вперше проводиться в СРСР.

У дні Декади, ми, політв'язні, заявляємо нашу тверду рішучість і волю в солідарній і взаємній підтримці, в боротьбі за свободу націй і права людини; під гаслом Декади, солідарності між гнобленими поневоленими народами СРСР і народами Болгарії, Угорщини, Східньої Німеччини, Польщі, Чехословаччини, що їх поневолює російсько-советський імперіялізм, жертвами якого стали теж народи Азії й Африки; з особливою вдячністю відмічуємо зростаючу солідарність народів країн вільного світу з народами, які муcaться під ярмом советського колоніалізму й імперіялізму; вітаємо все дужчу солідарність народів землі в боротьбі проти загрози встановлення світової радянської гегемонії.

У рамках Декади ми відзначаємо 23 червня — День вимоги повороту на Батьківщину; із різних місць колонізатори депортували нас у чужий, з природно суворим кліматом край, за тисячі-тисячі кілометрів, а після в'язниць і концтаборів політв'язнів чекають ще даліше віддалені і суворіші місця заслання в Сибірі.

Вимагаючи вороття на батьківщини — у Вірменію, в Україну, в Естонію, учасники Декади солідаризувалися з вимогою вільного виїзду з СРСР, зокрема виїзду євреїв на їх батьківщину — Ізраїль.

26 червня — День протесту проти національної дискримінації в місцях позбавлення волі — день мовчанки. Політв'язні неросійської національності в чужих краях, позбавлені можливості розмовляти рідними мовами, зберігати національні традиції; їх переслідують за відзначування релігійних свят, які є складовою частиною національного життя.

29 червня — День солідарності політв'язнів. Цього дня ми виступили в обороні політв'язнів, що їх переслідують під сучасну пору; вислали до властей наші протести проти необґрунтованих репресій, стосованих до наших товаришів.

У день права народів вирішувати свою долю, який ми вже традиційно відзначаємо в річницю підписання Гельсінкських угод — 1 серпня — ми знову вимагали виконання Радянським Союзом VII точки Деклярації заключного акту.

Підкреслюємо участь в Декаді російських політв'язнів — вияв їх розуміння національних проблем інших народів.

Декада відбувалася в умовах постійних переслідувань і репресій з боку наглядців, жорстокого психологічного тиску. Документи Декади залучуємо.

Висловлюємо щире прагнення до єдності з усіма людьми доброї волі у боротьбі проти російсько-советського колоніалізму й імперіалізму, ми закликаємо уряди країн вільного світу, всі народи і нації, всіх, кому дорога справедливість, свобода і мир, життя на Землі, виявити всіма способами підтримку поневоленим народам СРСР в їх боротьбі за їх свободу і незалежність.

Тому ми просимо поставити на розгляд найближчої сесії Генеральної Асамблеї ООН питання:

1) про визнання за поневоленими країнами, які входять у склад СРСР, статусу, що відповідає їх дійсному стану колоніальних і залежних територій, що було б згідне зі ст. 73 ч. XI-XII Статуту ООН і Деклярації у відношенні до несамоверховних територій, з наложенням і принципів міжнародного права і процедур міжнародного контролю;

2) про примінення до них положень ст. VI і VII Статуту Організації.

Ми закликаємо держави-члени ООН й надалі вимагати від Радянського Союзу нарешті здійснити Деклярацію, прийняту 14 грудня 1966 року, про надання незалежності колоніальним країнам і народам.

Загрозу, яка нависла, не можна усунути без встановлення національ-

ної і державної незалежності 50-мільйонного українського народу, 8-мільйонного білоруського народу, 6-мільйонного корінного населення Литви, Латвії й Естонії, 15-мільйонного населення Кавказу, 6-мільйонного татарського народу і багатьох інших малих народів Поволжя, Середньої Азії, Північного Уралу і Сибіру.

Сьогодні російсько-советська імперія сліпо веде людство в безодню третьої світової війни.

Ми, разом з вами, хочемо не допустити до цього, оборонити мир, зберегти цивілізацію. І тому ми вважаємо нашим святим обов'язком конечно перестерігти: "Наше сьогодні може стати вашим завтра. Наше звільнення — гарантія ваших свобод, безпеки і миру на землі!

Політв'язні советського концтабору ч. 36:

Українці: Ю. Дзюба, А. Здоровий, І. Калинець, М. Маринювич, Є. Пронюк, І. Попадиченко, Г. Приходько, А. Сергієнко, М. Слободян.

Вірмени: Н. Григорян, Е. Саркісян.

Росіянин: В. Балаханов

Євреї: С. Глузман, В. Зальмансон.

Естонець: Н. Мятік

Татарин: Н. Ісмагілов

Наша адреса: Учр. ВС 389/36, Кучино, Чусовського р-на, Пермская обл. РСФСР.

1 серпня 1978"

ЗА ГРОМАДЯНСТВО ЗСА УКРАЇНСЬКИМ ПОЛІТВ'АЗНЯМ!

**ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРОВІ УКРАЇНИ, ГОЛОВІ АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКОГО
Б'ЮРОКУ НАРОДІВ, ГОЛОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РАДИ СВОБОДИ,
ПАНОВІ ЯРОСЛАВОВІ СТЕЦЬКОВІ**

Ціль цього листа — порушити питання, що своєю суттю охоплюють два аспекти громадський і особистий. Впродовж останніх років досить значна кількість людей, зокрема євреїв і росіян, отримали можливість виїхати з СРСР. Тому, що більшість з них переважно із середовища відкритої опозиції, яка не зважаючи на посилені репресії режиму, інтенсивно зростала впродовж останніх десятиріч, світова суспільна думка дістала безпосередньо повнокровнішу інформацію про суть тоталітаризму в цілому, його практику, положення окремої особи й поневолення цілих народів.

Світ особливо добре поінформований про стан справ і гноблення євреїв в СРСР. І це сприяло мобілізації світової громадськості, засобів масової інформації, урядів багатьох держав для того, щоб протистояти насильству. В той же час українців серед тих, що виїжджають, майже нема, власне — зовсім нема.

Є в цьому й позитивний фактор, бо незначна (у відсотках до населення), але національно високо свідомо частина населення залишається в Україні.

І все таки, на наш погляд активна причетність цієї частини українців до національно-визвольного процесу. культури, науки принесла б Україні незрівнянно більшу користь у країнах Заходу і в середовищі нашої діаспори. Ідеться про збереження людей, які не можуть уже працювати на Україні. Охочих виїхати багато, але можливостей виїхати нема.

Усвідомлюючи складність ситуації (і щоб створити прецедент), Вячеслав Чорновіл, Валентин Мороз і Іван Гель звернулися до Президента ЗСА з проханням надати їм права громадянства цієї держави. Ми, до речі, політв'язні, і це ще більше ускладнює прийняття рішення, але є тисячі людей "на волі", які довгі роки перебувають під безпощадним тиском КГБ і, значить, у беззаконному положенні. В цьому полягає другоособовий аспект проблеми.

Талановиті літератори, мистці, вчені, переживають особисту трагедію, бо вони позбавлені можливості працювати творчо. Приректи на бездіяльність, убити талант — це більш витончений, але не менш жорстокий спосіб винищення цінностей української культури. Приклади: Опанасові Заливасі — маляреві європейського масштабу не дозволили ані однієї персональної виставки. Талановиті поети — Ліна Костенко, Ігор Калинець не видали за десять років на Україні ні однієї поетичної збірки. Іван Світличний — відомий літературознавець — до арешту коло десяти років був безробітним, не надрукував жодної статті. Михайло Горинь — талановитий психолог працює на кочегарі і за 12 років також не видав ні однієї друкованої праці. Євген Сверстюк — відомий український критик і психолог репресований ще до арешту, звільнений з роботи, і від того часу — ні однієї друкованої праці. Василь Стус — один з кращих наших поетів — і ні однієї книжки. Вигнано з наукових установ учених Р. Крип'якевича, М. Брайчевського. Я. Лошкевича й інших, зовсім не друкують літературознавців В. Іванисенка, В. Гориня, М. Косіва, В. Бадзя, Р. Когадського. Замовк талановитий прозаїк Р. Кудлик і десятки тих, які відмовляються творити оди й панегірики партії й тому не появляються на сторінках газет і журналів. Список таких людей можна доповнити сотнями імен.

Кожний із нас включається по-своєму в процес творення української культури і відродження нації — нової хвилі руху за нашу свободу. Хто ці люди? Дещо може сказати коротка біографічна довідка одного з авторів цього листа... (Випускаємо з конспіративних причин. — Редакція)

"... І з першого дня окупації методично репресовано кожного члена нашої родини. Мене 16-річного хлопця, виключили зі школи за відмову вступити до комсомолу, а в 1955 р. коли я спробував стати студентом цинічно заявили: "бандерівським синкам нема місця в совєтському вузі".

Завдяки зусиллям українських патріотів мені пощастило вступити на вечірній відділ Юридичного факультету, але КГБ вже не випускає мене з поля свого зору. В 1964 р. починаються цькування, загрози згноїти в тюрмі. В 1966 р. — перший арешт. В 1972 р. за активну участь у національному відродженні арештований другий раз і засуджений на 15 років позбавлення волі. Тепер перебуваю в одному з таботів особливого режиму, що в перекладі на зрозумілу мову означає каторжну тюрму".

З наведеного ряду фактів можна бачити, що в умовах тотального стеження і сваволі КГБ бути корисним для України на Україні неможливо. Саме тому ми звертаємося до Вас, пане Прем'єре, з проханням скріпити своєю авторитетною рекомендацією, а також силою впливу зорганізованої української діаспори наші заяви на ім'я Президента З'єднаних Штатів Америки про надання нам громадянства в тій країні.

Ми ще раз звертаємо Вашу увагу на те, що йдеться не про поодинокі випадки. Наведені факти про життя кожного з нас лише ілюстрації, розкриття яких уже загрожує позбавленням свободи.

Але на Україні з аналогічними біографіями живуть тисячі людей, приречених на творчу смерть.

Репресії за переконання і творення духових цінностей бувають різні: концтабір, заборона писати й малювати, конфіскація створеного і т.п. Методи різноманітні, а завдання одне – знищити українську духовість.

слідують підписи
українських політичних в'язнів.

ПІДПІЛЬНА ЛИСТІВКА З УКРАЇНИ

“Українці і Українки!

Наша славна молодь!

Дорогі друзі!

325 років нашого поневолення Москвою не викинули з наших душ бажання жити і працювати на вільній Українській землі. Кращі з нас віддають свою волю і життя за те, щоб наші нащадки були господарями на землі наших славетних предків.

Не пошкодуймо своїх зусиль для того, щоб Україна була незалежною, демократичною, духовно багатою, матеріально забезпеченою, самостійною державою.

Домагаймося, щоб кожній українській родині була забезпечена можливість свобідно і без обмежень користуватися громадянськими, соціальними і політичними правами.

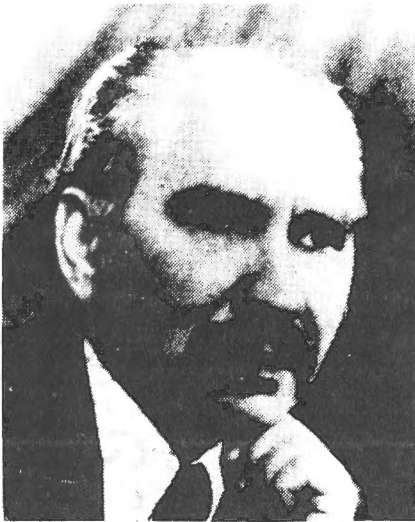
Борімося за те, щоб Україна щедро і гостинно могла прийняти в себе громадян усіх країн світу, а її громадяни могли відвідувати країни на всіх континентах.

Геть залізну заслону!

Українська молодь! Вивчай історію рідного краю і життєписи його героїв, об'єднуй свої зусилля з тими колами, що борються за самостійність. Бороми рідне слово, відстоюй права людини та свого народу!

Українські спортсмени!

Домагайтесь самостійних виступів на міжнародних змаганнях, вище піднесемо спортивну славу України і цим сповістимо народам світу про велич української нації та її потенційальні можливості.

3. КРАСІВСЬКИЙ

НА ВОЛІ.

ВІН НЕЗЛАМНИЙ

В "Інформаційному бюлетені" ч.12 Робочої комісії з питань використання психіатрії для політичних цілей, що був опублікований в жовтні 1978 як один із прикладів такого використання психіатрії приводиться доля українського політв'язня Зіновія Красівського. Це трагічна доля, не тільки його, але усієї його родини, проте вона свідчить водночас про те, яких незламних борців за національні права має сьогодні Україна.

Зіновій Красівський народився 12 листопада 1929 р. в селі Витвиці Долинського району в Зах. Україні. Його брат, член визвольного руху ОУН, загинув 12 лютого 1945 р. в боротьбі з большевицьким окупантом. Того ж року арештували другого його **брата Ярослава**, що був також учасником українського резистансу й засудили до 20 років ув'язнення в концтаборах. Ярослав Красівський до 1957 року був у концтаборах Норильська, а потім його переселили до Караганди на "вічне поселення", де він досьогодні живе.

Після "звільнення" України з-під німецької окупації, розгорнувся в нащій батьківщині масовий терор, вивози, арешти, большевики за всяку ціну якнайшвидше хотіли знищити український резистанс. В той час, в 1945 р. опиняється на засланні й ціла родина Красівських, в тому й молодший Зіновій. Проте, 1947 Зіновій Красівський утікає з заслання і до 1949 р. переховується. Того ж року його ловлять і в березні засуджують до п'ятих років концтаборів.

1953 р. Зіновія Красівського звільняють на підставі амністії й, як його брата Ярослава, відправляють на "довічне заслання" до Караганди. Там він працює у шахті, де його важко поранено. Зіновія визнають інвалідом другої групи та дозволяють йому повернути на Україну.

В 1956 р. Зіновій Красівський навчається у Львівському університеті. Проте, через три роки його арештують за "антисовєтську діяльність націоналістичного характеру" і виключають з університету. Арешт відбувся під

час перебування в Караґанді, мабуть він їздив туди відвідати свого брата. Проте слідства в його справі не закінчили через заворушення в Теміртау, під час яких Красівському вдається заховатися і втекти в Україну.

В 1962 р. Красівського поновили на університеті й він склав усі іспити та одержав диплом того ж таки року.

Проте, ні арешти, ні заслання, ні переслідування не зломали Зіновія Красівського. Він і далі бере активну участь у визвольній боротьбі, стає членом **Українського Національного Фронту** й видає журнал цієї організації **“Воля й Батьківщина”** разом з групою однодумців. 1966 року він пише історичний роман про козаччину, який підготовляють до друку у Львівському видавництві (“Байда” — Прим. ред.).

Але 1967 р. після розкриття підпільної діяльності УНФ, Зіновія Красівського та вісьмох інших членів цієї організації судять у жовтні 1967 р. й він отримує 12 років ув'язнення (п'ять років у тюрмі та сім років концтабору) і п'ять років заслання.

У Владімірській тюрмі, куди його спрямовують, він бере участь у голодівках та протестних акціях політв'язнів. Там же Красівський пише цикл віршів **“Невільницькі плачі”**. Ці вірші у нього 1972 р. конфіскують, як також і протест політв'язнів, ним підписаний, і починають нову “кримінальну” справу проти нього. Красівський відмовляється складати зізнання і тоді його спрямували на “експертизу” до горезвісного Інституту ім. Сербського в Москві.

Як і можна було сподіватися, там Красівського й визнають “параноїдним шизофреніком” і в зв'язку з тим — неосудним. На цій підставі в серпні 1972 р. Владімірський обласний суд постановив скасувати раніше винесений вирок проти Красівського й скерувати його на примусове лікування до психолікарні.

15 жовтня 1972 р. Красівського персавозять до Смоленської спецлікарні, де він пробув до 1976 року. Протягом перших трьох років його щоденно “лікували” невтроептиками і, мабуть у зв'язку з цим Красівський захворів 9 травня 1975 р. на важкий серцевий інфаркт. Проте його й далі “лікували” протягом трьох місяців від “шизофренії”, правда іншим лікарством — пропазином, й наслідком того Красівський дістав другий інфаркт. Щойно тоді перестали лікувати його невтроептиками.

Після того пройшла над ним чергова “лікарська комісія”, яка скерувала Красівського до Львівської обласної психіатричної лікарні загального типу. Проте Красівського, не заважаючи на судову постанову, тримають у Львівській психолікарні всього тільки шість місяців, (там він користувався відносними полегшами — листування, побачення, мінімальне лікування з метою поправити його здоров'я) й перевозять до Бережницької районної психіатричної лікарні Стрийського району. Там, забороняють йому листуватися, а побачення обмежили тільки до рідних.

Проте в серпні 1977 р. його перевозять назад до Львівської лікарні. В квітні 1978 р. лікарська комісія цієї психіатричної лікарні почала заходи, щоб зняти з нього примусове лікування й 6 липня це сталося на основі

РЕЗОЛЮЦІЇ, ПРИВІТИ І ПОСТАНОВИ ХІ СВІТОВОГО КОНГРЕСУ СУМ

(продовження з ч. 4/ 147)

ПОСТАНОВИ КОМІСІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ І ЧЛЕНСТВА

1. — Спілка Української Молоді є організацією, яка провадить свою діяльність згідно з прийнятою конгресами програмою, статутом та кожночасними постановами і напрямними своїх керівних органів. Через тожність ідейних залогень, Спілка Української Молоді входить в систему Організацій Українського Визвольного Фронту як рівнорядний член, співпрацює та координує свою дію з іншими організаціями на цьому форумі. Маючи особливо важливе завдання — виховання доростаючого молодого покоління в українському національному дусі, вона мусить мати до розпорядимости велику кількість високоякісного членства, матеріальні засоби та всесторонню піддержку Організацій Українського Визвольного Фронту в першу чергу та загалу української спільноти.

2. — Членство Спілки Української Молоді в основному поділяється на три стяги: 1/Юнацтво /кандидати в члени СУМ/ від 6-18 років життя; 2/ Дружинники /дійсні члени СУМ/ — від 19 до 35 років життя і сеньйори /дійсні члени СУМ/ від 36-го року життя,

Для юнацтва СУМ — права і обов'язки, організаційну структуру і виховну програму визначає "Правильник Юнацтва СУМ", затверджений VI-им Конгресом СУМ 1958 року.

Права й обов'язки Дружинників і Сеньйорів визначає Статут СУМ. Форми і методи праці Дружинників і Сеньйорів уточнюють правильники дотичних стягів.

3. — Комісія організаційна і членства ще раз стверджує, що кожний член СУМ — Дружинники і Сеньйори — зобов'язані належати до одного з осередків на терені їхнього постійного замешкання, брати активну участь в праці Осередку, сповняти свої членські обов'язки і повинності, а відтак щойно в інших складових частинах, напр. Дружинах, ланках, мистецьких, спотових і інших гуртках.

4. — Комісія стверджує, що проєкт Правильника Дружин СУМ виданий Центральною Управою СУМ на тимчасовій базі є даліше актуальний в ідейно-програмовій частині, однак треба перевести ревізію його інших частин та пристосування до сучасних вимог і потреб.

5. — Беручи до уваги повище ствердження, Комісія організаційна і членства пропонує наступні поправки до теперішнього проєкту "Правильника Дружин СУМ":

постанови Владімірського обласного суду.

17 липня Красівського виписують з лікарні й ставлять під диспансерний нагляд районного психіатра в місті Моршин. З того часу Зіновій Красівський зі знівеченим здоров'ям і з двома серцевими ударами живе в Моршині як інвалід. Проте, під час цієї мартирології — не зважаючи на всі ці суворі й нелюдські переслідування — Зіновій Красівський залишився незламний.

- а/ Змінити назву із "Правильника Дружин СУМ" на "Правильник Дружинників СУМ".
- б/ Всі дружинники в даному Осередку творять відділ Дружинників, який очолює Керівник Відділу та який з функцій входить в склад Управи Осередку. Керівника Відділу Дружинників вибирається на загальних сходах дружинників.
- в/ Дружинники, які бажають продовжувати самовиховну і вишкільну працю в спеціальній ділянці, можуть творити дружини по даній спеціальності, як передбачено в "Проекті Правильника Дружин".
- г/ У випадках, коли гуртування дружинників в дружинах по спеціальностях виявилось б нездійсниме, дружинники в осередку можуть ділитися на ланки, в яких мали б проводити самовиховну працю за окремим планом узгодженим із керівником Відділу дружинників.
- г/ Якщо заіснує потреба і реальні можливості дружинники можуть творити спеціалізовані міжосередкові дружини, але тільки за апробатою Крайової Управи СУМ.
- д/ Дружини і ланки є інтегральними частинами Відділу Дружинників при Осередку, а тим самим і Осередку. Не може бути член дружини чи Ланки, не будучи членом Осередку.
- е/ В Крайовій Управі працює всіх дружинників, спеціалізованих Дружин ланок і міжосередкових дружин координує і унапрямує Крайовий Стяговий Дружинників. В Центральній Управі унапрямують працю дружинників Стяговий Дружинників, або відповідний референт.
- є/ Для редакційного оформлення проєкту Правильника Дружинників Світовий Конгрес на пропозицію Комісії Організаційної і Членства покликає Комісію в складі: Василь Б'єнь, А. Дзюбанівський, Тарас Татарин, Мирон Татарин, о. Роман Мірчук і Роман Зварич.
- ж/ Комісія по узгодженні Проєкту Правильника Дружинників СУМ, розішле його Крайовим Управам через Центральну Управу для зауваг і опіній. Остаточне схвалення "Правильника Дружинників СУМ" переведе Центральна Управа на черговому засіданні Центральних Органів СУМ.
6. — Комісія пропонує, щоби в бігу каденції підготувати також докладніший проєкт правильника для сеньйорів. Для цього Центральна Управа покличе окрему Комісію.
7. — Комісія пропонує, щоб остаточно впровадити в життя надавання ступенів за критеріями спеціалізації, як це передбачено в проєкті правильника дружин. Рівнож пропонує, щоби Центральна Виховна Рада СУМ зревідувала іспитові вимоги для всіх ступенів.
8. — Комісія пропонує, щоб при КУ і Управах Осередків були окремі референти суспільно-політичного вишколу членства.
9. — Запропонована ревізія Правильника Дружин повищою Комісією, має бути затверджена найближчим пленумом Центральних Органів СУМ, а Центральна Управа подбає про його видання.
10. — Комісія організаційна і членства стверджує, що одним із членських обов'язків як дружинників так і сеньйорів є передплачувати, чита-

ти та фінансово піддержувати журнал “Авангард”, що є органом Центральної Управи СУМ.

ПОСТАНОВИ ВИДАВНИЧО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ І ЗОВНІШНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Комісія видавничо-інформаційна і зовнішньої діяльності, розглянувши питання сумівських видань, інформації внутрішньо-організаційної та зовнішньої діяльності, прийшла до наступних стверджень:

1. — Сумівські періодики “Крилаті” й “Авангард” вважатися необхідні пресові органи Спілки Української Молоді і як конечні засоби до виховної і вишкільної праці.

2. — Інші сумівські видання, як Бібліотеки: Дитяча, Юнацька і Родинна вважати як необхідний допоміжний засіб в багатогранній праці Спілки.

3. — Вишкільні матеріали в формі “Записок Виховника” та випуски ІСПО є черговим осягом видавничої діяльності СУМ, що відповідає сучасним потребам СУМ на даному етапі праці.

4. — Видавництво СУМ знаходиться в критичному стані через надмірне задовження Осередків СУМ: індивідуальних відборців “Авангарду” й “Крилатих” та інших видань. Цей стан вимагає негайної ревізії системи сплат та упорядкування на майбутнє.

5. — Внутрішня Інформація в СУМ в формі “Наших Справ” та обіжників і Інструкцій є основою для справного функціонування цілої мережі СУМ.

6. — Інформація про діяльність і проблеми СУМ та ширення ідей СУМ серед українського суспільства вимагає зміцнення інформаційної мережі і засобів її поширення.

4. — Інформація в чужому зовнішньому світі вимагає вишколу молодих журналістів спосібних аналізувати й передавати вістки в чужому оточенні і через мас-медіа. / В тому включається також слідування і збирання вісток про Україну в чужій пресі й публіцистиці і відповідну на це реакцію./

5. — Пропагування української справи в чужому світі під цю пору найкраще здійснювати в площині захисту людських та національних прав. На основі повищих стверджень Комісія видавничо-інформаційна і зовнішньої діяльності пропонує Конгресові СУМ наступні постанови і резолюції.:

1/ Продовжувати випуск “Крилатих” і “Авангарду” в дотеперішній періодичності та формі, дбаючи про своєчасність випуску покращання змісту і придбання ширшого кола співробітників.

2/ “Крилаті” зробити одним з засобів патріотичного, морально-етичного і естетичного виховання юнацтва, як допоміжного чинника в руках самого юнацтва, але також батьків і виховників. Журнал має бути постійною лектурою юнацтва в родині, а також обговорюваний на сходи-

нах, а тому обов'язковий для кожного юнака і юначки.

3/ "Авангард" як пресовий орган для дійсного членства має бути виразником сумівської думки і формуючим світоглядним чинником. Кожний член зобов'язаний його передплачувати і читати а також поширювати між поза-сумівською молоддю.

4/ Для забезпечення випуску "Крилатих" і "Авангарду" потрібно:

а — зліквідувати всі дотеперішні заборгування довжників і створити міцний фонд при допомозі пресфонду, як збірковими щорічними акціями так принагідними збірками.

б — Зміцнити мережу референтів сумівських видань по всіх осередках і довести поширення журналів до 60 % членського стану.

в — Осередкові референти сумівських видань і Управ. Осередків є відповідальні за збір передплат і задовжень на рефери їхньої дії та за своєчасні розчислення.

г — При КУ СУМ мають бути Крайові референти видань СУМ через яких мають відбуватися розчислення сумівських видань, щомісячні звітування й розчислення до В-ва ЦУ СУМ.

г — Допускається можливість вибору Осередкам безпосередніх розчислень до В-ва, або через референтів КУ.

д — Там, де з якихсь причин не можна стягнути задовжень від несовісних довжників — покрити задовження із влантовуваних імпрез.

е — За кольпортажу періодиків Осередки розчисляються до місяця від одержання, а за інші видання до 5-ох місяців

6. Інші сумівські видання мають відповідати виховно-вишкільним потребам як також бути суспільно-корисними. При тому вони мають бути доходовими для покриття частини загальних витрат Видавництва. Видавництво включно з пресфондом має себе бюджетово покривати.

7. Для видавничого пляну інших видань, ЦУ СУМ покликає трьохчленну видавничу комісію.

8. Для контакту з КУ і з осередками, ЦУ СУМ повинна користуватися дотеперішньою практикою обіжників /в міру потреби/ і періодично при допомозі "Наших Справ".

9. Першочерговими виданнями крім періодиків мають бути вишкільні матеріали до іспитів молодшого і старшого юнацтва а також випуск ІСПО.

10. ЦУ СУМ через КУ подбає про організацію мережі сумівських кореспондентів для обслуги сумівських і несумівських періодиків. Де це можливе, організувати вишколи таких кореспондентів.

11. ЦУ і КУ СУМ мають зорганізувати Сумівську Пресову Службу для передачі сумівських Інформацій до української і чужої преси та інших мас-медій.

НАЦІЯ, МОЛОДЬ, БОРОТЬБА.

Ідеалістичні первні, що від найдавніших часів глибоко закорінилися в духовості українського народу, увійшли в основу ідеалістичного світогляду основоположників, крайових та еміграційних організаторів, яких центральною ідеєю була і є ідея Нації, а саме її незалежність і свободний розвиток її сил і вартости в правно-політичній організації званій державою. Тільки держава може забезпечити свободу й справедливість кожній людині в рамках загального добра нації, що є основним і непорушним законом усього суспільного життя. Держава є добром цілої нації, всіх її поколінь, “живих, мертвих і ненароджених”, зв’язаних спільністю походження, мови, історії, культури, території і змагань. В словах Олеся Бердника:

“Людина і Нація — невіддільні Людини поза народом нема. Мова, людський образ, традиції, культура, почуття, перспективи зростання духу, спадкоємність вірності, мужності, іспиту духу — все це і багато іншого дає Людині Нація, народ, плем’я.

Поза Народом нема шляху Буття для Людини. Отже, з повним правом можна збагнути Націю, Народ, як Живого Бога, як проявлену Матір. Тому, зрада Народові — є зрада самого Духа Буття.”

Тому, в стані духового поневолення української людини, та політичного поневолення української нації, початковим постулатом в ідеальному — це встановлення Святої України — Української Духової Республіки, а в практичному, це створення Української Самостійної Соборної Держави. Обов’язком кожної людини української крові, незалежно від того, чи вона має другу прибрану батьківщину, чи ні, є служити українській нації, зокрема коли вона змагається за своє існування і за волю в боротьбі проти найгіршого ворога всього людства. Цитуючи “Книги Буття” — Олеся Бердника:

“Свята Україна, враховуючи історичну ситуацію, переступає політично-економічні обмеження і виходить на простір всесвітньої дії. Свята Україна кличе до себе всі творчі сили Матері Нації для створення Нового Духовного Народу... Викладаємо тут передумови народження Святої України або Української Духовної Республіки... Та найголовніша всеціль — трансформація і визволення Національного Життя від диктатури держав і імперіалістичних формацій.”

Національно-виховна організація СУМ створена українськими патріотами-революціонерами в 1925 році на Східних Землях України стреміла допомогти своєму народові здобути самостійність та завершити волю народнього духу встановленням гео-політичної самостійної соборної держави. Революційний ідеалізм захопив молодих студентів-сумівців на Східних Землях України, а на Західних революціонерів УВО, ОУН і УПА. Російський комуністичний режим намагався знищити націоналістичний

дух СУМ та здавалося доконав своє стремління виарештуванням та судовим процесом над молодими сумівцями в 1930-ому році. Але дух Павлушкова не загинув, а проіснував до кінця сорокових років, коли обставини дали йому знов змогу виявитися. В словах Наталії Павлушкової, сестри основоположника СУМ.

“Легенди про героїв давнини дійшли аж до наших часів і Прометей, прикутий до скелі велетень став символом кожної уярмленої нації, якої вогонь принесений ним на землю, став символом людського духа, людського прагнення волі.

Організації “Спілки Визволення України” й “Спілки Української Молоді” були і є доказом того, що Прометей вогонь любови до волі, до свого народу є негасимий, навіть і в задушливому, щільно ізольованому просторі України, в умовинах тотального поневолення й найжорстокішого терору московсько-комуністичних тиранів.

Герої минулої визвольної боротьби, герої СБУ й СУМ були і є тим серцем Прометея нації, що воно і сьогодні б’ється на нашій Батьківщині і на чужині. Вони живуть і будуть жити у вільно-му відродженні їхніх ідей, в діях їхніх ідейних спадкоємців”.

Спілка Української Молоді на чужині, як суспільно-політична і виховна організація, є одною з передових ланок національної спільноти, що змагає до розвитку духових і матеріяльних вартостей всієї нації, до здійснення її ідеалів, вщипленням національно-патріотичного духу в серце молоді, що знаходиться поза межами суб’єкту її любови. Будучи по своїй генезі і по своєму переважному членському складі націоналістичною та глибше відчуючи і краще розуміючи потреби Батьківщини, СУМ, своїми ідейно-політичними заложеннями, принциповою поставою та національно-політичним вихованням нових кадрів, постійно здобуває довір’я і моральну та матеріяльну підтримку щораз то ширших кіл нашої патріотичної спільноти в діаспорі, тим самим скріплюючи за залізною заслоною другий фронт боротьби українського народу за національну свободу і державну незалежність проти московсько-большевицького поневолювача.

На рідних Землях, український народ стоїть у безпосередній боротьбі з ворогом, віддаючи у жертву нації своїх найкращих синів та дочок і свою кров. Позбавлений всякої свободи і кінечних засобів, нарід в Україні не має спроможности свobodно виявляти свою волю і розгорнути боротьбу на всіх фронтах. Українська діаспора, а передусім національно-політична діаспора, співчуючи потребам нації і обставинам у батьківщині, використовуючи усі спроможності на чужині, яких немає нарід на власній землі, особливо зобов’язана ужити всю енергію і всіма силами працювати у всіх ділянках, розгортаючи визвольно-політичну діяльність. І мабуть, найважливішою ділянкою з усіх — це ділянка виховання молодих націоналістів — патріотів, що нестимуть смолоскип визвольної боротьби для майбутніх поколінь. Ідейна зімкненість української нації в краю і за кордоном скріпити сили народу, загострить чуйність на небезпечні затії ворога, піднесе мораль падаючих духом, збільшить наснагу до дальшої боротьби та поси-

лить віру в перемогу. І якраз збереження української національної духовости через виховання національно-політичної зрілої молоді – це найважливіше з усіх наших завдань на чужині.

І тому Спілка Української Молоді – це найважливіша організація з усіх організацій Українського Визвольного Фронту. Успіхи та невдачі нашої Спілки, це успіхи й невдачі цілого українського визвольного руху в діаспорі. Отже ж, праця СУМ заслуговує на заінтересування всіма провідними членами ОУВФ та рівночасно і вимагає допомоги від усіх членів – чи прихильників.

Власне, у напрямі виховання національно й політично зрілої молоді, Спілка Української Молоді, мабуть, перша і одинока молодеча організація, що виготовила програму виховання на політичній базі новітньої історії, легенд героїв та сучасних писаннях. На жаль, другі молодечі організації задовольнилися виховною програмою “писанок та вишивок”, що допроваджує не до політичної зрілості, а радше до асиміляції та вирощування нової генерації американців, німців, французів, і т.п., що можливо колись в майбутньому признаватимуться до українського походження.

Тільки політичне виховання зможе стримати темпо асиміляційного процесу, який зазіхає не тільки на молоду генерацію але й також на т.зв. “патріотів – скитальців старої генерації”. На жаль, другі організації ОУВФ занедбують політичне виховання своїх членів і сподіваються, що СУМ зробить чуда у вихованню молоді, тоді, коли батьки тої молоді зробилися багатими “американцями” та згадують про Україну тільки при чарці чи після панахиди. Є й такі члени ОУВФ, що вимагають добре вихованої “бандерівської” молоді в СУМ, коли самі посилають своїх дітей до інших молодечих організацій.

Олесь Бердник, відомий поет і письменник, дуже влучно схарактеризував сучасну українську спільноту в діаспорі:

*“Що для тебе Україна, брате?
Плин Дніпра чи степова могила,
Чи затишна материнська хата,
Чи небесна чайка білокрила?
Глинь. Дніпрові спинено потоки
Материнська хата догинає,
А могилу пржовтнули роки
Чайка закривавлена конає...
Що для тебе Україна сину?
Давня Січ і бұряні походи,
Чи багряни рута біля тину,
Чи дівоча чорноока врода?
Січ пропала. Маємо січкарюю,
А походи нині – лиш в буфети
Діви в буцигарнях, перукарнях
Грають в карти, смалять сигарети...
Як засіли браття біля чари
Від Богдана аж до Петра,*

*То хай сунуть на Вкраїну хмари —
Ім від самогонки встати не пора!*

*Гоп, мої гречаники,
Гоп, мої любі
Нам аби дешеве пиво
І тараню в зуби.*

*І хай усе загине
До щенту, до ноги
Беріть собі Україну
Віддайте пироги.*

*Ой чула, чула, чула,
Ой чула, чула ти?
Грошей товсти банбула —
І знай собі свисти!"*

Отже ж, щоби запобігти такій ситуації, був створений СУМ на чужині. Щоби зрозуміти вагу СУМ, треба хоч коротко застановитися над національним вихованням, чи радше над конечністю такого виховання. Молода людина, яка ніколи не одержала національного виховання, чи політичного унапрявлення ні вдома, ні в молодечій організації, вступає у всяку асиміляцію. Часто під впливом чужих, переважно лівих середовищ, навіть битий науковець приймає чужі ідеї, які йому видаються гуманними. Очевидно, "лібералізм" в правдивому значінню того слова є дуже популярний в колах молодих інтелектуалів і, зрозуміло, він домінує в умах молоді. Залалений тими лівими течіями, молодий український студент починає воювати з усіма "естаблішментами", до якого нібито входить і український на чужині з його національними ідеями. В уяві, націоналізм перетворюється в фашизм, бо американський та західно-європейський лібералізм дуже часто нічим не відрізняється від советського суто-соціалізму з його пропагандивним павутинням. Українська визвольна справа його не обходить, бо уся його енергія зайнята боротьбою проти "буржуазного" капіталістичного використання людей, що під впливом цього лібералізму, перетворюється в свого рода месіанізм.

З другого боку, інші, що позбавлені національного виховання вдома чи в молодечих організаціях, не стають покровителями якогось міжнародного месіанізму, а радше, стають цілковито апатичними до українськості. Вони захоплюються цим по-суті чужим українській духовості стилем життя та перебирають його гедоністичну плятформу.

Власне, у поборюванню вище-представленого, є великі заслуги СУМ. Все ж таки, політичне виховання мусить починатися вдома, бо молодеча організація виховними сходами раз у тиждень чи навіть три-тижневими виховними таборами, не всилі протиставитись не лише постійному чужому доквіллю в якому знаходиться молода людина, але й також, на жаль, засимільованій атмосфері рідного дому. І тому, ми вимагаємо допомоги від других організацій, а головнo від батьків, які служать прикладом для своїх дітей. На жаль, політичні емігранти-скитальці, що залишили позаду Рідні Землі, залишили також позаду ідеалістичний світогляд революціонерів патріотів та прийняли усі матеріялістичні амбіції своїх нових земляків.

Швидшим темпом вони почали переносити свої новоздобуті маєтки з т. зв. українських ґет на чужі периферії, де українство зовсім не знане та де процес асиміляції значно прискішений.

Другі, хоч не розвиваються фінансово так швидко як попередні, і тому лишаються присвоїх старих поселеннях, чи ґетах, все ж таки попадають в павутиння телевізії, алкоголю, тощо. Очевидно, що не лишається багато часу на громадську діяльність чи на виховання власних дітей. Вони стають апатичними та бездіяльними так само чи навіть і гірше як ті вище-згадані “шукачі-багатства”. Ясно, що мова про дітей цих осіб зовсім зайва.

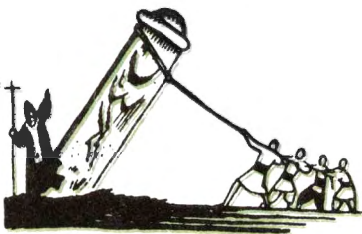
Тільки тоді, коли кожен з нас, старших і молодших, зрозуміє своє завдання перед своєю нацією, тільки тоді зможемо ми сподіватися конкретних позитивних наслідків нашого визвольного руху. Доконання національного виховання молодих людей творить міць української нації. “Яка молодь, така і нація”. Цю тезу мабуть найкраще представив Валентин Мороз в листі до свого сина під заголовком “Гостинець”:

“Ти розгорнув у мені крила, а крила то неспокій. І вже ніколи не гамувалася тривога: з чим прийду? Так я викував дужість — бо є ти. . Вже маю з чим увійти до тебе. Внесу худу постать на зустріч — тверду і тонку, як гартоване лезо. Ще внесу радість від того, що я чистий. Бути в усьому чистий для тебе. . Ще внесу міць свою, гартовану в холоді двометрових мурів, у вічній вологості сірого присмерку.

Ти вже підеш, а я щось візьму від тебе — щось дуже своє і знайоме і понесу в тюремні ночі на мою постіль тверду і чисту, в моє зголодніле чекання. Воно дуже м’яке і зворушливе, але з гольками, немов їжак і нікому не дається в руки.

Воно потоне в мені без останку і буде довго не озиватися, але потім з нього закам’яніє велика твердість.”

Чи ж можемо ми всі похвалитися великою твердістю нашої молоді?

Ідеологічні Темми

Роман Зварич

ВСТУП ДО ПОЛІТИЧНИХ НАУК

/Дуже часто пересічний український студент мусить познайомитись з різноманітними політичними термінами в сучасній українській та чужинецькій публіцистиці. Коли така молода людина щойно починає вглиблюватися в політичну проблематику української визвольної боротьби, вона не все спроможна правильно оцінити певні справи, бо бракує їй достатнього знання в елементарній політичній термінології. Тому, цей "вступ" задуманий на те, щоби допомогти молодому українцеві, зацікавленому в політичних науках, вглиблюватись в цю різноманітну та не легку тематику. Він повинен служити основою для дальшої глибшої аналізи всякого рода політично-ідеологічної тематики. А коли йдеться про Інститут Суспільно-Політичної Освіти — ІСПО, який був головно придуманий Центральною Управою Спільки Української Молоді для дружинників СУМ, то цей "вступ" може служити як необхідний матеріал для кращої орієнтації та пояснення.

В підготовці цього "вступу", автор користувався головно чужою політичною літературою і при кінці кожного "зошита" є подана докладна бібліографія, яка, на жаль, є головно в англійській мові, бо сам автор достатньо не володіє іншими іноземними мовами, щоби могли глибше проаналізувати їхню політичну літературу. Якщо шановні читачі зможуть подати бібліографію до тематики з інших чужих мов, Редакція "Авангарду" радіє надрукує такий цінний та корисний список в наступних числах. — Ред-колегія/

ЗОШИТ ЧИСЛО 1 — ЩО ЦЕ "ПОЛІТИКА"?

Давно колись, славний грецький філософ та політичний мислитель — Аристотель /384-322 рр. перед Христом/, заявив, що "людина, природно, — це політична тварина." Перед тим, як будемо це твердження просліджувати глибше, треба з'ясувати, що саме є "політика", які явища можемо назвати та уважати "політичними", і де маємо шукати первісних основ "політики" серед загалу людства?

Слово "політика" має свій корінь в стародавній грецькій мові в понятті слова "поліс", що означало "місто-держава", бо тодішня Греція була поділена на кілька головніших міст, кожне з яких фактично становило окрему державу саму в собі, з своїм власним урядом та системою правління, з власним військом, та навіть з своєю власною системою законодавства. Для стародавніх греків, "поліс" був найвищою природною, орга-

нізованою формою людської спільноти. Уважалося, що кожний дійсний "поліс" був одномірним суспільством, предметом самим в собі. Це тому, бо ґрунтовно кожного такого політичного суспільства, цебто кожного "полісу", були певні природні світоглядні й моральні вартості, що кожна людина, частина того суспільства, сприймає у власну свідомість, як просто аксіому їхнього життя. Отже ж, все, що тичилось "полісу", навіть як посередник чогось іншого, себто, все, що було справою цілості такого суспільства — це все уважалося "політичним" явищем.

Як видно, політика тоді мала досить обширне значення, хоч при цьому треба відмітити, що для стародавніх греків людина таки стояла в центрі всієї політики. Це тому, бо справи "полісу" були спільні справи тих людей, що разом становили той "поліс". Греки скоро пізнали, що людина може себе удосконалити тільки при власному політичному суспільстві, а ніколи поза, чи навіть побіч нього. Політичне суспільство, цебто "поліс", був найголовнішим, просто первісним засобом людського само-довершення. Колиш в своєму житті, кожна людина мусить почати мислити певними суспільно-політичними категоріями, або хоч принайменше ідейно-світоглядними категоріями, інакше не був би можливий якийсьусний чи умовий зв'язок між людьми. Ці категорії передаються органічно, духово, від одного покоління до другого і так виписується та забезпечується тяглість властивої духової ідентичності того суспільства, що відокремлює його від інших суспільств. Відтак, людина присвоює певні елементарні, хоч ще зовсім не вироблені та вишліфовані, моральні, ідейні, світоглядні, та політичні вартості й принципи, вважаючи їх природними правами людства. На основі цих принципів кожне суспільство є побудоване. Вони є універсальними категоріями, хоч як політичні засоби вони не завжди, навіть рідко, є одномірно встановлені в житті. Ці принципи, в їхній суцільній зв'язаності, стають первісними підвалинами кожного суспільства; вони надають більшості конкретності та послідовності тим моральним і політичним /зглядно духовим/ вартостям, тим самим, ближче зв'язуючи людину з її суспільством. Без людини — немає людського суспільства, хіба як абстрактне, не живе явище. Однак, дійсну людину можна лише пізнати як функціональну частину політичного суспільства, себто, в її відношенні до інших людей. Людина, що є осамітнена, що живе поза суспільством, гей-би тільки в умовій чи духовій площині, — це ефемерне явище. Кожна людина-індивідуум народжується з потенціалом при своїти та вивчити якусь мову і з потенціалом на моральну розсудливість. Цей потенціал буде здійснений тільки тоді, коли той індивідуум житиме, болітиме, та буде виховуватися в межах ідентичного політичного суспільства.

Політика — це, головнo, здійснена моральна розсудливість даного суспільства як одна цілість, згідно з ідейно-світоглядними підвалинами того суспільства. Кожне рішення зроблене цим суспільством чи в його імені є суто-політичним, навіть якщо це рішення відноситься тільки до одної особи, або обмеженої групи осіб. Політика особливо має до діла з силою і владою. Людина, або певна група людей /партія, верства, класа, орден/ володіє політичною силою, коли може здійснити

280

в житті та в практиці власні рішення і викликати послух ширших мас народу, тобто цілого суспільства, до цих рішень. Така група, чи верства стає дійсною законодатною владою, коли суспільство визнаватиме її "право" робити певні рішення в імені цілості, знову згідно з моральними та ідейно-світоглядовими підвалинами того суспільства. В історії людства бували суспільства, які уважали, що це "право", чи мандат влади походить від самого Бога та зосереджується в одній особі /монархія та т.зв. божественне право королів/. Однак, з приходом демократичних теорій, тепер вважається, що цей мандат походить від самого народу, себто, право на владу має свої моральні коріння тільки в невидимих гуцах кожного політичного суспільства.

Кожне політичне явище — це або змаг зберегти існуючу політичну владу, побільшити та підкорити їхню ефективність чи щонайменше змаг в якийсь спосіб впливати на рішення тих, що володіють політичною силою й владою, або — це змаг до досягнення політичної сили та побудови нових основ і категорій політичної влади. Такий змаг ведеться в натузі меншої або більшої агресивності і може бути легальним або нелегальним процесом відносно законів існуючої політичної системи.

Кожне політичне намагання є започатковане з конкретним наміром. Дія без мети не може бути політичною. Ми вже з'ясували що такий намір тоді буває політичним, коли має до діла з політичною силою й владою. Однак, в ширшому масштабі, можемо пояснювати політичну діяльність як свідоме намагання формувати власну долю, користуючись політичними засобами /інструментами політичної сили і влади/. Це вже справа людської "волі", що є безумовним фактором кожного політичного явища і процесом. Треба нам, очевидно, також брати під увагу, що міць людської волі має свої конкретні межі, в рамках, існуючих, розвинених і нерозвинених, економічних, історичних, та культурних умовин серед яких людська воля розвивається. Але по мимо цього, в остаточному результаті, людина, в значній мірі, є таки паном власної долі. Могутнє, історіотворче, людське "Хочу" з великої літери має невимір'яне значення, коли йдеться про розвиток діючих політичних процесів. Людина, згідно людська воля, є первісним рушієм політики. Суттю всіх політичних процесів є свідоме людське шукання, вольове прагнення створити такий соціо-політичний лад, що найкраще відповідатиме власним підметним, ідейним та моральним вартостям. Рідко коли буває так, що суспільство свідомо буде мислити про ці основні вартості, хіба вони будуть порушені чи суворо загрожені. Вони є просто присвоєні на підсвідомій грані життєвості того суспільства, органічно передані поколіннями, на підставі його історичної та культурної спадщини. Вкінці, можемо сказати, що політика — це процес, через якого людина та спільнота встановлюють такий соціо-політичний лад, що найкраще відповідає власним політичним ідеалам, відносно спільної цілі всього людства. Політичні засоби досягнення цих ідеалів є різноманітні. До них можна включити формальні урядові конструкції та закони, переконливість деяких ідеологій та супротивну міць певних політичних "вір", чи навіть зорганізованість деяких політичних груп та верств у суспільстві. Однак, найголовнішим, найпитомішим рушієм в політиці —

це сама людська "воля", бо ніякі історичні та політичні процеси самі собою не будуть розвиватися, самі з себе не будуть урухомлюватися. Людська воля — це те урухомлююче динамо всіх історіо-політичних процесів людства, що оживлює та унапрямлює ці процеси.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Barker Ernest. REFLECTIONS ON GOVERNEMENT (New York: Oxford University Press, 1942)
- Bluhm, William T. David Easton ed. THEORIES OF THE POLITICAL SYSTEM: CLASSICS OF POLITICAL THOUGHTS MODERN POLITICAL ANALYSIS: (ENGLEWOOD Cliffs, N.J.: Prentice – Hall, 1965)
- Curtis, Michael, (ed.) NATURE OF POLITICS (New York: Avon, Hearst corp. 1965).
- Dahl, Robert A. MODERN POLITICAL ANALYSIS (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice – Hall 1963).
- Easton David. A SYSTEMS ANALYSIS OF POLITICAL LIFE (New York: Wileu, 1965 1965).
- Eckstwin Harry . David E. Aptee (eds.) COMPARATIVE POLITICS A READER (New York: Free Press, 1963).
- Eulau, Heinz THE BEHAVIORAL PERSUASION IN POLITICS (New York: Random House, 1963 Friedrich Carl J. MAN HIS GOVERNEMENT (New York: McGraw-Hill, 1962)
- Lerner, Daniel. Harold D. Lasswell, eds. THE POLICY SCIENCES: RECENT DEVELOPMENTS IN SCOPE METHOD (Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1951).
- Lowenstein, Karl POLITICAL POWER THE GOVERNEMENTAL PROCESS (Chicago: University of Chicago Press, 1957).
- Ms. chan , Eugene J. THE THEORY METHOD OF POLITICAL ANALYSIS (Homewood Ill: Dorsey Press, 1965
- Sorauf, Francis J. POLITICAL SCIENCE: AN INFORMAL REVIEW. (Columbus, Ohio: Merrill, 1965)
- Van Dyke Vernon. Political Science: A PHILOSOPHICAL ANALYSIS. (Stanford, Calif.. Stanford University Press, 1960)
- Young, Poland (ed.) APPROACHES TO THE STUDY OF POLITICS. (Evanston, Ill Northwestern University Press, 1958)
- Deutsch, Karl Politics Government: HOW PEOPLE DECIDE THEIR FATE. (Boston : Houghton Mifflin Company, 1970).
- Merkel, Peter H. POLITICAL CONTINUITY CHANGE, revised edition. (New York: Harper Row, Publishers, 1972).

МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ — ВЕЛИКИЙ УЧЕНЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

продовження з ч. 4/147

На думку Міхновського любов була найважливішою чеснотою Шевченка: "І ось сьогодні ми маємо змогу виявити нашу любов та пошану тому, хто сам був любов до України. В ім'я його ми сьогодні говоримо і він є тут посеред нас: невмируча частина його — його думки сяють виразні та ясні, такі живі та сильні, немов він отсе тільки що їх вимовив перед нами — десятки років, що ділять нас від дня його смерті, не лякають нас темною та порожньою безоднею, бо посеред темряви, наче золотий серп місяця на темнім небі, блистять його слова:

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу —
За неї душу погублю.

Міхновський вирізняє мисль Шевченка, ці — "його невмирущі думки", як вартість саму в собі. Існування Шевченкової скритої національно визвольної ідеології, основаної в безмежній любові до своєї уярмленої але нескореної й життєносної нації. Оці дві властивості стали, від часів Міхновського, типічними прикметами націоналістів, а саме визнання націоналістичної ідеології та велика моральна жертвенність її визнаvcів.

Микола Міхновський добачує у Тараса Шевченка виразну й рідкісну послідовність: "І ми знаємо, що се не були тільки слова," — продовжує він виводи про Шевченкову любов до свого народу, — "ми знаємо, що справді діла його були такі чисті, як слова його високі, знаємо, що слова не розминулися з ділами. І в тім ми черпаємо високу відраду, втіху та розвагу, бо не тільки поетом, а й вождем нашим він є. Історія його життя так само дорога для нас, як його твори, бо прегарна гармонія існує між його творами та його життям. Історія життя Шевченка могла б бути з повного права названа "історією великих страждань геніяльної людини". І в Шевченка і в Міхновського переважне значення мала оця власне етична консеквентність: щоб слова не розходилися з ділами.

На прикладі Шевченкового життя, Міхновський виводить тип безкомпромісного борця-революціонера, який ішов на прою зі своїми ворогами. Він висновує: "В тій нещадній боротьбі суперечники змогли тільки знівечити Шевченка фізично, але не зламали, не вбили його духа. Він умер фізично, але кажучи його словами:

І оживу
І думу вольную на волю
Із домовини воззову"

Міхновський твердить, що коли Тарас Шевченко приїхав на Україну то "українці стріли його, як пророка". Пророком Шевченко фактично був для Міхновського.

Чудова картина в статті із перебування Шевченка на далекій каторзі: "Десять років перебування в Середній Азії — з заборonoю писати й малювати! Ця остання кара може й не найважча. Годі навіть уявити собі, які страждання мав перетерпіти Шевченко, коли душа його була повна образів та постатів, коли ці образи та постаті, мов доношена дитина, мали на світ родитись, але поет мусів їх затримати в собі, не надаючи їм зовнішньої форми. Вони плакали, ридали, кричали оті ненароджені діти. а поет мусів їх власною рукою вбивати в своїй душі....".

Проте, помимо всіх першкод з боку росіян, "Шевченко утворив цілий скарб національний. Справедливо можна сказати, що це найдорожчий. найцінніший скарб, який тільки має українська нація. І це скарб такого значіння, що ім'я Шевченка стало синонімом сучасної новітньої відродженої України. Коли порівняти повище твердження з оцінкою Шевченка Михайлом Драгомановим, зокрема в його студії "Шевченко, українофіли і соціалізм" /1879/, то побачимо справжнє велечезне протиставлення між обидвома. Драгоманов писав: "Кобзар" єсть вже річ пережита, мало того "Кобзар" багато в чому є зерно..., котре перележало в коморі і не послужило як слід у свій час, коли було свіже, а тепер мало й на віщо годиться!" А далі: "ми бачимо, які старі є вузькі Шевченкові думки й мрії."

Зате, Міхновський звеличує Шевченка: "Коли б взагалі, треба було порівняти Шевченка з якоюсь відомою постаттю з всесвітньої історії, то можна було б Шевченка назвати Українським Ієремією, що плакав на руїнах Єрусалиму, і Єзекиїлем, що подавав своєму народові надії на будучину".

Шевченко — найсучасніший націоналіст: "Гнівний і суворий він, наче орел, налітає на шулік, що терзали його народ. З усіх нег'ативних з'явищ, найбільш огидним для нього було ренег'атство людців, яких він охрестив "Кирпа-Гнучкошиєнко" і яких рабська психологія і виявлялася навіть в тому, щоб до свого прізвища додати "въ" і стати "господичомъ Гнучкошыєнновымъ"

Оцінюючи твори Шевченка, Міхновський вважає "Посланіє до живих і мертвих і ненароджених земляків моїх в Україні і не в Україні сухих" одним з найбільших. Він пише: "Чимсь правдиво біблейським віє від його слів:

І світає і смеркає,
День Божий минає,
І знову люд потомлений
І все спочиває.
Тільки я, мов окаяний,
І день і ніч плачу
На розпутьях велелюдних,
А ніхто не бачить.
І не бачить і не знає,
Оглухли, не чують,
Кайданами міняються,
Правдою торгують,

І Господа зневажають,
Людей запрягають в тяжкі ярма.
Орють лихо, лихом засівають."

У Міхновського пістично-возвеличне ставлення до Шевченка, майже святочно-побожне. Для нього Шевченко християнський мислитель, чи не найбільший, що його видала українська духовість.

На думку Міхновського, Тарас Шевченко безмежний альтруїст і оптиміст: "крізь суворі вислови Ви раз-у-раз завважите непереможну віру в відродження свого народу. І коли б треба було сказати, чого найдужче хотів Шевченко, то се була б відповідь: щастя свого народу".

Міхновський звертає увагу на ставлення Шевченка до жінок: "Часто коли поет відходить від головної теми, він утворює чудові жіночі постаті, напр., Марії Матері Ісусової, Наймички, дівчини-лілеї і тоді суворі слова й думки дають місце ніжним та ласкавим висловам жалощів, сказав би-пієтету до жінки-матері. Перед здивованим читачем з'являється ціла криниця чистої, прозорої душі поета, непорочної й прекрасної, як душа дитини."

Міхновський переконаний, що в Шевченка була якась страшна вулканічна динаміка морально-творчої сили: "Але ледве поет вертає до головної теми, як криниця погожої води робиться огненним морем і кожен, хто наближається до того моря, який би слабодухий та слабосилий він не був, відчуває як по жилах пробігає вогонь, а м'язи його напружуються. Це огненне море його поезії творить цілі чуда, найбільші дива, бо гальванізує навіть моральні трупи. Про вплив його поезії можна сказати його ж власними словами:

І, о диво, Трупи встали
І очі розкрили
І брат з братом обнялися
І проговорили
Слово тихої любови".

Міхновський захоплений творчістю Шевченка, що неперевершена й спасенна для українського народу, і в ній він добачує могутню духову зброю для визволення нації з російської колоніальної неволі: "Вічне джерело вічної любови — отсе поезія Шевченка, найбільший, найдорожчий, найцінніший скарб українського народу. Душею цілого народу є Шевченко, бо до Шевченка нація поволи, але невпинно завмирала, а з того часу незмінно відроджується до нового життя. Наче животворче сонце пройшов він по Україні, прорізуючи пільму зневіри та оживляючи все своїми проміннями."

Микола Міхновський ставить Тараса Шевченка на рівні з Мойсеєм: "Є він для українського народу тим огненным стовпом, що колись Бог післав народові Єврейському, як виходив він з Єгипту. Як той біблійний огнений стовп, показує він нам шлях до щасливої будучини". Свою статтю Міхновський закінчує словами свого учителя: "Братія, не вдавайтесь в гугу, а молитесь Богу і роботаєте розумно во ім'я Матері України".

В черговій своїй статті під заголовком "22 квітня 1912 р., Харків", Ми-

кола Міхновський справді по-шевченківськи закликає українців скинути рабські мораль і проїнятися нескорено-націоналістичною. При цьому він вказує на ставлення Шевченка до цієї проблеми: "Зледащів український народ, ледащими поробилися члени української нації. "Гнилою колозою" баляється він у болоті, як страшно висловився Шевченко". А далі: "Хто й що може вдіяти проти сього кам'яного муру байдужности? Проти сього ледарства цілої нації? Навіть огонь Шевченка не здужав і досі розтопити товстий шар криги, що ним окутаний пульс життя українського народу".

Цього ж 1912 р. постало в Києві тайне Братство Самостійників якого метою було продовжувати цілі Братства Тарасівців і ідеї Миколи Міхновського. /Детальні інформації про цю групу знаходимо в "Історії українського націоналістичного руху", Сао Павльо 1949 р., і в статті "Братство Самостійників", підписаний ініціалами Х.Д. в журналі "Сурма", Мюнхен. ч. 8, 15 червня, 1949 р./.

На цьому кінчається пряма документація із писань Миколи Міхновського, в якій будь-які пов'язання з Тарасом Шевченком. Одначе, коли Микола Міхновський загинув 3 травня, 1924 р., після тяжких тортур ГПУ, то москалі поховали його в невідомому місці, щоб український нарід не побудував йому подібної могили, як Тарасові Шевченкові в Каневі. Проте, продовж цілого свого життя Микола Міхновський виразно придержувався заповіту свого Великого Вчителя: "Я так її, я так люблю мою Україну убогу, що прокляну святого Бога, За неї душу погублю!"

Зореслава

РОДИЛОСЬ СЛОВО

*СЕРЕД ГЛУХИХ
ХОЛОДНИХ
НІМИХ
РОДИЛОСЬ СЛОВО
МИ
ОСТАЛИСЯ СОБОЮ
ЖИВИ
НАШАДКИ ЛИЦАРІВ
НАМ
ВІДКОПУВАТИ
РІДНІ ДЗВОНИ
ТРИВОГОЮ –
НАД КИЇВСЬКИМ
ГЕРБОМ
КОРОВИ БІЛЬШЕ
ПАСТИСЬ НЕ БУДУТЬ
РОДИЛОСЬ СЛОВО
ВОНО ВЕРНЕ ТІЛО
БЕЗДОМНІЙ ДУШІ
СКОВСРОДИ*

Поезія · Проза

ЗОЯ КОГУТ НА РИМСЬКИХ СВЯТКУВАННЯХ

ЗОЯ КОГУТ відома читачам зі своїх сміливих поезій, як "Поетеса Мужности". Її вірші були поміщені в "Авангарді" ч. 3-4/ 122-123/1975. Її збірки "Культуні арабески" та "Кучерявий дим" знайшли високу оцінку в читачів та літературних критиків.

Поема "Осанна" була виголошена Авторкою на ювілейному концерті в пошану Блаж. Патріярха Йосифа. 22.9.1979 р. в Римі.

О С А Н Н А

ВСЕ ВЖЕ НАКРЕСЛЕНО...ВСЕ ТАК, ЯК МАЄ БУТИ:
У ПЕКЛІ ГРІШНИКИ ВІДМУЧУЮТЬ ПОКУТУ,
БЕЗГРІШНИМ ГРАЮТЬ АРФИ У РАЮ.
СПОКІЙНО ЗВИСЛА СИНЯВА НЕБЕСНА,
МИНАЮТЬ ОСЕНІ І ВЕСНИ,
СКРИПЛЯТЬ ІСТОРІЇ КОЛЕСА,
ВСЕ, ЯК НАКРЕСЛЕНО. ВСЕ ТАК, ЯК МАЄ БУТИ...
І ЗНОВУ НЕ В СВОЇМ КРАЮ,
АНІ НЕ В ПЕКЛІ, НІ В РАЮ,
СКЛОНЯЮТЬ ГОЛОВУ СВОЮ
НАЩАДКИ ПРАДІДІВ ЗАБУТИХ.
І ЗНОВ ПІД НЕБОМ НЕ СВОЇМ
ЛУНАЄ ГОЛОС НАШ НЕЧУТИЙ:
ОСАННА!
НЕ ЧУЮТЬ МУРИ ВАТИКАНА,
НЕ ЧУЄ ДРЕВНІЙ ПАНТЕОН.
ЩО ЇМ ДО ПРАВНУКІВ БОГДАНА?
В НИХ — СВОЄ КРЕДО, СВІЙ ЗАКОН
Й ПРАВА ДО НЕ СВОЇХ ІКОН...
ОСАННА!

МОЛІМОСЯ!
МОЛІМОСЯ ЗА ГРІШНИХ І СВЯТИХ,
Й ЗА НАС НЕЗРЯЧИХ І ГОРБАТИХ.
НАРОДЕ СИЛАЧІВ СЛАБИХ
ДОЗВОЛЬ ТЕБЕ ТУТ ГІДНО ПРИВІТАТИ!
ЯК ДОВГО ЩЕ В ХОРОМАХ НЕ СВОЇХ
МИ БУДЕМ НАШІ СВЯТА СВЯТКУВАТИ?..
НЕ НАРІКАЙМО НА ЧЕРГУ НЕГОД,
НЕ ПЛАЧМО, ЩО ЦЕ — ДОЛЯ ВИНУВАТА!
ЯК ЛЕГКО НАМ ЛЮБИТИ ВЕСЬ НАРОД,
ЯК ВАЖКО НАМ — ЛЮБИТИ СВОГО БРАТА!..
ІЙ МИ — П'ЯТДЕСЯТ МІЛЬЙОНІВ СИЛАЧІВ
ЩЕ Й ДАЛІ ЖДЕМ ВІД СЛАБШИХ ДОПОМОГИ,
Й НІХТО НЕ ХОЧЕ ЗАДЛЯ ПЕРЕМОГИ,
ПЕРЕМОГТИ — СЕБЕ САМОГО!
О, НІ! МИ РАДШЕ ВІДДАЄМ КЛЮЧІ
ДО КРАЮ НАШОГО І НАШИХ ДУШІ ПОЧТИВИХ
ТИМ, ХТО ЖОРСТОКО, ЧИ БЛАГОЧЕСТИВО,
/ЗАРАДИ ПЕКЛА, ЧИ ЗАРАДИ БОГА.../
ГОТУЄ НАМ ВЕЛИКУ БЛАГОДАТЬ:
УРАБСТВІ ЖИТЬ, ЧИ В РАБСТВІ УМИРАТЬ...
ОСАННА!

МОЛІМОСЯ!
МИ Ж ВМІЄМО МОЛИТИСЬ!
ЦЕ ЛЕГШЕ, НІЖ ЄДНАТИСЬ І КОРИТИСЬ
ЄДИНОКРОВНИМ ЗВЕРХНИКАМ СВОЇМ!
НЕХАЙ НАКАЗУЄ МОСКВА, ВАРШАВА, РИМ,
ЛИШЕ — НЕ СВІЙ!..

НЕЩАСНИЙ ТОЙ НАРОД
ЧИЮ ІСТОРІЮ ВОРОГ ПРОДУКУЄ.
ЯКИЙ ГУЧНИМИ ГАСЛАМИ СВОБОД
ПОМІЖ СОБОЮ ЗАЛЮБКИ ТОРГУЄ,
І ТУПО СКАЧЕ ТАБУНАМИ
ЗА ЧЕСТОЛЮБНИМИ ПСЕВДО-ВОЖДЯМИ...
ВСЕ, ЯК НАКРЕСЛЕНО. ВСЕ ТАК, ЯК МАЄ БУТИ:
НАРОД В ТЮРМІ ВІДСИДЖУЄ ПОКУТУ
ЗА ГРІХ ДІДІВ І ЗА ГРІХИ СВОЇ,
СПІВАЮЧИ ПІВ-ТУПО І ПІВ-П'ЯНО
ПРО РУШНИЧОК, ЗЕЛЕНІЙ ГАЇ,
ПРО НЕБУВАЛІ Й ВТРАЧЕНІ РАЇ,
ПРО ВОЛЮ, ЩО КОЛИСЬ ТАКИ НАГРЯНЕ..
Й ЗВОРУШЕНО ЦИТУЮЧИ ТАРАСА,
ХРИСТИТЬСЯ ДО ЧУЖИХ ІКОНОСТАСІВ...

НЕВЖЕ НАДАРМО ВСІ ДАРИ ТВОЇ
ТИ, НЕБО, НАМ ТАК ЩЕДРО ДАРУВАЛО?
НЕВЖЕ СТВОРИЛО ТИ ДІТЕЙ СВОЇХ
ЛИШЕ НА ТЕ, ЩОБ ЇХ ЗНОВА – НЕ СТАЛО?!
МИНАЮТЬ ОСЕНІ І ЗИМИ...
В ЧЕКАННІ НЕБО ДИВИТЬСЯ З ВИСОТ,
ЯК ЙОГО ВИБРАНИЙ НАРОД
НОВОНАРОДЖУЄТЬСЯ ПЕРШИМ ОДЕРЖИМИМ!
ВІН ЩЕ ОДИН... АЛЕ ЗА НИМ ВСТАЄ
ВЖЕ ДРУГИЙ, ТРЕТІЙ... І З ТЕНЕТ ОБЛУДИ
ЛУНАЄ ІСТИНА: НАРОД МІЙ Є!
НАРОД МІЙ Є Й НАРОД МІЙ ЗАВЖДИ БУДЕ!
НАРОД НАШ БУДЕ, КОЛИ Я І ТИ
СТАНЕМ ЙОГО ПРАВДИВИМИ СИНАМИ,
СЕБЕ ЗАБУВШИ – ЛИШ КАМЕНЯРЯМИ,
ЛИШЕ ЗНАРЯДДЯМ ДЛЯ ОСЯГНЕННЯ МЕТИ!!!
ДИВИЛОСЬ НЕБО З ВИСОТИ,
СВІЙ ВИБРАНИЙ НАРОД ГОЛУБИЛО СВІТАННО.
ОСАННА!

НЕМА НА СВІТІ КРАЩИХ БЕРЕГІВ,
НІЖ БЕРЕГИ ДО РІДНОГО ПРИЧАЛУ!
НЕМА НА СВІТІ ГІРШИХ ВОРОГІВ,
НІЖ ТІ, ЯКІ НЕПРАВДОЮ НАВЧАЛИ,
Й НАВЧАЮТЬ ДОСІ... НЕ ЛИШЕ ЧУЖІ,
ЩО ВОЛЮ НАШУ В КОБУРУ ЗАПХАЛИ,
СВОЇ Ж ТАКИ ПІДМАЙСТРИ В КРУТЕЖІ
МАЙБУТНІСТЬ НАШУ ТОПЧУТЬ, ЯК ВАНДАЛИ,
І, СИМУЛЮЮЧИ ПОСВЯТУ,
БРАТА НАЦЬКОВУЮТЬ НА БРАТА,
НЕ ЗУПИНЯЮЧИСЬ НІ ПЕРЕД ЧИМ!
А МИ – МОВЧИМ!
ОСАННА!

ЯК ДОБРЕ ВОРОГ ЗНАЄ НАШУ ВДАЧУ,
ТАКУ ТУПУ, АМБІТНУ І НЕЗРЯЧУ.
ВІН З ПЕКЛА ВИПУСКАЮЧИ БОРЦІВ,
ЗНАВ, ЩО МИ ПЕКЛО ЇМ САМІ ЗГОТУЄМ.
І ВІН НЕ ПОМИЛИВСЯ. МОВ КУПЦІ
МИ ДУМАМИ СМІЛИВЦІВ СПЕКУЛЮЄМ
І КРЯЧЕМО, ЩО ПРАВДА – ЛИШ У НАС...
О, ГОСПОДИ! ЯК БИ ВОСКРЕС ТАРАС
МИ Б І ЙОГО СТАРАЛИСЬ РОЗІП'ЯТИ.

ТАК, ВОРОГ ЗНАЄ НАС... АЛЕ ДАРМА!
НЕ ПРИЙДЕТЬСЯ ЙОМУ ТОРЖЕСТВУВАТИ!
ВІКАМИ ВІН ТВЕРДИТЬ, ЩО НАС — НЕМА,
А МИ — ВСЕ Є! І З КОЖНИМ НОВИМ РОКОМ
НАС БІЛЬШЕ! І ВСЕ БІЛЬШЕ В НАС БОРЦІВ:
НАРОД ДАРУЄ НАМ НОВИХ ПРОРОКІВ,
НОВИХ СМІЛИВЦІВ І НОВИХ СПІВЦІВ!
НЕ ХВОРИХ САМОЛЮБІВ, НЕ СМИРЕННИХ,
НЕ ВКРИТИХ ПОКЛАДАМИ СИТОЇ ІРЖІ!
О БОЖЕ! БЕРЕЖИ ЇХ В ДНЯХ ТЮРЕМНИХ,
Й НА ВОЛІ, БОЖЕ, ТЕЖ ЇХ БЕРЕЖИ!
БО ВОЛЯ ДЕКОЛИ СТРАШНІША, НІЖ ТЮРМА,
Й ШЛЯХИ ЇЇ БУВАЮТЬ ВКРИТІ — МУЛОМ...

І БУДЕ ЛІТО, І ЗИМА,
КРУЖЛЯТИМЕ ЖИТТЯ ВІДВІЧНИЙ ТАНОК,
І МИ НАРЕШТІ — СТАНЕМО МИНУЛИМ...
І БУДЕ НІЧ... А ПОТІМ — БУДЕ РАНОК!
ВОСКРЕСНИЙ РАНОК ПЕРШОЇ ВЕСНИ
ДЛЯ НАШОГО ЗАСНІЖЕНОГО ЛЮДУ.
НАС В НІМ НЕ БУДЕ.
БУДУТЬ В НІМ СИНИ

І ДОЧКИ РЯДОВИХ І ОДЕРЖИМИХ!
І ВЖЕ РУКАМИ НЕ ЧУЖИМИ
НАШУ ІСТОРІЮ ПИСАТИМУТЬ ВОНИ!
І ЯК ВОНИ ОЦІНЯТЬ НАШІ ВЧИНКИ?
ЧИЙ Й ЗА ЩО ЗГАДАЮТЬ ІМЕНА?
І НА ІСТОРІЇ СТОРІНКАХ
КОМУ ПРИЗНАЄТЬСЯ ВІНА:
ЗА ПЛЯНІВ ВЕЛИЧНИХ РУЇНИ,
ЗА НЕЗАКІНЧЕНІ ПОЧИНИ,
ЗА ВАТАЖКІВ ТУПИЙ ПРИМІТИВІЗМ,
/ЧИ ГІРШЕ ЩЕ — ЛУКАВІСТЬ КРАСНОМОВНУ.../
ЗА ЖАЛЮГІДНУ МОВЧАНКУ ПІДЛИЗ,
ЗА ЗБАЙДУЖІЛІСТЬ СИТУ Й ПУСТОСЛОВНУ,
ЗА ВСЮ ЗАБРІХАНІСТЬ ЗЛОВМИСНУ Й ГОЛОСНУ?..
КОМУ ПРИЗНАЄТЬСЯ ВИНУ
ЗА ТОРГУВАННЯ ДУШАМИ ЛЮДЕЙ,
ЩО ЛЕДВЕ З ПЕКЛА ВИРВАЛИСЬ ОДНОГО?
ЗА КАРИГІДНЕ СКРИВЛЕННЯ ІДЕЙ?
ЗА ВСІ СТРАЖДАННЯ — ЙОСИФА СЛІПОГО?..

КОМУ ПРИЗНАЮТЬСЯ ЗАСЛУГИ
 ЗА БЕЗКОРИСНІ, ВІДДАНІ ПОСЛУГИ
 НАРОДУ РІДНОМУ? ЗА ВЕЛИЧНИХ СТРЕМЛІНЬ
 ШЛЯХЕТНІ І ГАРЯЧІ ПОРИВАННЯ?
 ЗА ТЕ, ЩО ЙШЛИ ЗА ПОКЛИКОМ СУМЛІНЬ
 Й НЕ ЗАБЛУДИЛИ НА ШЛЯХАХ СКИТАННЯ?
 ЗА ТИХУ, БЕЗКОМПРОМІСНУ ПОСВЯТУ?
 І ЗА ЛЮБОВ — ДО СВОГО БРАТА?..
 ЗА СТВОРЕННЯ ЖИВУЩИХ УКРАЇН
 У ДУШАХ МОЛОДИХ І ЩЕ ПРОЗОРИХ?
 ЗА КЛАДЕННЯ ПІДВАЛИН І ЦЕГЛИН
 ДЛЯ ДУШ — СОБОРНОГО СОБОРУ?..
ЩО ПЕРЕВАЖИТЬ НА ВАЗІ СТОЛІТЬ:
 ЧЕСНІ СТАРАННЯ, ЧИ ВАЖКІ ПРОВИНИ?
ЩО СИЛУ ДАСТЬ НАЩАДКАМ ЗРОЗУМІТЬ
 НАШУ ДОБУ І НАШУ В НІЙ ЛЮДИНУ?
ЩО ПОШТОВХНЕ ГОРДИТИСЬ, ЧИ — ПРОСТИТЬ?..
 МАЙБУТНІСТЬ ЩЕ ЧЕКАЄ ЗА СЕРПАНКОМ
 ЧАСУ, ПОДІЙ, ПРИЗНАЧЕНЬ І СТРЕМЛІНЬ,
 ВСМІХАЮЧИСЬ ВОСКРЕСНИМ РАНКОМ
 ДО ТИХ, ЩО ПО НАС ПРИЙДУТЬ ПОКОЛІНЬ.
 ДОЗРІЄ МИСЛЕННЯ — І ВТІЛИТЬСЯ У ЧИН!
 ЗІЙДУТЬ ЖНИВА ІЗ ПРАВЕДНОЇ ДІЇ!
 І В НАШІМ КИЄВІ СВЯТОЇ ДЗВІН СОФІЇ,
 Й СВЯТОГО ЮРА В НАШІМ ЛЬВОВІ ДЗВІН
 БЛАГОСЛОВЛЯТЬ ЦЕЙ ВЕЛЕЧНИЙ ПОЧИН
 НАРОДУ ВИБРАНОГО!

І ТОДІ НАСТАНЕ
 ВОСКРЕСНИЙ РАНОК! І ОЧИЩЕНИЙ НАРОД,
 СТРУСИВШИ З ДУШ МИНУЛОГО ОМАНИ,
 ЗНЕСЕТЬСЯ ДО НАКРЕСЛЕНИХ ВИСОТ!
 ОСАННА!!!

З ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗОРЕСЛАВИ

ЗОРЕСЛАВА дебютувала в "Авангарді" в 1969 р. /гл. ч. 2/90/1969/. Перед тим в 1967 р. вийшла була її перша збірка українською і французькою мовою п.н "Білий ряст" в В-ві "Зоря" в Лювені, Бельгія. З того часу вона на публікувалася, хоч не занехувала пера. Як і перші її вірші, теперішня поезія надихана лірикою, як особистою, так і суспільною, хоч на вищому зрілому рівні. Сподіємось колись побачити її творчість окремою збіркою.

ПАТРІЯРХОВІ

Під свічкою Неофітів
під світлом Твоїм
виринають марою
пута вікові
і шукає дух
собі подібних
Хрестити ковадло
залізо розп'яски
у святому вогні
Тяжить Твій погляд
далекозорий
на свідомість
самоти —
один стояв Ти
над кручею
коли в Тибрі плили
трупи найкращих
"Жертви
давайте жертви
Церкві вселенній
хай живе
а ви — вмирайте
Народові беруть
Найкращих
решти хай живе
всесвітній — згублено

Ти один бачив
і каменем говорив
а Святий Петро
чи оглух
у циклопських мурах
малої столиці
чи мовчить
двозначно —
відповідати не хоче
Під світлом Твоїм
Патріярше
кидаємо смолоскип
до Небес
Боже
хай жертви жагучі
терпеливість зрушать
Твою
Невже справді
Ти поклав на нас
Хрест вселенної Церкви
На нас самих?!

Св. Софія, Рим 25.9.1979

ДО ЗОЛОТИХ ВОРІТ

Пусти мене
в нежані поля шахівниці
розгромлю напад коней
пусти мене
з рук твоїх чутливих
стану мечем ненаситним
над ордами яничарів
і вернеться СЛОВО
і ми повернемо
в хороми сонця
Золоті ворота
виростуть за ніч

РИГМИ

Море вгризається в душу
Босими підшовами хвиль
Пекельний спів русалок
Турбує сон сторожа
Про дійсність потойбічності
Пісок
Розплився в клепсидрі
Безчасности
Пункт
Вихід і поворот
Кола переходів
Ритми
Вогонь мете душу
Смертю двох метеликів
Вічність крил їх —
У веселці

ДОВБУШ

У вогні танцює блискавиця
в рум'яних шатах
здаються химерні зорі
і вичислювання стріл часу
а стежі ведуть угору
почерез карпатські верхи
Ти ж розгортаєш Говерлю
і громом зникаєш
поміж опришків
у вогні блакитним променем
жеврієш Ти — Довбуш
дзвінкий і смаглявий
а за тобою браття
як ланцюг безконечний

ДЕВ'ЯТЬ ГОДИН У МЕРТВОМУ ЧАСІ

Закінчення з Ч. 4/147

Вдягаю маринарку — перший раз за дев'ять літ. Принесли краватку — а я розучився зав'язувати. . . У того, що коло мене, теж не виходить. Він знайшов десь у коридорі молодших наглядачів — ті зав'язали.

І досі маю ушухляді той м о с к о в с ь к и й з а ш м о р г на пам'ять. Але вже ніхто не може затягнути його на моїй шиї, і брати його до рук не хочеться. Бачив потому у " State Department " в російському відділі, газету "Известия" — теж не хотілося брати в руки.

. . . Виходимо до коридору; там двоє в цивільному кажуть іти до авта. Я повторив, що нікуди не піду без моїх зошитів. Мені викрутили руки і потягли по підлозі. Уже в авті, як рушило, я поклав руку на переднє сидіння! І відразу удар по руці: "Не хватай" /Як тягнули до авта — помітив: уже п'ятні! Хоч була сьома година ранку. Пахло від них горілкою, як з ґуральні. Так, вони були офіцерами. Але вони були м о с к а л я м и. Сидять по боках, а я всередині. Довге напруження у стосунках надокучає, — поступово входимо у розмову. Про футбол, звичайно, — інакше про що з ними говорити?

. . . Тої ночі не було сну. . . Було п е р е д ч у т т я, давно: що вийду на Волю у п'ятницю. І сповнилося: двадцятьсьомого, п'ятниця. . .

Їдемо через Москву. Я її мало знаю, але намагаюся відгадати, на який аеропорт їдемо. З напису "Химки" коло дороги зрозумів: їдемо в Ш е р е м е т ь о в о. Попереду кілька авт. Переднє, маленьке, натасоване охороною. Далі ще одне, і ще — моє четвертим. Хто їде в попередньому? — Не впізнаю. То був пастор Вінс, але я його не знав особисто. Переїздив ріку Москву; йде крига уздовж течії, а коло берега лід ще настільки міцний, що сидять рибалки і ловлять рибу: Нарешті — Ш е р е м е т ь о в о. На лєтoвищi маса лєдєй в цивільному. Міліція позатим; але то я не рахую. Бігають, наказують. . . Їдемо аж в далекий кут, де вже кінчається асфальт. Авта стають поряд, і я бачу справа Гінзбурґа. Киваю головою, він теж — бо говорити не вільно. Питають мене: чого такий сумний? Он Гінзбург веселіший. Дійсно, він їде жваво про щось балакав з вартою і шофером. Алік з усіма знаходить спільну мову і то скоро — це я знаю. Чого я "сумний"? Я не сумний, я заклопотаний, лиш не скажу йому чим. Я маю з собою те, що вони хотіли б забрати, і думаю: Боже, дай довершити справу! Умів ховати багато днів — а ще пару годин лишилося. В ті останні години зосередилась вся напруга і відповідальність. Куди летимо? І скільки? До Швайцарії? Вони видно й самі не знають. "Побачиш".

Заходять до літака пасажирів, все Американці. В нашому салоні, середньому — жадного пасажирів. Лиш ми п'ятеро, 16 кабіністів і лікар. Сидимо при вікнах, а від середини по два "охоронці". Слідкують за кожним рухом; як куди йдемо — не відходять ані на крок, все більше пробиваєть-

ся віх поведінці почуття нижче вартості. Питають якось принижено: за що судили, чим буду займатись в Америці? Вони вертають назад, щоб бути рабами /хоч і погоничами рабів, але рабами!/: я ж їду у світ, де всі шанси далеко вищі од тих, на які вони можуть рахувати.

До літака заходять люди з американської амбасаді. Пан Сміт, а другого я не запам'ятав. Оголошують, що наші родини повинні виїхати разом з нами, і записують імена родичів. Потім дивлюсь на них через вікно. Колосально різняться від московської публіки, хоч в однакових плащах і черевиках. Як стоять, як тримають руки в кишенях, як роблять рухи — уже по тому видно, що Американці. Щось у них є енергійнішого, окресленішого. Немає тієї невиразності, замазаності і в сірій колір, що відрізняє москаля.

... Останні поштохи на бетоні — і літак зависає в повітрі. Одірвався нарешті від тієї землі, що була тюрмою для стількох поколінь Українців.

* *

Прощай, Московіє! Чи прийду ще до тебе? Краще тобі не шукати зустрічі з нами... Бо як і прийду, то уже не в кайданах. З а л і з а куються не лише кайдани. . . А доки москаль окупантом на Україні, діалог наш може бути лише з а л і з н и м .

Ще на летовищі стюардеса каже, /в англійській і російській мовах/ літак іде за маршрутом Москва — Гандер — Нью Йорк. Дев'ять годин лету. Значить — жодної Швейцарії. Думав давно про виїзд на захід; та мріяв походити карпатськими пляями перед тим, поклонитись Батькові на Чернечій горі . . . Чи zobачу тепер з літака Дніпро? Ні, не zobачу, бо летимо до Швеції, на північний Захід. Зазеленіло у розривах хмар латвійське побережжя, а далі — Балтика. Ще показався зліва острів, омийтий білою смугою. То Кіхну — шматочок естонської землі.

З'явилися острови Швеції перед Стокгольмом, ніби щоб привітати, а далі земля застелилася білою ковдрою з хмар. Я подрімав трохи, а коли розплющив очі, то вже були на обрії білі скандинавські верхи, покриті снігом — осідок прагерманських богів, тих, що разом з Нібелунгами завойовували світ. З висоти лету норвезькі фйорди виглядають так само, як і на мапі. Ще якісь острівці, одинокі скали — і прощай, старий Світе! Попереду Атлантика, така ж велика й неосяжна, як і російський простір, що я міряв його в тюремному вагоні. Лиш тепер їду з Сибіру, а не в Сибір/. Літак "Аерофлоту" — моя остання тюрма, і ніколи не буде стільки тюремщиків поряд. Обідаємо спочатку ми, потім-вони; різниця та, що нам ножів не дають.

Летимо вже кілька годин, і все за вікном — полудень. Літак має ту саму швидкість, з якою обертається земля. Час не рухається; усе застигло в чеканні, у м е р т в о м у ч а с і: шпигуни в Нью Йорку, що чекають звільнення, і ми тут, над океаном, що чекаємо Волі; і варта наша, що хоче скинути нарешті важку ношу відповідальності. Бо добре знає: якби пішло щось не за сценарієм — вони опиняться в Сибірах, на нашому місці.

І навіть сонце стало на небі, як за Ісуса Навіна.

Ми вже не совіцькі, але ще не вільні — висимо над мо-

рем у нульовому часі, в нульовому просторі; там, де прилетимо, все буде починатися знову, від зерна.

... Перша канадська місцевість, що я zobачив — це були тундри й ліси Ньюфаундланда, з мозаїкою озер і стежок поміж ними. Густішає ліс, і нарешті в зеленому морі — рівний квадрат летовища — Ґандер. Зупинився літак, і вперше, що я zobачив — це прапор з кленовим листком на будинку. Підходить до літака обслуга з аеропорту. Бачу перших канадців — перших вільних людей на вільній землі.

Дивне відчуття: я вже на землі Америки, але ... в совітській тюрмі! Що тільки не експортувала Москва на Захід... І от нарешті — тюрма на експорт! Літаюча тюрма. Коли б вони хотіли навіть повернути нас назад їх не пустять. В небі над Ньюфаундледом панують "фантоми", а не "МІГ-и". Значить — я уже не в їхніх руках. Але ... не можу зробити без них жодного кроку. І так /у мертвому часі, в мертвій ситуації/ — дев'ять годин! Може, вони були довші, ніж ті дев'ять літ, хоч був я уже в польському костюмі, а не в смугастих лахах. Чемний кагебіст страшніший, аніж брутальний; більше діє на нерви. Шіснадцять чемних кагебістів. і один лікар. Теж кагебіст. ...

... Що далі на полудень Канади — то більшає прогалин в лісах, і густішає фарми. Далі знов — хмари, хмари, і голос стюардеси каже": за 20 хвилин літак приземлиться в аеропорту Кеннеді. Над землею — туман. Довге, обережне зниження, і нарешті — перший твердий удар колеса по бетоні після довгого м'якого хитання в повітрі. Швидкість гаситься, і літак стає. Ні, літак знову їде бетоновими доріжками. Висідають пасажери; виганяють всіх стюардес. Ну, тепер ми? Довго, неймовірно довго... Проїжджаємо якісь будинки, щити, цистерни... Це вже кінець? Ні, ще один поворот. Їде, їде, їде — нестерпимо довго. Для чого так довго? Бути в тюрмі КГБ у Москві — тяжко; але сидіти в літаючій тюрмі КГБ на американській землі, де кругом Воля — тяжче, незмірно тяжче. Підїхали в якийсь кут; бачу — далі їхати нема куди. Слава Богу! Коло літака рух. З'являється невисокий спортивного типу бой з Walki-talki в руці; тримає її цілий час біля вуха й говорить. Бачу це уперше, але відразу здогадуюсь, з якої він служби.

Та виводити нас не поспішають. Що ще буде? Я готовий до всього. Знаю випадок, коли один привіз на тілі з Колими золото додому. Скрізь оминув всі небезпеки, і приїхав до рідного села на Україну, і там потрапив у міліцію! Там його обшукали... Востаннє він бачив своє золото на столі в начальника міліції.

Ще кілька хвилин. Мене охоплює правдивий містичний жах: чи не станеться чогось за ті кілька хвилин? О, ні, назовні я дуже спокійний, — але цей спокій коштує завжди багато серця.

Рух коло літака більшає, але ми сидимо на місцях. Таке враження, що всі годинники світу стали, і більше не рушать, а ми будемо сидіти тут аж до самого Армагеддону. Підвезли трап до одного виходу; потім поставили й коло другого.

І тоді, як наша увага вичерпалась остаточно і ми вже ні на що не реагували — ввійшли Американці! Пані Джессіка Тухман Метью, пан Реджіналд Барталемі з комітету державної безпеки і пан Роберт Беррі із State Department. Пан Барталемі привітав нас з Волею й прибуттям до Америки. Перша несподіванка: ті що зустріли нас, були такі ж схвильовані й зворушені як і ми. Пані Джессіка Метью спитала, чи змучені ми. Я відповів, що не так фізично, як від напруження. "І тут було не менше", — її відповідь. Дійсно, виглядала такою розхвильованою, ніби вона, а не ми прилетіла з Москви з кагебістами при боці. Пан Барталемі — так само. Ніколи не думав, що урядовець такої ранги може бути настільки простим. В Європі того нема. "Порядок" уже зламався: кагебісти тут, але ми ходимо як хочем, і говоримо з ким хочем.

... Як ми виходили з літака — було сіро і хмарно; але то був найясніший день у моєму житті. Яким був перший крок на землі Вашингтона? — не пам'ятаю. Надто ми були змучені, остовпілі й одерев'янілі, аби щось пам'ятати. Ми не помітили навіть, що в той час, як ми виходили переднім трапом одночасно з нами на задній трап вступили два совітських шпіцлі і зайшли до сальону. Так відбувся обмін. До мене й пастора Вінса підійшов одразу п. Ференд зі State Department і запросив до авта. Уперше їду вулицями Нью Йорка. Пан Ференд з усієї сили хоче розвеселити й зацікавити нас. Показує, розказує. Вибачливим тоном пояснює, що зараз у Нью Йорку страйк сміттярів, і тому так багато чорних мішків на хідниках. Я посміхаюся: що він знає про сміття? Що він знає про б р у д? Знав би він, скільки бруду там, звідки я прибув на тих мордах, на тих душах і сумліннях, у тій найбільшій ямі для сміття, звідки, розходиться зараза по всіх континентах. . . Того бруду не позбирали б і за рік усі сміттярі Нью Йорку, і білі й чорні. Показує нам визначні будинки міста, давно знані з фотографій. Розмовляє російською мовою; але то він тільки думає, що російською. Мені його російська мова більше нагадує етіопську. Хоче щось пояснити і не може перекласти слово. Розказує, що то значить — ми ніяк не розуміємо. Нарешті кажу: а як воно звучить по англійському? М е н е д ж е р . Рогочемо. На Україні кожна дитина знає, що таке менеджер; ми й не пробували перекласти це слово своєю мовою.

... В кінці довгої вулиці вирисовується висока і плоска будівля ОН, схожа, на транзистор. Сходимо недалеко від неї. Плаза Готель Елвейтори тут ходять швидше, ніж у СРСР. Дуже скоро опиняємося на 37-ому поверсі. Показують мою кімнату. Відразу ж беру аркуш паперу і записую номер — 17. У цьому ж напівсні — напівостовпінні легко й заблудити.

Зачиняю двері — нарешті я один! Дістаю мій скарб — списані дуже дрібно аркушики. Дивлюся довго і гладжу їх. Отже, все-таки я перехитрив а не вони! Можна втішитись, і відпочити хвилю після колосального напруження. Але... тільки на одну хвилю! Знов ховаю дбайливо їх, як і дотепер. Я розумію добре, що КГБ не може мене арештувати в Нью Йорку. Але все інше може так само як і в Москві. Америка ще не знає, що є КГБ, і довго не навчиться знати. Колись обламаємо їм роги, а покищо. . . Брут був шляхетного роду, але все ж виявився Брутом. Ні, я не скину панцира

як Цезар. . .

/Аж потім коли я опинився в домівці, де символом два безкомпромісові кольори і лицарський хрест на їх фоні, — я зрозумів, що тут мої гріппи си у повній безпеці./

. . . Дивний стан, як в Аїді, підземному царстві з грецьких міфів: усе як на Землі, але від усього лиш тіні. Фізично я вже стою обома ногами на землі Америки, а психологічно ще там. Ходжу по кімнаті, беру предмети до рук, щоб повірити в те, що бачу, — ні, вони ще не мої, ще не стали реальними. Потім буде вишня з Лонг-Айленду, що цвіте так само як і на Україні. . . лебеді над великим парком у Гленкові і — море, що могутньо дихає солоною свіжістю. Все це потрохи оживлює мене, і відриває коріння моїх думок, емоцій і почувань від т а м т о г о ґрунту. /Лиш у снах маю часом клопіт, і сперечаюся з кимось т а м , у КГБ. А потому збуджусь і скажу собі: е-е, то я вже в Америці! Що маю з ними сперечатися? Тутешніх снів ще не було і мабуть довго не буде. Сон належить д у х а м , і кожна земля своїх має; а старі індіанські Боги, що стережуть сон у вігвамах, ще не знайшли до мене дороги. . . Тепер збираємось всі в одну кімнату і вирішуємо, що діяти. Буде пресконференція — мусимо виступити з сильною заявою. Але всі такі замучені, що бачим: нічого мудрого ми не врадімо сьогодні. Ліпше почекати до завтра. Гумору все ж не траїмо. Кузнєцов каже: як зателефонує дружина /з Ізраїлю/, передайте такі-то слова. Хтось моментально пустив версію, ніби він каже: "Если придет жена — не пускайте." Всі регочемо. Згодом сідаємо всетаки за стіл. З великими труднощами ліпимо докупити кілька фраз. Гінзбург нарешті втік — треба ж колись виспатися! Я теж дезертую. Один Кузнєцов мордується до ранку над текстом. Але до снання ще було близько.

Заходить п. Ференд і каже, що будуть допущені до нас представники українських і жидівських організацій в Америці. Питаю: хто? Каже, що з Ukrainian Association «Я не зрозумів спочатку, що то УНС, і думав, що йдеться про УНКА. Внизу повно преси, але секюриті нікого не пускав: прес-конференція аж завтра. Згодом повідомляють: Українці вже прийшли. Чи можна запросити? і скільки? Кажу їм, що Українців треба просити всіх, хто бажає зустрітись. І вже вони в кімнаті — перші троє Українців, що я їх побачив на вільному світі. Усі розмовляють галицькою говіркою, на диво добре збереженою. Але чи зберегли в собі Україну? Я знав, що до мене в НьюЙорку прийдуть Українці. Та чи прийде Україна? Скільки зобачу України в очах, рухах і почуваннях? За півгодини я вже не боявся. Бо довкруги було повне Україною; і стільки щирості, стільки вогню принесли з собою люди, що коли б глянув хтось із далекого космосу на це місце коло Іст-Рівер, то бачив би велике сяйво, як над Віфлеємом.

Жінкам легше: вони плачуть коли плачеться. Чоловіки не вміють і не можуть. Стільки було сліз у душі а я просто дивився, і не знав, що з ними робити. Я не вмію плакати: за дев'ять літ сльози перетворилися на тверді кристали, ще більш гострі й гартовані, аніж шпага з Толедо, та що буде тепер постійно висіти на стіні, над моїм ліжком.

Краще берегтися людей, що не вміють виплакувати сльози... З невимпаканих сліз родяться хрестові походи й Варфоломіївські ночі...

Приходило ще і ще, і з кожною хвилиною більшало України навколо мене. Чорноокий легінь з гуцульським виразом обличчя і психологією Гуцула – хоч народився тут, в Америці... Немолода жінка з шляхетноорлиною поставою, така подібна до великої Матері з Києва – Оксани Мешко... Високий білявий юнак з поглядом, як у мого сина, – і стільки молоді віри в очах! Боже, яке подібне молоде покоління на Україні і тут, в Америці! Дівчина у вишитій сорочці, така неймовірно гарна, така на диво українська в далекому чужому світі. Перша українська дівчина, що я зобачив на Волі, за довгих дев'ять літ; і стільки України в усьому, що принесла з собою. "Можна вигнати Українця з України, та не можна вигнати Україну з Українця".

Чорно-червоний спалах українського вишиття, як вибух вулкану, розтопив мертвоту і холод, і я вперше почувся, що уже не серед снігів. Мертвий час закінчився. Я відчув, що неvistачає годинника на руці, і сказав про це вголос. Мені простягнули три. Я взяв від того, хто подав першим: великого плечистого чоловіка з щирою усмішкою, привезеного з України багато десятиліть тому; і вона досі не загубилась на Мангаттані.

... Поступово всі розходяться, і аж тепер розумію, наскільки я втомлений. Те, що тут день, там ніч, ціла доба без сну. І стільки нового.... Щастя мучить більше, аніж горе. Іду до ванни і занурююсь по шию в теплій воді. От тепер я посиджу нарешті сам-один, без напруження, нічого-нічого-нічого не думаючи... І в такому блаженстві я був секунд із сорок. Аж до стукну в двері...

На перший стук я не відізвся; може хтось з прибулих разом зі мною, – постукає й піде. Але то був хтось наполегливий. Одягаюся й відчиняю двері. До кімнати заходить енергійна білява жінка. Вітається правильною українською мовою, але з колосальним американським акцентом; і відразу без вступу починає говорити про українські справи в Америці. Мороз уже на Волі; – що має робити далі комітет захисту Мороза? /З того часу вона вже не замовкала; я – теж/.

Втома десь дівається, і сон разом з нею. Остаточно збуджуюсь від дев'ятигодинного остовпіння й кажу собі: Ти приїхав до Нью Йорка – найнеспокійнішого місця на землі. Який там спокій? Яке сидіння? Досить уже насидівся.

Берись до праці козаче!

29 травня 1979

Валентин Мороз

Петро Кізко

ПЕТРО КІЗКО уродженець Харківщини, помер у Мюнхені, Німеччина 28.2.1976 р. залишивши по собі чималу поетичну й письменницьку спадщину. Сумівський діяч і редактор "Авангарду" /1946-48 рр./ та "Крилатих" /1972-73/, залишив для "Авангарду" свої Спогади, які поміщуємо на добру згадку про його вклад у розбудову сумівської преси. Досі було поміщено в трьох попередніх числах "Авангарду" про його перше арештування в рр. 1938-39 та повторне в 1940 р. і заслання до Безимлагу

МОЇ СПОГАДИ 4

"ОДЕРЖУЙТЕ БУШЛАТИ І ШТАНИ".

Другого дня мені полегшало. Я чув себе слабим, але міг підводитися й ходити. До лікарні іти не хотів, бо звідти мало хто повертався. Дощі перестали, і в бараці стало сухіше. Того ж дня староста барану, теж в'язень, але не політичний, оголосив:

—Одержуйте бушлати і штани!

Ми наперебивки кинулися до наваленої біля дверей купи в'язничного убрання, але нас бараківий зупинив і вишикував у чергу. Один по одному підходили і брали одяг. Вибирати не дозволяли. Хто дістає великі або малі бушлати чи штани, мусив мінятися. Мені дістався занадто великий бушлат, що висів на мені, як лантух. Але всі вони були майже однакові, меншого знайти не довелося, і я залишився задоволений з того.

Одягши, нас почали розбивати на робочі бригади. Другого дня ми мали вийти на працю. Я потрапив до 211 бригади ПРК, що означало — "Погрузочно-Разгрузочна Контора". Завданням нашої бригади, як і багатьох інших, визначених до праці в ПРК, було розвантажувати вагони з різним грузом: шпалами, вапном, цементом, камінням, жорствою, вугіллям, шлаком і т.д., а також навантажником. Який з мене вантажник, можна уявити з того, що вага мого тіла тоді становила щось із 48 кілограмів, а зріст не сягав більше 150 сантиметрів. Але тут це не мало ніякого значення. Здатний ти вантажити чи ні — байдуже. Зігнешся під тягарем каміння чи 173-х кілограмових ящиків скла — пусте! На твоє місце знайдуться сотні й тисячі таких, як ти, щокорного дня ешелонами прибувають до табору. Людське життя тут ціниться дешевше за бушлат, виданий тобі для праці. За втрачений бушлат садовлять до ізолятора, а за смерть людини з голоду чи за погибель під наваленою купою лісу ніхто нікого не карає. Все це звичайне явище, проз які з тупою байдужістю проходять самі державні мужі й правителі большевицької Росії.

А все ж мусиш працювати. І то працювати так, щоб конче виконати норму, що її визначили в управлінні табору. Це значить за робочий день мусиш накидати на автомашину 22 кубометри вапна, що становить 11 автомашин.

або стільки ж, приблизно, піску, чи близько десяти автомашин самому укласти цегли і т.д. При чому, навіть при виконанні цих норм вам належить харчування за категорією другого котла, тобто — 750 грам на день хліба і півтора літри ріденької юшки. А щоб одержати 900 грам хліба і обід з двох страв, тобто, найвищу категорію — третій котел, треба виробити норму на 120%. Ні другої, ні третьої категорії майже ніхто не досягав і тому сиділи “на першому котлі”, що означало — 600 грам денно хліба і двічі на день кип’ячої води з буряковим бадиллям.

Тимчасом нас посилено заохочували “підвищувати продуктивність праці”. Якось до нашої бригади прийшов працівник із КВЧ (культурно-воспитательная часть) і сказав:

— Граждане заключение! Ми хотім улучшити вам бит. Поетому заключіте договора соревнования на лучшую производительность труда.

Ми пообіцяли скласти цей договір, аде ніхто його не складав і не думав складати. Нам ті договори ще з дому сиділи в печінках, а тут тим більше. Ставало до краю обурливо й пекуче, як тим служникам із КВЧ й подібним до них не соромно допікати “соревнованієм”, коли люди й без того ледве живуть? Автім, сором мають лише люди. Тварини позбавлені його.

Почались довгі й важкі дні далекого Безимлагу. Працювали ми 12 годин денно, без вихідних днів. Вагони з вантажем приходили і в неділю й не могли чекати. Мусили працювати і в неділю й не могли чекати. Мусили працювати день-крізь-день.

Згодом наше життя трохи поліпшилось. Покрівлі бараків покрили толлю, й вода вже не протікала. Нас повели до щойно збудованої лазні, продезинфікували одяг і навіть видали чисту білизну. Воші зникли і ми полегшено зідхнули. Але тепер нас чимраз дужче надривала праця. Морально ж знову гнітили нас оті “свої”, типу “Седого”, які мешкали разом з нами. Їх було значно менше, але вони буквально тероризували всіх. Вони не працювали. Зайнявши кращі місця в бараці, вони цілими днями й ночами грали в карти, їли такі страви, яких багато з нас не бачили на волі. Вони мали навіть горілку, що для звичайного в’язня “роботяги” було недосяжним.

Майже щодня в бараці траплялися крадіжки, і то була робота тих криміналів, які називали себе “своїми”. Одного вечора, коли ми повернулися з роботи, в коридорі бараку “свої” напали на одного з членів нашої бригади, роздягли його майже догола і забрали посылку, що він її щойно одержав з дому. Скривджений не міг поскаржитися начальству, бо його могли вбити. Наступного вечора знайдено біля вбиральні зарубаного в’язня, якого криміналісти пограбували догола. Але “свої” майже не боялися начальства. Якось пригадую, трапився такий випадок.

До бараку зайшов відповідальний службовець із управління нашого четвертого “участка”. Він побачив “своїх”, що сиділи в кутку і підійшов до них.

— Ви працюєте? — спитав він їх.

“Свої” мовчали.

— Я вас питаю, працюєте ви чи ні?

— Ні, — відповів один із криміналістів, білий, як вівсяний сніп, височенний на зріст і широкий, як геркулес. Як виявилось пізніше, він називався Заїкою.

— Чому не працюєте? — не вгавав урядовець.

— Нехай лошади работают, — відповів Заїка.

Це образило урядовця, і він наказав Заїці зійти з нар. Той не слухався.

— Я наказую, ходіть за мною! — пригрозив урядовець.

— Плювать мені на ваш наказ.

Урядовець покликав старосту бараку й звелів зняти Заїку. Староста потягся був на нари. Заїка раптом зіскочив з місця, вхопившись за стовп величезними своїми руками й трусонув, аж барак захитався.

— Геть, мать вашу, бо вб'ю, — несамовито заревів Заїка.

Урядовець із старостою швидко поспішили геть, нахвалякчись прислати охорону. Але ніколи після того не було, й не було, й ніхто вже Заїки і його друзів не чіпав.

За кілька днів старосту нашого бараку знайшли в таборі забитим. Голова його була розрубана сокирою. Ми догадувалися, що то справа рук Заїки, який після згаданої сутички з урядовцем і старостою якось сказав:

— Продайошся, гад? Подожди. Больше ти Заїки не зачепеш.

Усі ці таборіві пригоди надзвичайно гнітили нас. Часто доводилось лишатися без їжі цілими днями, бо викрадалися талони.

ТАЄМНИЧІ ЛЯБІРИНТИ

Безимлаг — величезне будівництво, на якому вже в зиму 1941 року працювало близько 60 тисяч в'язнів. Тут будувалися чотириповерхові цеглові будинки, найрізноманітніші майстерні, цехи для виробу деталей для машин та величезний авіаційний завод. Спочатку нікому з нас і на думку не спало, що все це будівництво має суто військовий характер, як про те ми довідалися пізніше. Та вже сама назва “Особстрой НКВД СССР” говорила за все. Люди працювали там роками і всеж не знали всіх таємниць Безимлагу. Аж за кілька років по тому, будучи вже в Німеччині, я дізнався від одного російського інженера, що недалеко за Безим'янкою, біля Волги будувалися величезні підземні лябіринти, з наймодернішим технічним устаткуванням кімнат і тунелів, призначені, на випадок війни з Німеччиною, для Кремля. Серед того підземелля споруджено спеціальні кімнати для самого Сталіна.

Зима 1941 року випала надзвичайно холодною і суворою. Мороз із самарськими колючими вітрами досягав 45 ступнів. Однак, праця не могла перериватися ні на хвилину, особливо на розвантаженні й навантаженні будівельних матеріалів. Праця йшла в дві зміни — денна й нічна. Вдень працювати було, звичайно, краще, хоч би тому, що видно. Наша 211 бригада працювала вночі. Тонкі, хоч і ватяні бушлати й штани, поношені й кригою вкриті “бурки” (так називалися ватяні чоботи) не могли стримати неймовірно пекучого морозу, що проймав шкіру й кістки. Щоб не поморозити обличчя, нам натягали на носа, вуха й щоки спеціальні пошиті з марлі й вати “намордники”. Залишалися відкриті лише очі й рот.

Але й ці спецівки мало що рятували. Скидаючи з вагонів каміння чи цеглу вприваєш, надихуєш пару, що йде попід марлю ватою по обличчі й зогріваєшся. Рота майже неможливо відкрити й стає важко дихати. Але, боронь Боже, спробуй скинути того “намордника”. Швидко на зогріте тіло падає мороз, і відмерзають вуха, ніс щокни...

Досвідчені в цьому в'язні, що не раз побували по таборах, радили нам зовсім не брати тих спецовок. Я послухав порад і ніколи не користався з “намордників”. Інші ж натягали їх на себе й під час праці скидали і тоді проклинали все своє життя. З обмороженими обличчями йшли до лікарні, а там від недоїдання (в лікарні гірше годували ніж у таборі) слабли й ставали “доходягами”*: Той, хто попадає під цю страшну категорію “доходяг”, майже не виживав і гинув.

На “розвод” ми виходили о 6 годині вечора й працювали до 6 години ранку. Якось, пригадую, на залізницю прийшов ешелон вапна із лісу. Нашій бригаді припало вивантажувати з закритого типу вагонів вапно. Нормівник, висока й худя, але люта людина, підійшов до нас і наказав щонайбільше за дві години розвантажити 12 вагонів вапна. Нас у бригаді 13 осіб. Це значить, кожна особа за дві години мала викидати майже вагон вапна. Це — божевілля. Вапно, щоправда дуже легке, але його гірше розвантажувати, як жорстку чи цеглу. Тієї ночі дув вітер при чому прямо у відчинені двері вагонів. Кидати вапно проти вітру майже неможливо. Воно порохиться й летить назад, сипле тобі в обличчя, їдкий сморід вапна лізе в горло, ніс, очі. Ти задихаєшся, безперестанно чхаєш, затуляючи обличчя руками, або затикаючи носа й рота ганчір'ям, вирваним із бущлату.

Громадянине начальнику!— гукає мій сусід до нормівника. — Так неможливо, слово чести, неможливо! Дайте протигази чи спецівки якісь до обличчя!

— Не велика біда, як почхає трохи. Викидаєте й так.

— Щоб тебе на той світ викинуло!— вилаявся сусід і знову встромив лопату у вапно. Кинув із вагона, але вітер його сипнув назад. Сусід знов зачхався, потім похитнувся і впав на держак лопати. Я підійшов до нього й побачив що з носа в'язня текла кров...

А побіч нас, де розвантажували ліс, у цю ж хвилю розітнувся пронизливий зойк людини, зойк смерті:

— А-а-ай, о-о-о-ой..

Я підняв товариша й вивів його з вагона, подавши йому якусь лахмітину до носа. Тимчасом недалекий зойк людини не вгавав. Потім він затих у гаморі й крикові сотень людей. Я догадався — то, либонь, знову хтось із в'язнів попав під час розвантаження під ліс.

Аж десь під ранком ми спромоглися вивантажити вапно. Ранком збиралися до табору. Конвой перерахував чи всі є на місці. Виявилось, що двох членів бригади нема. Один конвоїр лишився біля нас, а другий пішов шукати тих двох. Півгодини ми тупцювали на морозі, тріпали руками й стукали ногами, щоб не задубіти, аж поки повернувся конвоїр з розшуків безвісті загинулих в'язнів. Конвоїр їх знайшов, але обидва в'язні були мертві. Один із них замерз, сидючи на штабелі цегли й склавши руки на колінах. Він, очевидно, сів був відпочивати. Другий ле-

*) “Доходяга” — слаба, немічна людина, нездатна працювати. В'язні цієї категорії ходили по смітниках табору й поїдали всяку покидь.

жав під вагоном на рейках, скоцюрбившись у полатаному бушлаті, в розірваних "бурнах".

Конвой наказав нам забрати з собою до табору обох померлих, і ми їх несли на руках аж до трупарні. Це була жахлива картина, яка ніколи не зійде з пам'яті про ті сотні й тисячі, що подібною смертю загинули в далеких степах холодної Самари, на самому дні радянського "раю".

ЗА ПАЙКУ ХЛІБА — СМЕРТЬ

Дні тягнулися незвичайно довго. Непосильна праця й голод чимраз дужче давали себе відчувати. Наша бригада одержувала харчовий приділ за категорією другого котла, але це не могло задовольнити бодай у малій мірі наших до краю зголоднілих шлунків. Коли б мені за нормальних часів сказали, що я за один раз можу з'їсти дві пайки чорного гливого хліба в 1500 грамів і п'ять літрів брудної кропив'яної зупи, я неодмінно назвав би ту людину божевільною. А отже тепер я міг усе це з'їсти без найменших труднощів!

Одного разу, пригадую, одержав з дому посылку, в якій була махорка, цигарки, сухарі і цукор. То був найбільший день радості в моєму житті. Я накришив у величезний залізний баняк сухарів, налив туди холодної води і всипав цукру. Це було, по-в'язничному висловлюючись, "тюрі". Стільки я з'їв тієї "тюрі", не знаю, тільки після того я відчув, що в бараці мені було душно і мені нудило. Я ледве зліз з нар і вийшов на мороз. Живіт мені надуло, як пухир, і я, важко дихаючи, ледве міг пересувати ноги. Я був навіть зляканий і запрягався стільки не з'їдати за раз, але швидко посылка кінчилась, надійшов голод, і я знову ладен був з'їсти стільки, скільки б умістилося в мій шлунок.

В'язні ходили худі, як тріски. Часто було чути, як у тому чи тому кутку бараку хтось кричить і плаче, благаючи не вбивати. То вже напевно били когось за крадіжку хліба. За вкрадену пайку хліба тут самі в'язні забивали крадія на смерть.

Серед нас, українців, були й інші народи Радянського Союзу, зокрема народи Кавказу, Узбекистану тощо. Особливо важко зносили тутешнє життя узбеки. Вони гинули, як мухи. Цьому вони часто сприяли самі. Узбеки дуже люблять чомусь гроші, хоч за них тут майже нічого не можна було купити. Вони збирали кожну копійку й бережно її ховали, зашиваючи в одяг. Я спостерігав, як узбеки день-у-день продавали свою мізерну пайку хліба, збираючи й ховаючи за пазуху гроші і з назбираними грішми вмирали. Не раз було у мертвого узбека, в лікарні, санітари вирізали з бушлатів тисячі карбованців.

При всьому нашому бажанні й прагненні, власною силою ми ніяк не могли досягти перевиконання норм виробітку, щоб дістати "третій котел". Навіть фізично здорові, сильні люди, двоє колгоспників із Полтавщини і один робітник із Бабаїв (близько Харкова), прізвища яких не пам'ятаю, які довго вірили у силу своїх м'язів, згодом зневірилися й махнули рукою. Але пізніше ми дізналися про одну важливу для нас таборову таємницю "позвищення продуктивності праці". Цією таємницею була так звана "тухта" і підкуп нормівника, що калькулював у канцелярії ПРК норми. Ми зібрали з бригади сякі-такі кошти і через бригадира передали їх нормівникові. Тим часом на праці давали "тухту". Вона полягала в тому, щоб записати до списку виконаної праці те, чого ми насправді не робили.

Техніка процесу, як виявилось, не складна. Вкладаючи, наприклад, цеглу в штабелі, в середині штабелів ми лишали порожнечу, і лише навколо тієї порожнечі викладали вгору цеглу. Порожнечу потім зверху закладали невеликим шаром цегли і в цей спосіб наші норми виробітку швидко росли. Незабаром ми дійсно добилися рекорду в 200-215 процентів норми.

На "третьому котлі" стало легше, а, головне, тепер ми працювали вп'ятеро менше, а харч діставали кращий. Справи наші поліпшали, і ми трохи почали себе відчувати дещо здоровіше.

Але нема добра без лиха. Одного разу я несподівано захворів. Цього я найбільше боявся, бо найменша хвороба в таборі дуже близька до смерти. Було це десь перед весною, коли вже з півдня чувся легкий подув теплого вітру, але Самара стояла ще в снігах. Перед самим "розводом", увечорі, я прокинувся зі сну, підвів голову і відчув майже те саме, що напочатку нашого прибуття до табору. В мене боліла голова, спина, плечі й груди. Слід було мені повернутися на інший бік, як у спину щось шпигало гострим і пекучим. Я пробував підвестися й не міг. Якийсь невиразний жаль охопив моє серце і стало до сліз прикро. Я відчув себе колодою, що лежить ось серед цих сірих бушлатів, нікому не потрібна.

Бригада вже вийшла на працю, а я все ще лежав і корчився у великих болях. Нараз передо мною став нарядчик, високий і тонкий, як оцей от стовп, що підпирав барак. Він зігнувся до моїх нар і витяг шию.

— Чому ви не на роботі? — спитав нарядчик.

— Я хворий, я не можу...

— А справка від лікаря є?

— Нема.

— То зараз же збирайся до вахти.

— Але я не можу, громадянин нарядчику.

— Брешеш! Коли б не міг — справку мав би. Знаємо вас, філонів.

Нарядчик пішов. Я ще раз спробував підвестися, але гострий біль і колючки у спині знову завалили мене на нари.

Цілу ніч я не міг заснути, кашляючи та стогнучи. Десь близько мене чути було гомін в'язнів, що працювали в денній зміні. Я не чув, про що вони говорили, але мені здавалося, що вони змовляються про втечу. Згадка про це блискавкою промайнула в моїй свідомості і погасла. Потім вона воскресла й горіла яскравим полум'ям якогось божевільного стремління. Мені привиділось, що я справді втік із табору і був дома в своїй рідній дорогій Водолазі, де залишився старий батько й стара мати. Ось відчиняються сінешні двері моєї солом'яної хати й на порозі з'являється мати.

— Мамо! Мамо! Рідненька моя матусю!

Я падаю їй на груди й плачу, плачу, як дитина.

Мати пестить мене й цілує в обличчя і уста, старенькими руками міцно пригортає до своїх похилих плечей.

— Сину! — шепоче мати. — Дорогий мій сину!

Але нараз я відчуваю болісний удар у груди, і я схоплююся зі сну. Привид

зникає і передо мною стоїть нарядчик.

— Дістав справку?

— Я не можу...

Нарядчик бере мене за ноги й тягне на підлогу, і цілий барак передо мною захитався й зник, немов провалився крізь землю. Я йшов услід за нарядчиком і нічого не бачив, хитаючись і чіпляючись за нього. Передранковий вітер сипнув мені в лице, і мені стало ніби легше. Нарядчик привів мене до лікаря й сказав.

— Огляньте. На роботу не хоче йти.

Оте "не хоче" ще більше завдало мені болю і образи.

— Щоб ти він отак "не хотів", паразите проклятий!

Лікар звелів мені роздягнутися. З великим зусиллям я стяг із себе бушлат і сорочку. Оглянувши, лікар ще раз подивився на мене й наказав одягтися.

— Ну, як? — спитав нарядчик.

— Не совсем здоровий, но работают может.

Я весь затремтів. Відчув, як в обличчя моє вдарила кров. Але що я мусив робити? Я добре знав, що ні просьбою, ні благанням, ні плачем, ані погрозами не викличеш ніякої здорової реакції в цієї бездушної потвори в людській подобі. А ще знав, що всі лікарі мали від головного управління табору давати довідки на захворювання денно лише 5 процентів до загальної кількості в'язнів. Цей процент, очевидно, давно вже вичерпався, і я в цю кількість "щасливців", звісно, не міг потрапити.

В таборі існувало правило — всякого, хто без лікарської посвідки не виходить на працю, забирати в "довод". "Доводом" називалася збірна група так званих "філонів" і "отказників", що окремо висилалися на працю під посиленним конвоєм. Сюди зводили мужчин і жінок разом. Ось до цього "доводу" й здав мене нарядчик.

Я вперше був у "доводі" і вперше побачив ті страшні картини, які довелося пережити за ціле ув'язнення. Я бачив, як одна молода дівчина, напів боса, в одній блюзці й короткій спідниці, простоволоса, корчилася за брамою в снігу, на сорокаградусному морозі.

Я проїла одяг, бо я вмирала з голоду, — промовляла дівчина, рвучи на собі блюзку. — Тепер мені не дають більше одежі й гонять на роботу. Я не можу більше, громадяне конвоїри, не можу... Краще смерть, ніж таке життя...

Вона зверталася до конвоїрів голосом розпачу й жалю, і в тому голосі брєніла нелюдська мука. Але той голос не вражав конвоїрів. Вони були холодні й байдужі, неначе перед ними лежала в снігу не дівчина, а дерев'яна колода. Вони її піднімали й тягли, б'ючи прикладами рушниць, штовхали чобітьми в груди, аж доки вона замовкла, замовкла навіки...

Ми мовчки йшли з лопатами. Нас завели десь аж за 12 кілометрів від табору, у великі снігові замети й сказали:

— Копайте! Тут мусить проходити велика дорога до соціалістичного містечка Безим'янка.

І ми копали. Не дорогу, а здавалося могили копали собі...

далі буде

Виховники

Н. Ушинський

Проблеми сімейного виховання

УВАГА І ПАМ'ЯТЬ ДІТЕЙ 2

Після всього сказаного не треба вже і говорити про педагогічне значення пам'яті. Можна сказати без великої натяжки, що вихователь має справу тільки з самою пам'яттю виховання і що на здатності пам'яті ґрунтується вся можливість виховного впливу. «Тільки те, що ми зберігаємо в собі, — каже Бенекє, — можемо ми переробляти далі: розвивати у вищі духовні форми і застосувати до життя. Розум, здатність до суджень та умовиводів, коротше, всі духові сили, в вузькому розумінні цього слова, залежать від досконалості пам'яті». «Вся культура і всякий успіх культури, — каже той же психолог в іншому місці, — ґрунтується на тому, що кожному вже в ранньому дитинстві прищеплюються незліченні комбінації (асосіації слідів), не тільки ті, які комбіновані людьми поставлені з вихованнями у безпосередні взаємовідносини, а й ті, які нагромаджувались незліченими поколіннями людства, протягом тисячоліть, і всіма народами землі. Засвоюючи ці комбінації, людина набуває розумової, естетичної і моральної спадщини мільйонів і користується для своєї освіти плодами зусиль (плодами життя) найвеличніших геніїв, яких тільки утворювала людська природа».

Період кращої пам'яті збігається з отрочим віком і минає досить швидко. Враження молодості зберігаються далеко глибше, ніж враження, здобуті під старість: тим-то старик, забуваючи те, що робив сьогодні, згадає дуже жваво те, що робив у дитинстві. Це мимоволі наводить на думку, що враження, які лягли в нервовий організм у період його молодості, природно лягають у ньому куди глибше, ніж ті, які входять у нього згодом, коли розвиток його припиняється чи уповільнюється і коли він уже завалений силою попередніх вражень. У перші 7 чи 8 років нашого життя пам'ять наша засвоює стільки, скільки не засвоює за все наше дальше життя. В цей час ми саме набуваємо переважну більшість тієї величезної маси відомостей, яка спільна всім людям, яка, за зауваженням Руссо, значно більша від маси відомостей, що належить тільки вченим.

Період отроцтва дитини, починаючи з 6 чи 7 років, до 14 і 15 можна назвати періодом найдужчої роботи механічної пам'яті. Пам'ять на цей час набуває вже дуже багато слідів і, користуючись могутньою підтримкою слова, може працювати швидко і тривало в засвоєнні нових слідів і асоціацій, які внутрішня робота душі, перестановка і перетворення асоціацій, які могли б перешкодити цьому засвоєнню, — ще слабкі. Ось чому період отроцтва можна назвати початковим періодом, і цим коротким періодом життя повинен

користуватися педагог, щоб збагатити внутрішній світ дитини тими уявленнями і асоціаціями уявлень, які знадобляться мислительній здатності для її праці. Витрачати цей час виключно на так званий розвиток розуму — було б великою помилкою і злочином перед дитинством; а ця помилка не чужа педагогіці...

Однак сама ця швидкість засвоєння нових і нових асоціацій у дитячому і отроцькому віці тягне за собою ту хибу дитячої пам'яті, на яку ми вказали вище. Немовля засвоює важко й повільно, але засвоєне один раз не забуває, бо його елементарні засвоєння повторюються безперестанно. Дитина засвоює легко й швидко: але так само й швидко забуває, якщо не повторює засвоєного. Це відбувається саме, тому, що, утворюючи щоразу нові асоціації, дитина розриває попередні і забуває їх, якщо не повторює. Ось чому, наприклад, семирічна дівчинка, яка дивує всіх різким знанням географії, тобто імен і цифр, може втратити будь-який слід свого знання протягом року, тільки-но її перестають запитувати, коли набриднуть їй завжди безпомилкові відповіді.

У роки юності, коли в людини з особливою силою пробуджуються і ідеальні прагнення, і тілесні пристрасті, робота механічної пам'яті природно відходить на другий план; але ми помилилися б, сказавши, що пам'ять взагалі в юнацькому віці слабшає. Вона така ж сильна, але тільки щодо тих асоціацій, які перебувають у зв'язку з прагненнями юності.

Пам'ять дозрілого віку, на протилежність отроцькій, ми можемо назвати спеціальною пам'яттю; тут людина засвоює легко тільки те, що стосується її спеціальних занять, звертаючи мало уваги на все інше. Під старість і ця спеціальна пам'ять слабшає. Однак у багатьох видатних людей навіть механічна пам'ять зберігається до глибокої старости, — така сильна й живуча їхня нервова система.

Вже само собою видно, що така поступовість у розвитку пам'яті має широке застосування у виховній і особливо в навчальній діяльності і що цю поступовість повинні брати до уваги і школа, і педагог, і підручник.

Ще очевидніший чи менший ступінь міцності чи пам'ятливості нервової системи. Звичайно, більш чи менш добра пам'ять не є тільки природженою якістю. Ми вже показали в своєму місці, як розвивається пам'ять у людей, і що душа своїми роботами розвиває пам'ять щодо засвоєння слідів тих відчуттів, які перебувають у зв'язку з цими роботами. Але все ж міцність перших засвоєнь, що лягають в основу душевних робіт, і потім міцність наступних засвоєнь, що не перебувають у зв'язку з початими роботами, зумовлюються природженим ступенем більшої чи меншої пам'ятливості. Можна легко помітити, що одна дитина засвоює швидко й міцно; друга засвоює так само швидко але швидко забуває; третя засвоює повільно, але міцно; четверта, нарешті, найнещасливіша, і повільно засвоює, і швидко забуває. Це явище часто не перебуває в зв'язку з розумовим розвитком, бо трапляються цілковиті ідіоти, які в той же час надзвичайно швидко засвоюють величезні ряди слідів відчуттів і міцно їх зберігають, як той ідіот, про якого згадує Дробіш і який, не розуміючи жодного слова по латині, міг слово в слово повторити один раз прочитану ним медичну дисертацію латинською мовою. Пам'ять, без сумніву, є необхі-

дною умовою всякого душевного розвитку. Не маючи пам'яті, людина рішуче не могла б ні на волосинку розвинутися: вона завжди оберталася б в одній і тій же вузькій сфері миттєвої душевної діяльності. Але сильна пам'ять не є ще сама по собі запорукою можливості сильного розвитку, якщо її підтримують, з одного боку, такі ж сильні душевні роботи, а з другого — інші властивості нервової системи і саме особлива рухливість її часток. В такому стані сильна пам'ятливість може мати навіть шкідливий вплив, переобтяжуючи пам'ять людини незліченною кількістю твердо засвоєних слідів, які тільки перешкоджають її слабкій душевній діяльності. Звідси шкідливість безтолкового зубріння напам'ять, яке зазнало не одну молоду, ще слабку душу, загарашуючи її ні до чого не придатним матеріалом, з яким душа не може ще справитися. Але шкідливий вплив сильної й міцної пам'ятливості не обмежується тільки дитячим віком: часто, переглядаючи праці якого-небудь вченого, доводиться тільки шкодувати, що в нього була така сильна пам'ять при незначному розвитку інших якостей душевної діяльності. З того, що сказано тут, звичайно, жодна розсудлива людина не зробить висновку, що сильна пам'ятливість взагалі шкідлива. Навпаки, вона є необхідною умовою геніального розуму; але вона ж часто буває причиною і слабого розвитку розумових здібностей. Вся справа тут у гармонії різних якостей нервової системи і в силі душевних робіт. Деякі психологи в особливій слабкості засвоєння хочуть знайти коріння відмінності психічної діяльності чоловіків і жінок; але це груба помилка: хто навчав дівчаток, той знає, що їм так само часто, як і хлопцям, властива швидка й сильна пам'ять. Швидше вже можна закинути дівчаткам те, що вони заучують надто міцно.

Вихователь, який розуміє природу пам'яті, буде безперестану вдаватися до повторень не для того, щоб налагодити зруйноване, а для того, щоб зміцнити будівлю і звести на ній новий поверх. Розуміючи, що всякий слід пам'яті — це не тільки слід минулого відчуття, але в той же час і сила для набуття нового, вихователь безперестану дбати про збереження цих сил, бо в них лежить запорука для набуття нових відомостей. Кожний крок уперед повинен спиратися на повторення попереднього.

Лишивши, однак осторонь не розв'язане психологією питання про існування абсолютного забуття, ми приймемо, що воно існує в тій релятивній формі, яка відома кожному. Що багато і дуже багато чого вислизає з нашої пам'яті, в цьому ми можемо переконатися, розповідаючи навіть учорашню подію і перевіряючи нашу розповідь розповідями інших очевидців. При цьому ми побачимо, як обманює нас наша уява, вставляючи свої кільця в розірвані ланцюги пам'яті так, що, бажаючи зв'язати який-небудь ланцюг слідів, що розірвався в нашій пам'яті, ми зв'яжемо його кільцем, яке щойно знову скуте нашим розумом або нашою уявою, чи вихоплене нами із зовсім іншого ряду ланок. Потрібне особливе зусилля волі, щоб з цілковитою точністю розповісти подію, бачену нами, не вкочуючи в цю розповідь ані найменшого кільця свого власного виробництва. Коли ж ми потураємо собі, це перетворюється на звичку дуже негарну у яких особливо сильно розвинена уява, а зусилля волі, щоб відновлювати об'єктивну істину, ще слабке, така мимовільна брехня трапляється дуже часто. Буває навіть, що діти плутають з дійсністю те, що бачили уві сні, приплітаючи до цього ще які-небудь асоціації своєї власної

уяви, які завдяки особливій вразливості дитячої нервової системи, відбилися в ній з такою силою, глибиною і яскравістю, що дитина, натрапляючи потім у своїй пам'яті на сліди цих асоціацій уяви, вважає їх за сліди справжніх подій і вражень зовнішнього світу. Дорослих рятує від цих мимовільних помилок або розум, що показує неможливість події, або велике напруження уваги, причому сліди зовнішніх вражень відрізняються своєю особливою яскравістю від слідів усередині створюваних асоціацій: а у дітей воля і розум ще слабкі, психологічний аналіз майже не існує, тому не дивно, що така мимовільна брехня трапляється безперестанно, і її треба старанно відрізнати від брехні зумисної, що її сама дитина усвідомлює як брехню...

На цій же причині забутливості ґрунтується почасти те явище, що діти з сильно збудженою уявою бувають дуже забутливими. Вони забувають не тому, що в них пам'ять слабка, а тому, що при безперестанному побудуванні уявою нових і нових асоціацій вони беруть матеріал з попередніх, безперестанно їх розриваючи. Крім того, внутрішня робота уяви відвертає увагу дитини від лекцій і взагалі від предметів, що її не цікавлять. Ось на якій підставі ранній розвиток уяви може вважатися небезпечним суперником пам'яті, хоч по суті це зовсім не протилежні здібності, і ось чому педагог повинен уникати всього, що занадто сильно збуджує некорисні, що ні до чого не приводять, асоціації в душі дитини, як, наприклад, читання романів, проти чого поставав ще Кант. Але не тільки читання романів, а взагалі всяке читання, що не має відношення до навчання дитини і тому лишається без повторення, ослаблює пам'ять, розвиваючи попередні асоціації і складаючи нові, які, не повторювані потім, ослаблюються самі, ослабивши, в свою чергу, інші. Звичайно, з цього не випливає, що дитині не треба давати читати нічого, що не стосується лекцій; але вихователь повинен знати, як діє читання на душу дітей і ослаблювати його погані впливи, залишаючи гарні. Не тільки читання, але й марне навчання ослаблює пам'ять: приміром, якщо ми навчимо дитину чого-небудь, що вона потім забуде, то це ослаблює її пам'ять. Якщо ми занадто рано, наприклад, почали навчати дитину географії або історії, а потім кинули, то мусимо знати, що вплинули погано на її пам'ять взагалі.

Забутливість у багатьох відношеннях можна також назвати і поганою звичкою. Ця звичка часто походить від лінощів. Кожний може помітити на самому собі, що при впертому згадуванні потрібна зосереджена увага, яка в свою чергу, потребує зусилля волі, більшого чи меншого, залежно від труднощів спогаду. Згадуючи що-небудь уперто й довго, ми виразно відчуваємо, що це труд не легкий. Ось чому загальні лінощі, огида до праці взагалі, і зокрема до праці розумової, яка для дітей і людей нерозвинених значно важча за фізичну, може мати великий вплив на ослаблення пам'яті. Залишаючи з лінощів багато слідів не збудженими до свідомості, ми дозволяємо їм губитися дедалі більше в темній сфері пам'яті, захарашуючись новими асоціаціями, і разом з тим набуваємо взагалі поганої звички забувати.

Буспільники

Мігр Омелян Коваль

ПРОБЛЕМА ВКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ З

(Доповідь на Пленарній Сесії ІІІ-го Конгресу СКВУ)

Питання "включення" стосується особливо нашої студіюючої молоді, яка по своїй натурі належить до категорії провідної верстви. Як виглядає та молодь під оглядом світоглядним і політичним, що від їх світоглядного й політичного обличчя буде залежати вигляд нашого організованого життя в майбутньому? Прийде ця зміна, як органічний перехід спадщини від батьків до дітей, чи може прийде до революційних потрясень, які змінять обличчя наших дотеперішних надбань у майбутньому? Відповідь на ці питання вимагає деякої аналізи і вступних стверджень. Відповідь не може бути без всебічного обговорення й дискусії.

Перше ствердження, що студентський український актив, за малими винятками — це вихованці існуючих молодечих організацій, може давати нам уяву про ідейне обличчя студентства з боку його репрезентації.

Друге ствердження, що маса нашого студентства є інертна і не включає на до активного студентського життя, створює проблему його дальшої організації й дії.

Студентський актив, що є в проводі наших студентських організацій системи ЦЕСУС, вихований звичайно в патріотичному українському дусі, в молодечих організаціях і на зразках непримиримих борців за ідеали української нації, в більшості є націоналістичного напрямку, хоча не конечно політично-партійно визначений.

Цей провідний елемент неодноразово засвідчував свій високий патріотизм, коли через свої організації, ТУСМ, Пласт, СУМ, ОДУМ і інші, брав участь у протестних маніфестаціях перед ворожими амбасадами та на інших місцях і в різних нагодах. Ця молодь організувала комітети оборони Мороза і інших політичних в'язнів і займалася роз'яснюванням серед чужого оточення. Вона йшла також на кількаденні голодівки і була та є готова на великі жертви, якщо б вони були потрібні. Це є ідейна молодь з усіма притаманними їй прикметами і властивостями.

Проблеми тієї категорії молоді починаються на високих школах у яких вони студіюють. Не є ніякою таємницею, що сучасні школи, а особливо високі школярство є сильно інфільтровані лівими марксистськими течіями. Друга світова війна й зближення західних потуг з СРСР, а тим самим

співпраця двох різних соціально-економічних систем, сприяли психологічному наближенні і створили ґрунт для насадження в наукових центрах та у високих школах прихильників марксизму. Коли додати до того, що вже з кінця минулого століття марксисти оформилися у дві течії — революційну, яка прийнялася у Росії і еволюційну у Великій Британії, звану фабіанізмом, то ця друга течія і використала кон'юнктуру, щоб закріпити себе поступово в багатьох наукових закладах і високих школах, не хеґтуючи також і середніми школами для постачання високих шкіл підготованим елементом. Виступаючи під різними теоріями, які часто не нав'язують до самого Маркса, ці течії індоктринують студіюючу молодь своїми ніби "науковими" тезами і послідовно та систематично накидають у формі науки політичні погляди та філософське їх обоснування. Наслідки з того такі, що т.зв. лівизна проникає у всі ділянки людського життя і насичує його розкладовими тенденціями, що часом прибирають форм валення "естаблішменту", пропагування гедонізму, нігілізму й порнографії. За всім цим криється невидима рука, яка вміло використовує слабкі місця в державі, чи в суспільності і на цьому жирує.

Таке студентське довкілля не може залишитися без впливу на формування суспільно-політичних поглядів українських студентів, якщо вони не наділені достатнім імунітетом із джерел української духовости та з досвіду української політичної думки.

До найбільш загрожених цими розкладовими впливами належать студенти гуманістичних наук, а також з ділянки економії і журналістики. Безкритичне сприймання насичених марксизмом наук, має за наслідок критичне наставлення тієї частини студентства до всього українського, що було створене на християнській ідеалістичній світоглядовій основі. Використовуючи українські патріотичні почуття частини тієї молоді, деякі особи, чи групки лівого напрямку підсилюють цей критицизм деякими документами з України, мовляв там переважаюча більшість думає по-марксистськи. Вони промовчують писання В. Мороза, Є. Сверстюка, І. Світличного, І. Калинця, о. В. Романюка, а навіть наверненого на християнство, колишнього комуніста Миколу Руденка, чи містерійно "космічного" ідеаліста-патріота Олеса Бердника. Вони чіпаються за неfortunно висловлений "нео-марксизм" Леоніда Плюща і хотіли б його узагальнити на всю Україну, як вершок політичного думання. При цьому підкреслюють інтернаціоналізм, солідаризуючись із міжнародньою лівцею до лінії поборювання диктатури в Чіле, чи в Аргентині, засуджуючи українських політичних діячів, які вимагали від Піночета прикладу звільнення своїх в'язнів, щоб добиватися такого самого від СССР відносно українських політв'язнів. Для даної групки студентів, просякнутих чужою доктриною немає стриму. Вони готові оплюгавити всіх і все, незважаючи на заслуги і досвід осіб та політичних середовищ у політичній боротьбі за визволення України. В той же час, вістря ненависти і акцій супроти властивого ворога України є далеко тупіше і не виходить поза трафаретні фрази оборони людських прав на рівні Чіле і африканських країн.

Цим питанням можна б і не присвячувати аж такої уваги, якщо б ця групка не була агресивна в напастях і в вербуванні нових приклонників, а

свої переконання держала для себе, або бажала б сконфронтувати їх у громадській дискусії. Наша суспільність уже настільки зріла, що могла б виявити толеранцію до різного думання, зокрема, коли це думання походить від молодих. Так, однак, не є, бо ідеї цього гурта молоді є неукраїнського походження, а як казав Тарас Шевченко "походять з чужого поля". Не додумали молоді адепти Маркса, що всякий інтернаціоналізм криє в собі небезпеку підпорядкування слабшого сильнішому, як це переконливо довів Іван Дзюба у своєму знаменитому творі "Інтернаціоналізм, чи русифікація". Більше доказів облудності інтернаціоналістичних концепцій не потрібно, хоч про це можна б багато говорити у 60-ліття Української Державности, яка на своєму підготовчому етапі велася також в аспекті московсько-українського інтернаціоналізму. Відомо, як поставилися були соціалісти-інтернаціоналісти типу Керенського до вимаганої українським народом і його патріотичними речниками державної незалежності. Вкінці, їхні "дисиденти" — більшовики закінчили цю інтернаціоналістичну співпрацю збройною окупацією України.

Тому ми мусимо відкинути і марксизм і його інтернаціоналізм, як облудно ворожі концепції, на які немає місця в українській спільноті. Багатомільйонові жертви, що їх склала Україна є у великій мірі наслідком незрілої політичної думки попередніх часів. Помилки мстяться і хто їх повторює, той або сліпий, або недорозвинений, а якщо свідомо не хоче вчитися, то є злочинцем супроти своєї нації і національним зрадником.

Українська молодь з рядів СУМ перша zareагувала на появу лівизни серед частини студіюючої молоді, творячи Інститут Суспільно-Політичної Освіти, в програмі якого головним предметом є "Історія суспільно-політичної думки в Україні" і критика ворожих Україні Філософсько-політичних концепцій. Випуск наукових праць та численні курси в кількох країнах нашого поселення дають студіюючій молоді можливість набути потрібні знання і завершити власну світоглядну систему. Треба відмітити, що обмін думками між центральними проводами молодечих організацій СУМ і Пластом ще на початку 1975 року довів до узгоджень становищ у цих питаннях, які були завершені підписанням умови про співпрацю в цій площині, як також і в інших.

Ще треба зробити одне ствердження. Від давніших часів втерлася думка, що виховні молодечі організації повинні бути "аполітичні". Дехто пояснював собі, що вистачить патріотичного виховання, а дехто йшов далі з намаганням відмежувати молодечі організації від впливу політичних партій чи організацій. Як показує нам життя, один і другий погляд не витривав проби, бо маємо або патріотично наставлених інтернаціоналістів, або без належної opinii частину нашої молоді. Частина активного елементу включилася в чужу політичну концепцію, а більш пасивний — знеутралізований. Частка довголітньої праці молодечих організацій пішла намарне.

Тут треба уточнити наступне. Політизація молоді не може бути ведена в дитинстві, ані не може бути спрощувана. Діти і юнацтво до певного віку можуть бути виховувані тільки в патріотичному дусі, а не в політичному, бо це суперечило б звичайній педагогічній zasadі, яка каже, що кожний віковий фази психо-фізичного розвитку дитини відповідає її спроможність

сприймання і розуміння життєвих явищ і абстрактного думання. Тому світоглядowo-політична формація молодшої людини може починатися тільки в періоді певного ступеня зрілості, коли молода людина сама починає шукати відповідей філософського порядку про буття людини і її призначення. Виховна організація має допомогти молодій людині знайти правильну відповідь, а ця правильна відповідь знаходиться у виховному ідеалі даної молодечої організації, якщо вона послідовно його здійснює, а не прикривається ним як ширмою для звичайної вегетації, чи гри.

Щодо політики у вихованні, то є така пословиця: "якщо хтось не займається політикою, той стане предметом політики". Маємо, отже вибір, або стати предметом чужої політики, як згадана вище частина нашої молоді, або вивчати і діяти політично по лінії інтересів України, а не окультних чужих та ворожих сил. Тому політичне виховання серед дорослої молоді мусить бути завершенням усякого виховання. Щодо партійного опреділення молоді, то їй треба залишити вибір. Тільки політично і громадськ вироблена молодь може бути успішно включена у наше організоване громадське життя і забезпечить його перед небезпекою ворожої інфільтрації та морально-розкладових чинників.

Ніхто не заперечить, що світ знаходиться в постійній боротьбі ідей і світоглядів. Не скажу ніщо нове, коли повторю за нашими ідеологами і вченими, що основний поділ світу йде по лінії двох головних філософічних концепцій: ідеалістичної, до якої належить також увесь християнський світ і матеріалістичної, яку втілюють комуністичні режими. Одна концепція включає другу і нема між ними знаку єднання чи діалогу. Коли ідеалістична філософська концепція визнає першість духа над матерією, то друга визнає тільки матерію, а духа її витвором, або як це прийнято вважати — Маркс поставив Гегеля (представника ідеалістичного напрямку) догори ногами.

Духовість українського народу в його історичному ставанні відзначалася споконвіку релігійністю, а тим самим була і залишилася ідеалістична. Впровадження в Росії марксизму, мимо сповідної релігійності не супроводилось таким опором системі, як це було в Україні. Подібно було також за татарської навали в 13 стол., коли Московщина покорилося, а Україна кривавилася довгі століття в боротьбі, в часі якої створила неповторний в світі орден Запорізьку Січ. Це найглибший вияв ідеалізму в народі, який повторюється й за наших днів, у геройській епопеї УПА, а тепер у поставі нескоримих. Погорда до смерті, глибокий героїзм і трагізм та водночас з цим вияв найвищої людської гідності не мають ніщо спільного з матерією і матеріалізмом. Це сила духа, сила одержимих ідеєю нації, як твору Божого, перед якою бліднуть усякі штучні творені системи і концепції людини-гвинтика, про які так влучно писав в своїх есеях Валентин Мороз. Не міг промовчати також тієї української духовости режимовий письменник Олесь Гончар у відомому творі "Собор" що став ніби символом народу в його боротьбі проти навали матеріалізму й атеїстичного марксизму. Познайомившись із змістом самвидавних документів і літературних творів нескоримих, відомий сучасний філософ і есеїст у Франції

Ревель писав нещодавно, що слідус: "колись ми були придуцентами думки, а тепер ми стали споживачами, коли взяти до уваги що нова думка пробивається до нас з захлавленої літератури". Це й слід запам'ятати нашій молоді, яка готується до праці для України серед оточуючого нас світу. Цей же світ, опинившись у достатках і добробуті не спроможний вирвати себе з зачарованого кола практичного прагматизму і пануючого гедонізму та спускається по похилій площі в моральну пропасть і в мутні течії релятивістичного думання. Тому такими свіжими і викликаючими подив й пошану виглядають думки і писання "вільних за ґратами і дротами людей", як це глибоко виразив у своїх сонетах Іван Світличний.

"Нехай залишиться нас тільки десять відсотків, то Україна буде жити", заявив Валентин Мороз. Це відноситься в рівній мірі й до молоді на еміґрації. Нехай нас залишиться активними 10%, то українська справа буде жити. Ці десять відсотків, мають бути постійним ферментом, мають бути суспільним двигуном, який не дозволить українській громадськості зійти в небуття чужого світу і перестати бути сторожем інтересів України у вільному світі. Не тільки це, молоде українське покоління має перед собою місію допомогти й країнам свого перебування відсвіжити духові вартості, які є нашими спільними вселюдськими вартостями пошани людської гідності для якої гарантія єдино лежить в існуванні свободи й державної незалежності кожного народу. Ні на хвилину не сміємо забувати, що в часі коли світ знайшовся в небезпеці духового маразму з наступом лівих течій, Україна є в повній боротьбі проти них і їх носіїв большевицької Москви. Ця свідомість підкаже активній українській молоді при допомозі своїх молодечих формацій та ідейно політичного озброєння, включитись у цілість організованого громадського життя, щоб спільно зберігати українську субстанцію в діаспорі і щоб нести якнайвидатнішу допомогу у визвольній боротьбі України.

Кінець

Жалібний похід на могилу С. Бандери 13.X. 1979 р.

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

БЛ. П. БОГДАННА Л. СИДОР-ЧАРТОРИЙСЬКА З ДОМУ ЛИСНЯК
відійшла у Вічність в четвер 21.6. 1979 р. в Нью Йорку, на 48 році життя, залишивши у смутку мужа д-ра Миколу Чарторійського, власника книгарні "Говерля", з донею Єлисаветою і синами Святославом та Богданом, матір Марію та ближчих і дальших членів рідні.

Покійна була активною громадською діячкою, членкинею Головної Управи Об'єднання Жінок ООЧСУ, довголітньою членкинею Крайової Управи СУМ Америки та О-ку СУМ в Нью Йорку, де вчителювала також у Школі Українознавства, а також належала до багатьох інших організацій.

Бл. п. Богданна належала до гурту ідейних і відданих суспільних діячон, для яких виконання прийнятого обов'язку рівнялося тому, що є найдорожче в людині. Тому її не бракувало ніде там, де кликало її почуття жінки-патріотки, виховниці і діячки. Виховавши своїх власних дітей в національному й патріотичному дусі, вона давала приклад їм до наслідування, не перестаючи своєї праці в СУМ і в Школі. Відчуваючи потребу са-

моудосконалення, вона вписалася до УВУ на педагогічні курси з метою досягнути звання доктора педагогії.

Життєрадісна і підприємчива, вона передавала своєму оточенню життєвий оптимізм і віру в Божі і національні правди. Тому її передчасна смерть викликала великий жаль і глибокий біль серед усіх знайомих та Подруг і Друзів по праці. В похоронах, що відбулися на цвинтарі Св. Духа в Гемптонбургу в суботу 23.6.79, зібралось велике число приятелів і знайомих, щоб віддати їй належну шану та відпроводити на вічний спочинок. Зокрема численна була делегація СУМ з КУ і з Осередку, де Покійна провела найбільше часу і віддала чимало праці над вихованням молодого покоління. Всі учасники похоронів відчували, що стратили Людину великого духа і серця, яку важко заступити.

В жалобі схилилися сумівські прапори, як Голова і члени КУ СУМ спускали домовину в холодну чужу землю, а з грудей плила молитва до Всевишнього, щоб прийняв душу Покійної у свої соняшні хори.

Нехай вічна буде Пам'ять нашій Дорогій Подрузі Богданні, а Мужові і Дітям та всій Родині складає найщиріші співчуття.

Провід і членство СУМ

**БЛ. П. МАРІЯ МАЛАШУК
З ЛЕВИЦЬКИХ**

відійшла на вічний спочинок на 66 році життя, в Торонті, в дні 9-го вересня 1979 р. Сл. п. Марія Малашук, Дружина Голови Президії Світового Українського Визвольного Фронту д-ра Романа Малашука і Мати Юначки СУМ — Христини, була Виховницею СУМ III-го ступеня.

Покійна була довгі роки душею виховної праці в Осередку СУМ в Торонто, бо вже з самого початку організування юнацтва вона зголосилася на виховницю, маючи для того педагогічну підготовку, як учителька. Вона заініціювала Рідну Школу при Осередку СУМ, ставши її першою Директоркою. В своїй сумівській праці, вона перейшла від виховниці через Опікунку Станиці, Референтки Юнацтва при Осередку, аж до Референтки Юнацтва при КУ СУМ. Довгі роки була також членом Виховної Ради СУМ. На всіх становищах вона проявляла велику активність і мала значні досяги.

З діяльності Покійної Марії користав також осередок СУМ в Етобіко, де вона також учителювала і на протязі довгих років була Директоркою Рідної Школи при О-ку

СУМ і ЛВУ "Народний Дім" в тій місцевості. Брала вона також участь в організації Відділу ЮСУМ в Етобіко. Велику увагу звертала сл. п. Марія на сумівські журнали, а особливо "Крилаті", яких була щирим пропагатором та співпрацювала з Редакцією.

Сходини з юнацтвом СУМ, які переводила Покійна, відзначалися завжди доброю підготовкою і цікавим змістом, як теоретичного, так зокрема практичного порядку: мереживо, вишиття, писання писанок, гагілки, колядки, редагування стінгазет тощо.

Крім сумівської праці і Школи, Покійна знаходила час на працю в ОЖЛВУ, в Об'єднанні Українських Педагогів Канади, в Світовій Раді Суспільної Служби, в СФУЖО, ГУ АДУЖ, в Архіві-Музею Визвольної Боротьби ім. Степана Бандери в Торонто і інші.

На похоронах, які відбулися в дні 12.9.1979 р. були 9 священників під проводом єпископа Кир Ізидора Борецького, 11 прапорів, багато вінків і квітів, виступало 19 промовців та було присутніх біля 2000 громадян. З усього світу, в тому відці СУМ і Редакції "Крилатих" та ЦВР СУМ були вислані телеграми зі співчуттями для д-ра Романа Малашука і доні Христини. Спілка Української Молоді і Визвольний Фронт стратили віддану Діячку-Виховницю та велику Патріотку.

Нехай чужа земля буде їй легкою а Пам'ять вічною.

Щастя Бажаємо

2-го червня 1979 року, в українській католицькій церкві Св. Миколая в Пасейку, Нью Джерсі, відбулося весілля Лесі АНДРУХ і Олега ЛЕНІВА. Тайну подружжя довершив о. Митрат Білінський.

Молода пара, вихована в рядах СУМ, є даліше активними її членами. Леся провадить виховну працю при Осередку СУМ в Пасейку, а Олег є членом танцювального ансамблю О-ку СУМ в Бостоні, як також належить до відбиванкової дружини "Лисоня".

Під час весільного прийняття в залі Української централі переведено збірку на Визвольний Фонд, яка принесла суму 200 дол., на пресовий Фонд "Крилаті" — 50 дол., "Авангард" — 50 дол. і "Шлях Перемоги" — 55 дол.

Щира подяка збірщикам /друзям Михайлові Носалеві й Стефанові Журавському/ і всім жертводавцям, а Молодій парі Лесі й Олегові Многих і Щасливих Літ!

Орест ГРИВНАК і Оріся ЩУПЛЯК, сумівці Осередку СУМ в Лестері, Англія, звінчалися в суботу 11.8.1979 р. в церкві УКЦ Вознесіння Господнього в Лестері. Вінчав Всч. о. крилош. М.Ратушинський.

Молода Пара це вірцеві члени СУМ і СУБ а Оріся — довголітня виховниця СУМ і членка гуртка ОУЖ ім. княгині Ольги.

Під час прийняття в залі Відділу СУБ при участі около 300 осіб з Англії та Німеччини, на якому старостував п. В. Медицький переведено збірку. Зібрано 52.81 ф.ст. і за згодою молодої пари призначено на: пресовий фонд "Авангарду" 30.00 ф.ст. і на пресовий фонд "Української Думки" 22.81 ф.ст.

Молодій Парі бажаємо Многих, Щасливих Літ а Жертводавцям щире Спасибі!

В церкві Царя Христа на Найставні у Філядельфії, в суботу 15.9.1979 р., звінчалася молода Сумівська пара, Тарас МІДЖАК і Оля ОЛЬХОВЕЦЬКА.

Тайну супружжя довершили: о. парох Мартин Канаван і капелян Осередку СУМ ім. УПА в Філядельфії, о. Роман Мірчук.

Підчас весільного прийняття, серед багатьох привітів, від Осередку СУМ ім. УПА в Філядельфії, Молоду Пару вітав і передав дарунок голова Осередку д. Богдан Лужецький. Рівно ж під час прийняття за ініціативою старости д. Миколи Бачари, друзі Микола Бесега і Василь Ганкевич перевели грошову збірку, яка у висліді дала суму 155 дол.

Зібрану суму розділено: на радіо-програму Українського Визвольного Фронту в Філядельфії 50 дол., на журнал СУМ "Авангард" 55 дол., і "Шлях Перемоги" 50 дол.

Всім Жертводавцям складаємо щирю подяку, а Молодій Парі бажаємо кріпкого здоров'я і багато родинного щастя.

15.9.1979 звінчалася Молода Сумівська Пара — Надія КУШНІР з О-ку в Пала-тайн і Богдан ЧОМКО з О-ку ім. "Крути" в Чикаго. Тайну вінчання провів о. прот. Федір Білецький в церкві УАПЦ св. Володимира в Чикаго. Стівав катедр. хор під управою о. С. Позняка.

Молода Пара це активні сумівські діячі; Надія працювала виховницею СУМ, а Богдан — булавним ЮСУМ, у своїх Осередках.

Весілля відбулося за українським зви-чаєм. Весільним старостою був д. Орест Галан. Від КУ СУМ і від О-ків окр. Чикаго вітав Молодих інж. Мирон Лу-щак. Під час весільної гостини були пред-ставлені члени Родини, що прибули з різ-них міст ЗСА.

З тієї нагоди батьки Молодого Марія і Григорій Чомко склали пожер-тву на пресфонд журналів "Крилаті" і "Авангард", по 25 дол.

Молодій Парі бажаємо Божого бла-гословення, і Многих Літ, а Батькам-Жертводавцям щире Спасибі!

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСФОНД "АВАНГАРДУ"

ЗСА

Бостон: З весілля Лесі Андрух і ⁽¹⁾. Леніва — 50 дол. /також на "Крилаті"
— 50 дол./

Нью Йорк: М. Барна — 6 дол., Миріх П'ятка — 5 дол. /також на "Крилаті"
— 5 дол./

Філадельфія: З весілля Тараса Міджак з Олею Ольховецькою — 55 дол.

Гартфорд: Комітет 50-ліття ООН — 25 дол./також на "Крилаті"
— 25 дол./

Канада

Монтреаль: З весілля Богданни Шило. Романом Коцуром — 25 дол. /також
на "Крилаті" — 15 дол./ М. Андрухів — 7 дол. /також на
"Крилаті" — 8 дол./

Бельгія

Франкополе: З весілля Сені Ходоровської з Х. Лежин — 530 бфр. /також на
"Крилаті" — 530 бфр./

Збирачам і Жерп видавцям найщиріше Спасибі, а Молодим Парам — сер-
дечні побажання іПастя і Многих Літ!

ВІД ВИДАВНИЦТВА СУМ

Дорогі Читачі!

Вже в попередньому числі "Авангарду" ми звертали Вашу ласкаву увагу на причини спізнання випуску нашого журналу. Тут хочемо тільки підкреслити, що труднощі покищо ще не усунені і тому й це число "Авангарду" виходить зі спізнанням. Щоб цього уникнути в майбутньому, потрібна тісна співпраця Читачів з Видавництвом.

Якщо Ви належите до тих наших Читачів, що мають вирівняну передплату, або, купують журнал за готівку в кольпортерів, чи в книгарнях, то Ви маєте повне право вимагати своєчасної появи журналу. Це Ваше право і Видавництво не може бажати нічого іншого як бути супроти своїх відборців без закиду. Якщо ж, однак, Ви залягаєте з належністю за журнал, то просимо не зволікати з висилкою чека, чи вплатою тієї належності до місцевого референта сумівських видань при О-ку СУМ. В цей спосіб дасте можливість Видавництву СУМ здійснити свій плян і доставити на час очікуваний кожним Читачем журнал. Для цього треба бути передплатником журналу, а це означає — внести належність за журнал на початку року наперед. Тоді В-во зможе здійснити свій бюджет, закупивши відповідний запас паперу не боятися його подорожіння в бігу року.

Вже неодноразово ми підкреслювали факт, що В-во СУМ не має ніяких державних субсидій і мусить працювати на власному бюджеті, який є дефіцитний. Тому крім передплат В-во звертається за підтримкою в формі датків на пресфонд.

Зрівноважити бюджет можна також через збільшення відборців. Тому потрібно, щоб кожний Передплатник приєднав хоч ще одного відборця "Авангарду".

Резюмеюмо: передплата внесена на початку року, + даток на пресфонд, + приєднання ще одного нового передплатника = вдержання при існуванні журналу і своєчасна та високоякісна його поява.

Ждемо на Вашу позитивну поставу і широко вітаємо!

Видавництво СУМ

ЗАГАЛЬНІ ТЕМИ

Роман Зварич: <i>Степан Бандера — Мовчазний грім</i>	241
Мареничі: <i>Прощай лицарю! і Сл. пам. Володимирові Івасюкові</i>	247
...: <i>Інтерв'ю з Валентином Морозом</i>	248
Юрій Бадзьо: <i>Право Жити</i>	253
...: <i>Найвище щастя — бути україркою</i>	259
Політв'язні: <i>Проголошення "Декади" солідарності народів у боротьбі</i>	263
Політв'язні: <i>За громадянство ЗСА українським політв'язням!</i>	265
...: <i>Іднільна Листівка з України</i>	267
...: <i>З. Кресівський на волі. Він незламний</i>	268
...: <i>Резолюції, Привіти і Постанови XI Світового Конгресу СУМ</i>	270
Аскольд Лозинський: <i>Нація, Молодь, Боротьба</i>	274

ІДЕОЛОГІЧНІ ТЕМИ

Роман Зварич: <i>Вступ до політичних наук</i>	279
Д-р Анатоль Бедрій: <i>Микола Міхновський — Великий учень Т. Шевченка</i>	283

ПОЕЗІЯ — ПРОЗА

Зореслава: <i>Родилось Слово</i>	286
Зоя Когут: <i>Осанна</i>	287
Зореслава: <i>Патріархова, До золотих воріт, Ритми, Довбуш</i>	292
Валентин Мороз: <i>Дев'ять годин у мертвому часі</i>	294
Петро Кізко: <i>Мої спогади (4)</i>	300

ВИХОВНИКИ

К. Ушинський: <i>Увага і пам'ять дітей (2)</i>	307
--	-----

СУСПІЛЬНИКИ

Мгр. Омелян Коваль: <i>Проблема включення укр. молоді в Укр. життя</i>	311
--	-----

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

Б. л. Богданка Л. Сидор Чаротийська	316
Марія Малацук	317

Щастя Бажаємо: <i>Леся Андрух і Олег Ленті; Оріся Шупляк і Орест Гривнак</i> <i>Надія Куценко і Богдан Чомко; Оля Ольховецька і Тарас</i> <i>Міджак</i>	318
<i>Пожертви на пресфонд "Анти-арду"</i>	320

На обкладинці: <i>Деревожиття — Погрудження С. Бандери, Підпільного автора</i>	1
--	---

Пресконференція в Мюнхені

Я. Стецько і Андрій Бандера дають відповідь журналістам.

— Спалення советського прапора перед будинком, де жив Степан Бандера.....

